

P. 11. 132

SUCEAVA

1932

SEPT.—DECEMBRE

FĂT-FRUMOS

ANUL VII
1932

DIRECTOR: LECA MORARIU

NUMĂRUL
5 — 6

ARTUR GOROVEI

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ SOCIALĂ

3.157

935.109

FĂT-FRUMOS

REVISTĂ DE
LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ SOCIALĂ
APARE TOT LA DOUĂ LUNI:

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
SUCEAVA STR. LASCAR LUȚIA

ABONAMENTUL (ACHITAT ANTICIPATIV!)

ÎN ȚARĂ: 200 LEI PE AN

ÎN STRĂINĂTATE: 300 LEI PE AN

CUPRINSUL:

Mihail Sadoveanu :	„Răvașul Poporului”
Artur Gorovei :	Simeon Fl. Marian
Ion Simionescu :	Modestia... (A. Gorovei)
Tiberiu Crudu :	Săhăstria Sihlei
N. N. Răutu :	„La cincizeci de ani”
G. Voevidca :	Corul meu pe unde trece (versuri)
V. Tempeanu :	Artur Gorovei
Elena Popescu :	Lăutarul, trad. din W. Müller (versuri)
Constantin Morariu :	Gazeta populară „Deșteptarea”
Leca Morariu :	Lui Artur Gorovei
Octavia Lupu-Morariu :	Căntece populare (folclor)
Zaharia Macovei :	Inceputuri (pentru A. Gorovei)
A. Doina :	Epigrame (versuri)
Emil Biedrzycki :	Două epopee țărănești: Reymont și Rebreanu
Leca Morariu :	Alecsandri și Bucovina
Panaît M. Vizirescu :	De pleci... (versuri)
Ion Acărbiceanu :	Scrisoare (1923)
G. Voevidca :	Satrapul (versuri)
Eugen I. Păunel :	Filoromânul Carol Umlauff
Laur Gârbu :	Pentru Mihai Teliman
Leca Morariu :	Cimilituri (folclor)
Victor Morariu și M. A. Teiu :	Recenzii
Gh. Bogdan-Duică :	Apel literar
Leca Morariu, Victor Morariu, Gh. Bogdan-Duică și Traian Prodan :	Multe și mărunte...
Elena Popescu, A. Stejaru, Al. Crișă, Leca Morariu și Const. I. Popescu :	Cronică

Redacționale. — De-ale administrației noastre. — Pentru cititorii de ziare. — Cuprinsul Anului VII 1932.

FĂT - FRUMOS

ANUL VII
1932

DIRECTOR: LECA MORARIU

NUMĂRUL
5 — 6

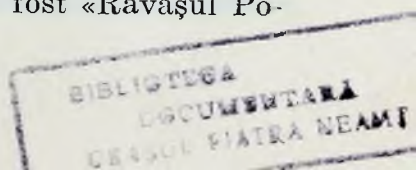
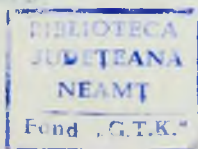
„RĂVAȘUL POPORULUI”

În 1902, Artur Gorovei, agitator neobosit pentru cultură, crease și conducea, în Folticeni, un cerc de prieteni ai literaturii. Atunci m'am apropiat de el, și această apropiere a devenit apoi o strânsă amicitie. La o ședință a acelei grupări folticenene, în sala cea mare a Primăriei orașului, știu că am cetit una din primele mele bucăți: «Cântecul de dragoste», care apoi a apărut, la 1904, în volumul de debut «Povestiri». Nu știu dacă prietinel meu Gorovei își mai aduce aminte că cucoana Săftica Millo, persoană foarte iubită și prețuită în oraș, a făcut, cu privire la această nuvelă, prognoșticiuri care s'au realizat.

În 1906, întorcându-mă din București și așezându-mă din nou în Folticeni, cu intenția de a mă devota complet literaturii, am reluat legăturile cu Artur Gorovei. Am găsit în prietinia lui sprijin și îndestulare sufletească. Nu ne pierdeam timpul cu discuții vane și reverii. Eram doi oameni care se asociau ca să li se pară viața mai puțin penibilă, și oamenii mai puțin răi.

După mișcările țărănești din 1907, Spîru Haret, m'a numit inspector al cercurilor culturale și bibliotecilor populare. Am cerut Ministerului să mai numească câțiva conferențieri; i-am propus și pe Artur Gorovei. Amândoi am cercetat, în tovărășie, multe colțuri ale țării, unde, în adunări populare, îndemnam lumea rurală spre cooperatie și spre soluționarea chestiei pământului cu ajutorul băncilor țărănești.

Din această întovărășire destul de trudnică și cu totul dezinteresată, a născut și ideia unei gazete de educație cetățenească și îndrumare economică. Aceasta a fost «Răvașul Poporului».

935.109

14381

Se asociaseră pentru redactarea acestei foi o samă de învățători suceveni foarte harnici; însă, cum noi hotărâsem să nu iscălim articolele, căci nu aceasta interesează pe popor, — redactarea foi a rămas în sama noastră exclusivă, în afară de cronică medicală, pe care o făcea d-ru Andrei Iliescu-Lespezi. Gorovei a scris o serie de articole despre legile țării. Incolo, foaia se ocupa de chestiile mari curente într'un editorial scurt; avea o cronică agricolă și economică, o povestire, o anecdotă, prețurile în târguri ale produselor țărănești și felurite vești în care se concentrău mai ales știrile bune despre cooperatie și nenorocirile produse de alcoolism.

Foaia aceasta, foarte îngrijit tipărită și ilustrată, fără nicio greșală de tipar, apărea de două ori pe lună și costa 5 centime: 1 leu 50 în abonament anual. Subvenția pe care ne-a oferit-o imediat Spiru Haret am refuzat-o, având amândoi ambiția și nădejdea să facem pe țărani să-și întrețină ei singuri o foaie pentru interesele și sufletul lor.

În această împrejurare am văzut mai ales noblețea și dezinteresarea acestui bun prieten și om de treabă. Scriam și întocmiam gazeta; o corectam cu îngrijire; îi făceam expediția și scriam împreună adresele. În ce mă privește pe mine, lucrul era mai ușor: eram cu mult mai tânăr decât el și mai naiv; aveam mai puține treburi. Pe când domnia-sa era foarte ocupat și cu gospodăria rurală și cu advocatura, suferise în viață destule înfrângeri și dezamăgiri și — ceeace este foarte interesant — se îndoia de succesul nostru.

Munca la această foaie țărăneasă pentru mine era o necesitate — în legătură cu natura mea interioară și cu epoca eroică a debuturilor mele; pentru Artur Gorovei a fost o jertfă curată de liniște, de timp, de bani. După ce am fost nevoiți să stăm, nici eu nu m'am îmbogățit cu o experiență, nici Gorovei nu și-a isprăvit seria sacrificiilor. A mai făcut și altele: a fost toată viața muncitor neobosit în vederea unei ameliorări a vieții noastre publice, și-a cheltuit energia, și-a menținut cu demnitate sărăcia; dar lasă poporului său acea neprețuită comoară care se numește «Șezătoarea», revistă de folklor, și exemplul unei vieți închinată idealului.

Mihail Sodoveanu

SEMION FL. MARIAN

Legăturile de prietenie dintre două persoane, sunt adese ori zădărniceite, sau măcar întârziate, din pricina unor împrejurări în care persoanele acestea n'au nicio vină.

Așa mi s'a întâmplat și mie cu Simeon Fl. Marian.

Când am scos revista de folclor «Șezătoarea», cel întâiu «abonat» de pe lista ce am alcătuit, se înțelege că a trebuit să fie Marian. Pe cine putea să-l intereseze mai mult materialul acesta, care constituia obiectul studiilor lui !

Nu-l cunoșteam, pe folcloristul din Suceava, și el, drept semn de încurajare pentru mișcarea ce porniam, mi-a scris câte-va rânduri, la care alăturase un articol semnat de el. Scrisoarea era adresată: «Direcțiunei revistei Șezătoarea».

Și acuma intervine împrejurarea care a întârziat prietenia dintre noi.

Nu știu dacă Marian, din greșală, a pus adresa scrisorii la Botoșani, în loc de Folticeni, unde locuiam eu, sau din vina poștei scrisoarea a ajuns la Botoșani, unde nu se va fi observat că trebuia cartată în altă parte.

La Botoșani exista o asociație a cucoanelor, care se întruniau în scopuri de binefacere, și cum societatea lor se numea «Șezătoarea», scrisoarea a fost predată la sediul societății. Cucoanele au deschis-o, i-au cetit conținutul, au văzut că nu li se cuvine lor, dar au neglijat să o trimeată la adevărata destinație.

Nevăzându-și articolul tipărit în revistă, Marian s'a simțit jignit de neatenția ce credea că-i dau, fără să mai punem la socoteală necuviința ce putea să-mi impute că nu i-am răspuns la scrisoare.

Pe de altă parte și eu eram mâhnit, văzând indiferența ce-și manifesta Marian, prin tăcerea lui, față de publicația care fusese primită așa de bine în lumea noastră intelectuală.

Nu eram vinovat nici unul nici altul, și am suferit amândoi consecințele unei răceli, justificată în aparență, pentru amândoi.

Abia peste câțiva ani s'au limpezit lucrurile.

Academia română publicase un premiu pentru o lucrare,

în manuscris, despre «Botanica populară română». Între condițiunile concursului, la această lucrare, se prevedea că se va avea în vedere «mulțimea materialului».

Mihai Lupescu, tovarășul meu la înființarea Șezătorii, adunase, de pe la babele din Broșteni, unde era învățător, și de pe la neamurile lui din satul Spătărești, unde se născuse, material prețios. În notițele lui se indicau numele diferitelor burueni întrebuințate de «doftoroaele» satelor, pentru lecuirea boalelor; se arăta cum se pregătesc doftoriile, cum se dau bolnavilor; se descriau legendele câtorva plante și se reproduceau, pentru fiecare dintre flori, unele cântece în care sunt invocate.

Ademeniți și de premiul în bani, pe care ar fi trebuit să-l primim, dacă s'ar fi admis lucrarea noastră, și care ne-ar fi asigurat existența revistei, ne-am pus la cale, Lupescu și eu mine, să concurăm la premiul Academiei. Lupescu mi-a dat materialul adunat de el, a întreprins o goană printre colegii lui învățători din țară, iar eu m'am prins să răsfoiesc cărțile, din care să extrag ceea ce voiu găsi, cu privire la lucrarea noastră, pe care s'o încheie în forma ce-mi propusesem.

N'a fost tocmai ușoară munca noastră, și am izbutit să trimet Academiei un volum manuscris cam de 400 pagini, coli întregi, în care concentrasem mult material inedit, și foarte interesant, după cum socot și astăzi.

Academia — cum se și cuvenia — a însărcinat pe Marian să cerceteze manuscrisul nostru și să raporteze.

Aveam, la Cernăuți, un prieten, un coleg de școală, avocatul Dr. Adolf Last, astăzi profesor la Universitatea din Viena. În primăvara anului 1896, venind el în Folticeni, să-și vadă părinții, s'a abătut și pe la mine. Stând cu el de vorbă, mi-a spus, între altele, că s'a întâlnit în tren cu preutul Marian, care venia din București, și i-a arătat manuscrisul Botanicei noastre, pe marginile cărăuia făcuse o mulțime de adnotații răutăcioase, cum le numia Last.

Nu cunosc raportul lui Marian asupra lucrării noastre; pe atunci se vede că nu se publicau, în Analele Academiei; citește însă în tomul XVIII, seria II a Analelor, că în ședința dela 7 Martie 1896 s'a cetit raportul comisiunii însărcinate cu examinarea manuscriptelor prezentate la concurs, care a con-

chis că nu poate recomanda pentru premiere niciunul din manuscrisurile prezentate.

Ce puteau să cuprindă acele «adnotații răutăcioase», de care-mi pomenise prietenul meu Last ?

Le-am citit, când mi s'a restituit manuscrisul. Nu-l mai am, și nu le țin minte pe toate. Una însă mi-o amintesc aidoma.

Vorbiam despre o plantă care se întrebuințează de unele «băbărese» pentru a vindeca impotența la bărbați. Pe marginea albă a manuscrisului, mâna lui Marian scrisese, cu creionul, aceste trei cuvinte: «Vrabia mălaiu visează».

Eram tineri, în 1896, și eu și Lupescu; aluzia aceasta nu ni se potrivea... Oricum, era o răutate, datorită poate cucoanelor din Botoșani, care au mistuit scrisoarea ce-mi adresase Marian, cu doi ani mai înainte.

N'am fost rău de supărare, și am uitat pricina cu adnotațiile răutăcioase.

Pregăteam manuscrisul volumului de «Cimilituri», pe care l-a tipărit Academia Română în 1898. Știam că în revista ardelenescă «Siedietórea», care apăruse un șir de ani în Budapesta, începând din 1875, sub direcția lui Iosif Vulcan, se publicase un număr de cimilituri, adunate din Transilvania și din Bucovina. Trebuia să le cunosc, pentru a le trece în colecția mea. Nu aveam revista aceasta și nici puteam să mi-o procur.

Intâmplarea mi-a venit în ajutor.

La 1/13 maiu 1897 primesc, dela Marian, din Suceava, o carte postală:

Mult Stim. Domnule !

În sesiunea generală din anul acesta al Academiei române, la care am luat și eu parte, s'a hotărât să vi se tipărească *Cimiliturile* într'un volum separat. Am observat înse că în colecțiunea Dv. tip. în *Sezēt.* lipsesc o mulțime de cimilituri tipărite prin ziarele din Austria și mai ales în *Șezetoarea* D-lui Vulcan. Afară de aceasta mai am și eu vr'o câte-va sute culese în Bucovina, care bucuros vi le-ași ceda în schimb pe nisce notițe botanice pop. rom. ce am înțeles dela D-l Ionescu că

le posedati. Deci dacă Vă convine poftesc a Vă rezezi când-va până la mine să facem schimbul și se ve dau totodată și cimiliturile din Transilvania și Ung. Așa cred că atât opul Dv. despre *Cim.* cât și al meu despre Botanică vor fi mai complete.

Salutări cordiale

S. Fl. Marian

I-am adus manuscrisul Botanicei noastre, și astfel am făcut cunoștință cu Marian, și i-am vorbit despre isprava cucoanelor din Botoșani; el mi-a împrumutat revista lui Vulcan și mi-a dat o foită cu câteva cimilituri adunate de el.

Și astfel ne-am împrietenit.

Cimiliturile lui Marian nu erau câteva sute, ci puține de tot, vreo zece. Le-am adăugat la materialul meu, voios că mă pot fâli cu contribuția unui academician și scriitor cu atâta vază.

Manuscrisul meu, volum legat frumos, nu-l aveam în o copie și pentru mine. Notițele lui Lupescu nu erau aranjate sistematic; pe aceeași foaie de hârtie, de diferite formate, erau trecute însemnări despre diferite plante. Ca să pot utiliza materialul acesta, am tăiat foile, le-am aranjat alfabetic, lipindu-le pe alte foi, pe care apoi le desființam, pe măsură ce se scria textul manuscrisului pe care-l dictam. În modul acesta un întreg material inedit, a fost consemnat numai în manuscrisul împrumutat lui Marian, fără să fi rămas urme despre el, nici la Lupescu, nici la mine.

I-am restituit, lui Marian, și volumele din revistă și foite lui cu cimilituri; nu i-am cerut, atunci, și manuscrisul meu, pentru că-i trebuia mai mult timp să copieze ceea ce i-ar fi fost de folos, din cele patru sute de pagini ale mele.

Astfel manuscrisul Botanicei noastre a rămas la Marian, și nu mă mai gândiam la el, așteptând să mi-l restituie când nu-i va mai trebui.

Peste câțiva ani, Lupescu, interesându-se de soarta lucrării noastre, s'a adresat lui Marian, rugându-l să ne restituie manuscrisul. Nu-l mai avea. În scrisoarea către Lupescu îi spune că a desfăcut foile și le-a răsfirat în manuscrisul lui de botanică. De sigur, aceasta îi ușura munca; nu mai era nevoit

să copieze pagini întregi, pe care să le transcrie din nou la înfîrîparea definitivă a operei lui.

Nu-mi părea rău că, pentru noi, s'a pierdut manuscrisul nostru, care, intrat în mâinile unui destoinic, era menit să fie bine întrebuințat.

Despre Botanica, la care lucra cu sârguință Marian îmi scrie, în 1905 :

Mult Stim. Domnule !

Am cetit în *Sămănătorul* din anul acesta și anume în Nr. 19 că ați publicat deja și No. 8—10 din *Șezătoarea* de pe an 1904.

De oare ce eu n'am primit Nr. acesta și de oare ce am mare trebuință de dânsul la complectarea *botanicei pop.* la care lucru neconținut, Vă rog să binevoiți a mi-l trimite cât se poate mai degrabă și mie.

În schimb pentru dânsul precum și pentru celea ce vor mai urma, veți căpăta dela mine *Botanica*.

În bună speranță că-mi veți face acest bine, mă subsemn al Dv. cu deosebită stimă.

S. Fl. Marian

Intr'o scrisoare din Octombrie 1907, a lui Liviu Marian, fiul marelui folclorist, scrisoare publicată în volumul X al *Șezătorii*, după moartea lui Sim. Fl. Marian, informații interesante despre «Botanica poporului român»: «Anii trei din urmă a vieții sale au fost închinăți săvârșirii acestui op monumental, pentru care adunase materialuri bogate, întreaga viață. Dacă n'ar fi fost ocupat zilnic și cu alte lucrări, nelit-rare, dacă boala nu l-ar fi ținut 11 săptămâni lungi în pat, astăzi *Botanica*, la care i-ai dat și D-ta sprijin însemnat, ai avea-o sub ochi. Și ar fi plină de «ierburi» masa D-tale de scris căci bogatul material poate umplea ușor vre-o opt volume. Pentru că te va interesa atât pe D-ta cât și pe cetitorii D-tale, îți comunic că *Botanica* e aproape gata. Articolele alor 6 volume sânt isprăvite și ordinate chiar. Restul, 2—3 volume, cuprinde materialurile adunate și în parte prelucrate. Ici colo tri-

mete vre-o țidulă răsleață la cutare op, revistă sau ziar, pe care sau nu l-a putut avea și folosi în timpul lucrului, sau n'a avut timp».

O mică parte din notițele asupra botanicei, adunate de Lupescu, și de mine, au rămas rătăcite printre alt material. În vol. XV din Șezătoarea (1915) le-am publicat, așa răslețe cum le-am descoperit, și le-am tipărit și într'un volum separat, de 166 pagini, intitulat: «Botanica poporului român».

Deși acuma eram prieteni, și ne vedeam adeseori, totuși Marian n'a publicat nimic în Șezătoarea.

Era din cale afară de ocupat. Deaceea și răspundea cu întârziere la scrisorile ce i se adresau.

În 1901 îmi scrie, cu frumoasa lui slovă:

Mult Stim. Domnule !

Vă rog de ertare că nu V'am răspuns îndată la epistola din urmă.

Am fost foarte ocupat și de-aceea am tot amânat răspunsul de azi pe mâni.

Acuma însă vă împărtășesc că din *Poesiile pop.* cerute nu mai am nici un singur exemplar de vânzare. Toate s'au vândut, și eu singur am ramas numai câte cu unul. Dar pre acestea nu pot să le dau.

Dacă cum-va voi afla vre un exemplar la vre un cunoscut și mi l-a da, îndată vi l-oiu trimite pe acela.

Acuma vă rog și eu de un lucru.

V'am amintit deja la o ocasiune că în timpul din urmă mă ocup cu un studiu etnografic asupra Insectelor. Lipsindu-mi însă unele și altele spre complectarea acestui studiu, Vă rog să binevoiți amă comunica vr'o câte-va adrese de învățători din Moldova, despre cari sunteți siguri că m'ar răspunde când le-ași scrie ca să-mă trimită atari numiri populare de insecte dimpreună cu legendele, datinele, credințele, și cele ce le mai sciū Românii despre dînsele, spre a-mă putea complecta studiul din cestiune.

Al D-voastră cu toată stima.

Suceava la 16/11 901. st. n.

S. Fl. Marian

Peste câteva luni, Marian îmi făgăduiește să colaboreze la Șezătoarea, în urma rugăminții ce i-am făcut:

Mult Stimat Domnule !

Am primit ultima D-voastre epistolă și, cetindu-o, m'am bucurat că eară-și voiți a scoate *Șezătoarea*.

Și m'am bucurat cu atât mai mult cu cât că, după cum îmi scrieți, voiți a o eda cu mai multă îngrijire de cum a fost mai nainte edată.

Eū, la rëndul meu, Vë promit că vë voi trimitte câte una alta spre publicare întrînsa.

De o cam dată însă și anume până după adunarea generală a Academiei române să me îngăduiți căci până atunci am de preseris în curat cu nou op ce voesc a-l înainta Academiei spre publicare.

Dorindu-vë din toată inima sporiū la lucru mă subsemn al D-voastre cu toată stima

S. Fl. Marian

Suceava la 25/2 902.

Prins în mrejele ocupațiilor, care nu-i lăsau destul timp pentru cercetările folcloristice, pasiunea lui neastâmpărată. Marian nu mi-a trimes nimic pentru revistă, măcar că prezența mea în casă-i putea să-i amintească făgăduința. Este drept, însă, că de atâtea ori cât ne-am întâlnit, eu niciodată nu i-am amintit că aștept mereu colaborarea cu care m'ași fi mândrit.

Vremea trecea, prietenia noastră se menținea, cu toate că Marian, nici în scrisori, nici în convorbiri, nu întrebuinta cuvântul «prieten», dar pentru Șezătoarea el a rămas un străin, și numai după moartea lui, în 1907, fiul său Liviu mi a trimes câteva pagini din marea operă «Botanica poporului român», cu care am început un nou volum al revistei.

Artur Gorovei

MODESTIA

Acum câteva luni în urmă primisem înștiințarea îmbucurătoare că fălticenenii vor sărbători pe *A. Gorovei*, a cărui viață și suflet sunt legate de prea tihnitul oraș, făcându-l cunoscut prin scrisul său de decenii. Interesându-mă asupra datei, mi s'a răspuns că s'a amânat *ad calendas graecas*, din cauză că D-l Gorovei nu dorește să se facă sgomot în jurul său.

Nu m'a mirat, iar excepția din anul aniversărilor, mi-a crescut stima și dragostea ce i-o port. Așa l-am cunoscut, e cam mulțisor de atunci; așa a rămas: muncitor harnic, fără elopotei.

E o calitate neprețuită tocmai prin raritatea ei la noi. Se vede că nu numai firea omului este altfel țesută decât a celor mulți, dornici de reclamă, dar poate l-a influențat și seninătatea naturii cu spațiul larg, în care-și duce viața.

În asemenea mediu precumpănește gândul și simțul muncii în sine, fără așteptarea răsplătirii, a măgulirii. Deaceia activitatea este continuă, rodnică și sănătoasă, măcar că condițiunile de muncă sunt mai anevoioase ca aiurea...

Întotdeauna am apreciat cu multă sfiială pe asemenea muncitori tăcuți, trăind în izolarea orașelului fără de biblioteci și fără înlesniri de altă natură. La ei singurul îndemn rămâne sfințenia muncii.

În comparație cu cei cari au îndatoriri oficiale și ajutoare de tot soiul, rodul muncii acestor izolați, schimnici culturali, prezintă o valoare mai prețuită, prin eroismul cu care o continuă.

A. Gorovei este unul din puținii, cari lasă în urma sa un material ce-i veșnicește numele, fiind legat de cunoașterea în-sușirilor alese și autentice ale poporului, atât de părăsit..

Dacă n'ar fi făcut să apară atâția ani decât *Șezătoarea*, și tot ar fi îndeajuns ca numele său să fie pronunțat cu adânc respect. A scăpat de la peire — cu câte greutate! — din moara neprețuită a manifestărilor neamului nostru. A fost singura revistă de folclor, într'o țară în care 85% din locuitori, dețin adevărata originalitate etnică. S'au încercat și alții să-i urmeze pilda. N'au avut perseverența ori posibilitatea ori șansa de a izbuti.

Dar dacă în *Șezătoarea*, Gorovei a strâns bogat material de studiu, în lucrările sale variate a încercat să prelucraze o parte din el, să ajungă la încheieri generale, de sinteză. Aprecierea mulțumitoare nu i-a venit dela ai săi, ci de peste graniță. La noi în această privință domnește o primitivitate, care oglindește la cei culți arhaismul poporului. Se sfiește cineva, cunoscător, să-l judece obiectiv pe colegul său de specialitate. Nu s'a întâmplat în nici o țară cu adevărat cultă, ca o operă fundamentală, cum e a lui Philippide, rodul unei vieți întregi de sânguincioasă muncă și pricepere, să fie nebăgată 'n samă, ca și când n'ar fi existat!

Așa e și cu activitatea lui Gorovei. În afară de Academia Română care l-a ales Membru corespondent, dreaptă ¹⁾ apreciere a muncii lui, încolo nimic. Ba trebuie să fiu drept. Numai Haret, care căuta pe oamenii cinstiți, curați la suflet și muncitori, l-a ajutat fie ca să scoată *Șezătoarea*, fie ca propagandist cultural.

Există la noi în această privință o mare lipsă la Ministerul Culturii. Nici un gest nu trădează preocuparea culturală a acestei autorități. Munca nu este prețuită, oriunde s'ar exercita și ori de cine. Răsplățile de merit se dau...; dar ce să mai scriu? Ar fi să tulbur liniștea senină ce se cuvine să înconjure cinstirea activității tăcute a iubitului meu prieten A. Gorovei.

A muncit o viață întreagă fără să umble după răsplată. Este munca adevărată, pilduitoare. Și-a închinat truda pentru ca să desvăluie ceva din marile însușiri ale poporului; și-a iubit colțul de țară de care-l leagă o veche ascendență familială; a contribuit ca prin ceea ce a produs să se resfrângă faima și asupra orașului său, de care n'a vroit să se despartă...

Și-a făcut pe deplin datoria față de sine, de ținutul său și față de neam. Trebuie să fie mulțumit. Nu poate să nu fie mulțumit.

Cei care cunosc tot ce-a săvârșit se apleacă înaintea lui cu venerația pe care o deșteaptă munca tăcută, singura nobilă.

I. Simionescu
Prof. universitar

---

1) și... modestă apreciere!... (Nota Redacției).

SĂHĂSTRIA SIHLEI

(Fragment)

Pe unde ieși acum din Valea Sacă și urci spre Lutul Roș, Piciorul Bradului și Ciungi pela izvorul din Pârluci, altădată erau codri mari, fără drumuri și fără cărări. Numai niște potecuți stâncoase, bătute de vite, ziua, și de fiare sălbatice, noaptea, legau valea cu poienile de sus ale muntelui *).

Pe șaua dintre Piciorul Bradului și corhana Ciungilor era un iaz cu apă sălcie, limpede și rece. Din el n'a mai rămas acum decât o băhliște plină de ceapa-ciorii. Nici tăpșanurile nu erau așa de mari și roase ca azi. Numai gheburile Ciungilor zdreliți, aveau înfățișarea unui cârd de cămile, îngenunchiate pentru odihnă, în margina prăpastiei dinspre Văratec. De pe acele gheburi pietroase vedeai spre asfințit întinzându-se culmea ce duce la Piciorul Mutului și Vârful Verde, până ce zarea se închidea cu muntele Sihlei, îmbrăcat pe umeri cu un mîrtean de pădure neagră și deasă. De unde brazil nu se mai puteau urca pe grumajii măgurilor de piatră, răsăriau din sihliș niște țăncuri de stânci trufașe, în jurul cărora se rotiau vulturii, chemându-și puii.

Înspre miazăzi erau codrii Horaitei cu mușuroiul tuns al Horăicioarei în vârf, având la dreapta brădetul întunecat al Cracăului și mai departe munții Tarcăului și Hangului. Dincolo de ei, în ceața fumurie, se vedeau bine zimții stâncoși ai Ceahlăului. Spre răsărit o pală de codru des închidea orice vedere către plaiu și câmp.

Sate nu erau de loc. Pe unde-i azi Cracăul Negru, Magazia, Mitocul lui Balan, Varatec, Filioru, Agapia, Săcu, Săhăstria Săcu, pe atunci nu erau decât poeni pline cu cirezi de vite, turme de oi și herghelii de cai, toate ale enejilor bogați și puternici. Prin dumbrăvile umbroase, cu iarbă înaltă și rară, dormiau zimbri, cerbi și căpriori sălbateci.

Mihuț, ciunchit pe Vârful Verde, abia prindea cu ochiul valurile de munți ale căror vârfuri rotunzite și negrii, se grămădau unele în altele, ca spinările oilor la strungă. Deasupra,

*) Acțiunea se petrece în munții Neamțului.

ca niște ciobani sprijiniți în toiege, stăteau spre asfințit, momâile albe ale Sihlei. În cămeșa lor de piatră, ghilită de ploi și soare, se răzimbau toate privirile flăcăului pribeag.

I se părea că vede 'n văzduh, mulsul oilor la stâna lui Dumnezeu și parcă-i era rușine că el stă degeaba. Gândul lui era să alerge cât mai iuti și să se alăture acelor momâi împe-trite ce răsăriau pe grebănul Sihlei. Dibuind potecile cu min-tea se văzu deodată înecat de-un furnicar de oi adevărate, care-l asigurau cu behăitul lor prostesc. Intr'o clipă turna înegri poiana.

În loc să steie la păscut, oile au început a se grămădi unele 'n altele și, bulucindu-se pe niște ponoară oable, coborîră în goană spre văi adânci și întunecate. Lui Mihuț i se păru că vede fundul unui cazan uriaș în care clocotia catranul mun-ților și nu mai avea nădejde că oile se vor mai înturna vreodată.

Răcorit de zbierățul fără rost al turmei năluce, se minuna mult că nu văzuse pe nimeni care s'o mărginească. Nici măcar câni nu erau.

Pregătindu-se de ducă zări coborînd spre dânsul un băietănaș sprinten, cu o găleată de smeură 'n mână.

— Bună-ziuă, măi frate — îi spuse prietenos Mihuț.

— Frate cu dracu, nu cu mine — răspunse răstit flăcăoașul, năpustindu-se ca un zălud spre hățașul oilor fugare.

Mihuț, uimit, își pipăi repede fața, trecându-și mâna pe frunte, pe ochi, pe nas, pe gură, întrebându-se în sine dacă nu cumva amarul sufletului i-a schimonosit și trupul.

— Ce cauți pe-aici, măi nepoate? — auzi de-odată pe cineva hodorogindu-i în spate.

Mihuț tresări și, răsucindu-se 'n loc, se văzu față 'n față cu un moșneag, păros și bărbos, la care, din tot chipul lui de om, nu se deosebía decât doar nasul, mare și vânăt, ca un hrib țigănesc.

Fiind iscoditor la privire și poruncitor la vorbă, Mihuț voia să-i răspundă la fel cum îi răspunse și lui flăcăoașul cel zbrehūd: «Dracu, nepot ție!»

Biruindu-și însă firea, strigă tare:

— Caut pace, noșule!

— Pacea-i dela Dumnezeu !

— Dar răul ?

— Tot dela Dânsul.

— Ba dela dracii cei împelițați, moșule.

Și gândul lui Mihuț se opri în fața judeului Pîotun și-a feteșoarei lui sprintăre.

— Draci sântem noi oamenii, fătul meu.

— Poate ai dreptate, moșule. Dar ceea ce nu'nțeleg eu este că, de ce Dumnezeu-Bunul trimite omului răul? De ce?

— Apoi nu-i greu de 'nțeles, dragul moșului. T'oiu spune eu de ce. Să știi dela mine că, pe cine-l iubește Dumnezeu, pe acela îl ceatără. El trimite răul spre încercarea răbdării. Cel ce nu pricepe, se 'nfurie, țipă, blastămă și se împle de păcate. Cel ce înțelege, se bucură, zâmbește, face mereu fapte bune, rădicându-se pe scara lor de aur până în 'naltul ceriului. Ai înțeles?

Mihuț, înminunat de răspunsul înțelept al moșneagului, se prelumină la față, strigând vesel și cu toată puterea:

— Așa să fie, oare ?

Văile zorite întrebară și ele repetând:

— A,... să fie, oare ?... Fie oare ?... Oare ?

Nasul moșneagului se albi, lățându-se ca un broscoiu în tăul feței mirate.

— Ce țiți așa tare, flăcăule ?

— Țip, s'audă și... surd sufletul meu, tată bătrân !

Moșneagul puse o mână drept strașină ochilor lui de cărtiță și uitându-se mai deaproape, întrebă:

Da de unde vii, voinice ?

— Din colo — răspunse Mihuț, arătând spre răsărit.

— Și un'te duci ? ?

— Incoace !

Și-i făcu semn cu mâna 'ntinsă spre miază-noapte.

— Spre Sihla ?

— Nu știu cum i-o fi zicând lumea pe-aici, dar eu în-tr'acolo merg.

— Suguești ?

— Ba nici de loc.

— Apoi acolo tu n'ai ce căta.

— Și de ce, moșule-tată? — întrebă Mihuț cu grijă prefăcută.

— Cum? Chiar nu știi ori numai mă ispitești?

— Să mor dacă știi; iaca mă jur!

— Atunci să-ți spun eu, dragu moșului, ca să știi. ...Uite, vezi, muntele cea chelbos, așa cum s'arată, îi tare șugubăț. Trage lumea la dânsul ș'o înghite. Chiar oile noastre apucă descori într'acolo și, dacă le scăpăm, nu le mai putem opri. O bucată de drum merg încetisor, apoi silesc mai tare și pe urmă fug nebune, cât le țin picioarele. Dacă n'am avea câni iuți care să le iasă înainte și să le 'ntoarne, s'ar tot duce și bune duse ar fi. Sihla ceea, cu stâncele ei drepte, trage tot: și om, și vită, și sălbătaciune, și plai, și fulgere, și trăsnete, parcă i-ar fi inima de criță... —

Mihuț privia cu luare aminte muchiile săbiete ale muntelui, gândindu-se că și el se simția atras întracolo, fără să și deie samă pentruce.

Moșneagul vorbia, mereu, cuprins de fiori: — Uite, vezi tu corhana ceea de stânci sure și sus de tot culmea? Vezi?

— Văd.

— Dacă vezi, cată bine ș'ai să bagi de samă că toată mucea ceea vălurită este chipul unui urieș cu gura căscată. Uite modâlca ceea dela deal îi nasul, turtit puțin. Mai sus fruntea iar la vale de tot, bărbuța ascuțită ca de drac.. Și din gură vezi cum răsar colții, tociți de vremuri. Urechile se văd și ele, dar mai deaproape. Pe de margini, uite, pădurea de brad, mică și deasă ca peria. E părul negru al urieșului, revărsat pe ceafă până 'n văi.

Printre brazii cerniți zărești și niște crengi albe ale mesecenilor. Aceea-i cărunțeta pletelor. Din an în an, cine ține soctea, vede că urieșul albește la cap tot mai mult. Să nu mă urnesc de-aici dacă nu-i așa! Eu nu spun povești. —

Mihuț îl privi lung căutând să prindă tot ce i se spunea.

Moșneagul întări vorba: — Trebuie să mai știi, dragă nepoate, că în găocile ochilor lui, care nu se văd de-aici, sânt două iezurcane cu apă limpede, strânsă din lacrimi, deaceea îi sărată puțin. Și apa ceea, când te uiți la dânsa, îi neagră, fără valuri, fără fund. Iar cine-i ispitit să-și scalde fața 'ntr'în-

sa, e sorbit cum sorbești o lingură de lapte. Deaceea vitele n'o beau, paserile n'o ating, copacii n'o umbresc și nici ierburile nu-i înverzesc malul. Izvorăște mereu și, când se împlu gavanurile, apa se prelinge pe tâmpile, ca niște șerpi încolăciți,... Să mor dacă nu spun drept!

...Și supt chica ceea căruntă, foiesc jigăniile lumii. Ce nu-i acolo, omu lui Dumnezeu? Dar cine-i în stare să se ducă și să vadă? Ziua ca ziua, noaptea însă, când îi liniște mare, s'aud miorlăituri, hăuliri, mormăieli, mugete, sbierete, șuere, cucuriguri, toate ca'n iad. Doamne păzește! Uite, eu mă 'nfiior numai când îmi închipui ce foșcăială și luptă îi acolo pe 'ntunerec.

— Măi, măi, măi!

— Miară-te, dragul moșului, miară-te, că ai pentruce.

...Tot muntele, așa cum îl vezi, e trupul unui urieș pe care l-o întrunchinat Dumnezeu în niște zori de zi. El s'apucase într'o noapte, împreună cu alții, să care grebănul Ceahlăului, ca să izească cu el apa Moldovei. O carat ei cât o carat, bolohani de iști mai mititei, dar la urmă, o umflat cu toții pe umeri soțul Panaghiei. Ș'asa de mult s'au trudit cu el că nu se da dus, încât i-o prins ziua și i-o săgetat soarele și, uite, cel mai mare, aici o crăpat, cu gura căscată către cer, că se 'nădușa de căldură, iar drobul de stâncă ce-l avea pe umeri, uite-l, o rămas în picioare, la capul lui, ca o piatră de mormânt. Măsoară-l bine din ochi: nu-i la fel cu cel stingher de pe Ceahlău? Eu nu te mint.

— Cred, cred, moșule. Dar după câte-aud, blagoslovit loc îi Sihla asta. Ia acolo-i de mine!

— Ei, nici în șagă să nu mai spui vorba asta, copile. Tu, dacă n'ai niciun căpătâiu, vin' mai degrabă cu mine. Am câteva oițe, și le păscăresc aici pe vârfurile iestea, numai eu și cu fata mea, pe care-ai văzut-o mainte și...

— Care fată? — întrebă Mihuț, întunecându-se.

— Care? Acea îmbrăcată băeștește, cu găleata 'n mână, ce-o trecut pe-aici, înaintea mea.

— Băietănașul cela era fată?

— Fată, totă ziulica. C'asa purtăm noi fetele'n munte și

la stână. Altfel nu le cunosc oile, nu le-ascultă câinii, le mușcă șarpinii de pulpele goale și le scot din minte flăcăii.

— Flăcăii?

— Da, spurcații! Iaca ș'a mea, sălăcuța, o avut de tras un păcat cu unul și l-o tras. De-atunci să nu mai vadă băietan înaintea ochilor. —

Mihuț tuși, înegrindu-se.

Moșneagul îndruga de zor:

— Te văd om vrednic la stat, cumpănit la vorbă, și dacă-i fi tot pe-atâta de harnic la treabă, atunci am făcut treampa. Ce zici? —

Mihuț se scutură de vorbele moșneagului, ca de-o zăpadă grea ce-i cădea pe umeri.

— Zic, rămâi sănătos, moșule, că eu m'am cam mai dus!

— Unde, năcazule?

— Colo sus! Mi-i cald și vreau să mă răcoresc în apa neclintită din găocile ochilor ce plâng într'una.

— Doar nu-i fi zăurdit la minte să faci asta?! Acolo te sfintești de zile.

— Tăta pagubă și dobândă! —

Invărtind pe sus baltagul, porni vijelios spre Sihla. Moșneagul, rămas de piatră, îl petrecu din urmă cu ochii, șoptindu-și spăriet: — Tot îi adevărat ce se spune. Muntele blăstămat trage la dânsul. Uite cum îl clatină și-l duce, săracu, pe sus, ca'n vârtej. Ptiu, drace! —

Stupind spre miază-noapte, lăcașul întunerecului, își făcu două cruci pripite și se prăvăli grăbit în hăul vailor.

Tiberiu Crudu

„LA CINCIZECI DE ANI...”

Așa de mult și așa de puțin... Căci așa de lung ni se pare timpul acesta celor din alte generații decât cea a lui moș Gorovei (îl rog să-mi erte această inadecvată, pentru *tinerețea* sa, titulatură: moș, preferată oficialului: domn); dar scurt trebuie să i se pară el celui mai harnic folklorist al nostru, celui

mai îndrăgostit de lumea cercetărilor sale timp de o viață de om și sufletului bun și modest până la depersonalizare, așa cum totdeauna a fost.

Pe moș Gorovei nu-l pot despărți toate amintirile mele și sufletu-mi întreg, de Fălticenii cei de demult, de meleagurile și apa Moldovei, de muntele din vechiul ținut al Sucevei, de satele gospodărești pline de cuminenie și poezie, de mănăstirile învăluite în pâcla amintirilor și 'n umbrele trandafirii la apus de soare, de tot «cântecul» neamului nostru răsunător odată pe malurile fermecătoare ale Bistriței, de cerul adânc și clar, boltit peste *un suflet colectiv* ce se ofilește, ca să dispară într'c zi și pentru totdeauna.

Mănăstirea Horecea (după T. Bendella 1845)

Nu-l pot despărți de Fălticenii de acum câteva decenii, cu liniștea și poesia lui caracteristice, cu discreția oamenilor de atunci, cu finețea intelectuală a unora, cu înțelepciunea bătrânilor dispăruți, cu sfătoșia sănătoasă și plină de pitoresc, pe care au alungat-o acuma valurile grijilor și noutăților. și din colțul acela de lume. Moș Gorovei este glasul vibrant al oamenilor de altă dată din ținutul pe care nici o ispită nu l-a făcut să-l părăsască, închizând în persoana sa, în ciuda anilor, așa de tânără încă, tot farmecul sufletelor de demult, cu echilibrul, cu liniștea, cu înțelepciunea și voia bună, pentru totdeauna par'că dispărute în lumea asta nouă.

Nu-l pot închipui departe de căsuța bătrânească din Ulița mare, casă gospodărească, de demult, cu cerdac și stâlpi în

față, cu odăițe joase, comode în umbra lor discretă și lumina blândă strecurată printre perdele... Știu de ani acuma, că 'n una din odăițe ori în mai multe își adăpostesc înțelepciunea și poesia, nenumărate cărți, documente vechi păstrează taine interesante ale oamenilor de altă dată, manuscripte stau ascunse prin săltare, destinate vreunei alte «Șezători» ori așteptându-și, prin lumina tiparului, drumul lor, sortit lumii în chip de volume.

Căci Bătrânul cu cincizeci de ani de muncă literară în urma lui, e tânăr sufletește pentru lucrul scrisului, al gândirii lămurite și pitorești, al cuvântului drept și fără prihană. Un om care n'a scris și nu scrie pentru mărire, ci numai pentru dragostea de vorba spusă cinstit, din convingerea că adevărul trebuie scos la iveală, nu în forme agresive, ci în haina simplă a cuvântului înțelept. Că pentru aceasta, anii i-au adus nemulțămiri, e adevărat; dar tot anii i-au adus și-i vor aduce încă satisfacții de acelea cari, înecând în lumina lor toate tristețile, lasă omului ce le are o sănătate de suflet fermecată, izvor de tinerețe chiar la o vârstă de Patriarh.

Și cine dintre cei-ce l-au cunoscut ori din scris, ori din bucuriile unei generoase prietenii, ori din amândouă, nu va dori bunului moș Gorovei, la o sărbătorire scumpă tuturor, vârsta și vigoarea de suflet a Patriarhilor?

N. N. Răutu

DORUL MEU PE UNDE TRECE

*Dorul meu pe unde pleacă,
Tângă lungă îl petrece.
Dorul meu pe unde pleacă,
Umbra crește, zarea seacă:
Se ascunde soarele,
Jeluie izvoarele,
Se apleacă cecile,
Amurgesc potecile,
Gălbinesc frunzarele,
Veștezesc ogoarele:*

*Prind rugină pluguri,
Se 'nvenină struguri,
Se topesc belșuguri
Vifor bate căile,
Vuie vaier văile...*

*Fâlfâindu-și nenorocul,
Dorul meu usucă locul;
Ca blăstămu-i, ca păcatul,
Dorul meu, în plâns scaldatul;
Dorul meu ca și prăpădu-i:
Numai nopții îl spovădui
Dorul, negru de amar,
Ce te caută 'n zădar!..*

George Voevidea

ARTUR GOROVEI

— Cu prilejul celor 50 ani de viață literară —

Trăind pe niște meleaguri pitorești, în ținutul Băii care a inspirat, prin poezia ei răspândită bogat în culorile și farmecele toamnelor melancolice și a primăverilor zâmbitoare, pe atâția înaintași întru visare, «Conu Artur», «aristocraticul» baci al foclorului românesc, acum, după 50 ani de bogată recoltă literară, ar trebui să fie fericit. Ar trebui. Cine îl cunoaște însă știe că sufletul său de emotiv moldovan, a așteptat mai mult dela viață. Visările dragi nu i s'au împlinit așa cum le-a făurit aevea. Il văd în căsuța-i primitoare în care a copilărit N. Gane, căsuța cu cerdac românesc, cu intrarea plină de amintiri familiale («Conu Artur» am spus, e un sentimental), cu biroul plin de rafturi încărcate ca fagurii plini, rânduite meticulos, lucrând, până târziu în noapte, la lumina verde a lămpii, care argintește mustața bărbătească, viguroasă, ce contrastează cu fața-i dulce și ochii albaștri, visători și pururi absenți.

Pe biroul mare zac, în neorânduiala pe care numai el o știe descurca, alte cărți și hârtoage vechi, căci scriitorul iubește trecutul ca un romantic îndrăgostit de Evul Mediu.

Nu-l stingherești niciodată; sau, cel puțin, așa ți se pare. Totdeauna un zâmbet înflorește subț stufoasa-i mustață și lumini prietenești se aprind licurind în ochii altădată absenți. Bucuros că întrerupe o clipă migăloasa-i muncă, inspirat par'că de aburii ceaiului auriu, vorbește, vorbește tot mai animat, tot mai cu tâlc.

Căci e un meșter povestaș «Conu Artur» și acasă și pe drum, la un pahar de vin bun, cu nuci prăjite, ca în deal la Oprîșeni de pildă sau prin văgăunile Găineștilor și Mălinilor. Așa îl știu. În căsuța din Folticeni, de pe ulița Mare, lângă Primăria pe care a gospodărit-o odată, când a cărat tot podul de hârtoage spre a le cerceta în lungile nopți de iarnă grea, «Conu Artur» leagă fire nevăzute cu întreg Apusul folclorist.

Care savant filolog cu renume nu-l cunoaște, nu-i pomeneste numele și lucrările în operele sale?

Bătrânul G. Weigand dela Lipsca a făcut doară drumul până la cinovia Românului din Folticeni, străbătând țara într-o căruță-vagon, cu care a tras, într-o bună zi, în ograda «Conului Artur», spre mirarea concetățenilor nedumeriți.

Dar amintirile lui despre scriitorii cu cari a trăit clipe frumoase (în parte povestite în «Alte vremuri» Tip. Bendit, 1930, Folticeni), mai ales cu N. Beldiceanu și frumoasa soție a acestuia, ce minunat știe să le depe-ne!

Sus, în odăița lui Costache Vasiliu din Oprileni, în aroma căldură a unei sobe bătrânești, privind afară, pe fereastra ce dă în livadă, în care pomii erau împodobiți, ca într'un Crăciun din basmele copilăriei, cu promoroacă de sticlă, încălzit de amintiri, cântece «de inimă albastră» și un paharuț generos, «Conu Artur» — omul, cu inima tânără, își deschide sufletul ca o «bună dimineată» la soare și își înflorește graiul pitoresc, moldovenesc, picurând prietenilor — rari, dar înțelegători — din comoara strânsă cu pietate și evlavioasă sgâr-cenie.

Și, în asemenea momente, ce departe e scriitorul povestaș

de omul de pe stradă, sau Tribunal, mic, îndesat, care pare multora îmbumbat, rece și absent!

Da, față de necunoscuți și inoportuni e rezervat și se închide ca melcul în chilie. Căci tentaculele pe cari odinioară le-a întins vieții, încrezător în ea ca un copil în fața flacării, a trebuit să le retragă repede, arse, îndurerat.

«Șezătoarea» — unica revistă de folclor cu adevărat occidentală — copilul sufletului său, a murit anul acesta, și el, părintele, a avut tăria dureroasă să-i scrie epitaful.

O cetiau câțiva și n'o susținea nimenea.

Și când îți vezi visul izbit brutal de pumnul păros al vieții reale, după o jumătate de veac de trudnică năzuință!...

Și oamenii orașelului său, răi și ignoranți, pătimiși și meschini, cari văd în orice manifestare culturală un pericol pentru politică și pustiul lor sufletesc, în care unice oaze sunt cafeneaua, cărțile de joc și cancanul — nu i-au pus decât piedici, cum însuși arată — cu resemnată durere — în încheierea «Șezătorii» sale dragi. Ei nu i-au dat nimic, căci nu l-au înțeles niciodată. Și personalitatea lui mare ar fi putut să le fie de folos și i-ar fi reprezentat cu cinste și demnitate și ținutul la care ține cu dragostea romanticului, ar fi avut, sunt sigur, altă soartă.

Acum aud că vor să-l sărbătorească. Fie!

O recunoaștere târzie pentru ei; poate, o mângâiere pentru El! Cine știe? Poate se vor hotărî de aici înainte să-l prețuiască, înțeleagă și, mai știi?, chiar să-l ajute...

Poate sărbătorirea celor 50 ani de mucenicie pentru poporul acesta să trezească păreri de rău, remușcări, cari să repare o nedreptate.

Și «Șezătoarea» să apară iarăși întinerită...

Cine știe? Poate...

Ți-o urează, «Coane Artur», un prieten îndepărtat, modest colaborator de zile bune și rele, care te prețuiește cu adevărat și care, în «Făt-Frumos»-ul bucovinean, feciorul «Șezătoarei», cere să-i îngădui a-ți striga, din toată inima, în corul atâtoră: Să ne trăești!

Virgil Tempeanu

LĂUTARUL *)

Colo'n colț de stradă
Cântă-un lăutar;
Mâna lui îngheață
E un ger amar...

Nimeni nu se-oprește
Astăzi la un cânt;
Doar frunzișul veched
Mai zvonește 'n vânt...

Pasu-i șovăiește,
Brațul și-l-a 'ntins;
Nimeni nu-l ascultă
Mai cu dinadins...

Resemnat bătrânul,
Tristul lăutar,
Iși încearcă struna
Ca să cânte iar...

Ca tine moșnege
Și eu-aș vrea să fiu:
Și în loc de-a plânge
Să cânt în pustiu...

Trad. de Elena Popescu

GAZETA POPORALĂ „DEȘTEPTAREA”

— Pagini rămase dela Preotul Constantin Morariu † 1937 *) —

De mult mă purtam cu gândul, cum s'ar putea înjgheba o foaie în limba cea mai ușoară țărănească pentru leghioanele de trebuinți ale masei poporului nostru cu totul amorțit și neconștiut de sine, dar gândul acesta a început a mă preocupa mai ales pe timpul luptelor cu președintele țării Pace. Două momente m'au făcut să pășesc la fapte: 1) Presupunerea că după ducerea lui Pace trebuie să vie un guvernor mai circumspect și mai calm, prin urmare și un timp mai priincios pentru întreprinderi ziaristice; 2) cetirea articolului din «Romänische Revue» ex. 1892, intitulat «Pomäniens auswärtige Politik von

*) Melomanilor noștri le servim pentru populara piesă a lui Schubert, *Der Leiermann* (text de Wilhelm Müller) acest foarte adecvat text, care e mult mai mult decât o simplă traducere.

*) Vezi „Făt-frumos” 1930, li9.

Take Ionescu». Cum am cetit acel articol, pe loc am scris apelul publicat în «Gazeta Bucovinei», Nr. 57 din 1892, și semnat «Comitetul de întemeiere al foii populare *Deșteptarea*». Comitetul acesta era cu totul fictiv, dară după câteva adunări în localul de redacție al Gazetei Bucovinei el a devenit în curând realitate, alegându-se Artemie Berariu ca președinte, iară ca membri Vasile Morariu, profesorul Grigorie Halip, spiritualul seminarial Vasile Calancea, prefectul seminarial Gavriil Telega, prdicătorul bisericii catedrale Dr. Ștefan Saghiu, directorul tipografiei arhiepiscopoești Dimitrie Bucevschi și eu.

Casa care a adăpostit redacția *Deșteptării*

La acelea adunări vărul meu Vasile pleda ca prețul gazetei să fie cel puțin 4 florini pe an, pe când mai ales Bucevschi și eu persistam să fie cel mult 2 fl. La votarea nominală am izbutit cei cu prețul ultim. Berariu ne-a conchiemat apoi la o ședință în locuința vărului Vasile, ca să alegem *un redactor* și să fixăm programul foii și celelalte amănunte. După alegerea unanimă a unui redactor (Dr. Ștefan Saghiu) care a doua zi și-a dat demisia în scris, Ilie Dimitrovici, inspectorul reședinței arhiepiscopoești, a primit redacția pro foro publico, iar adevărata redacție am primit-o eu.

Nimic în viață n'am lucrat cu așa sete și cu așa dor fierbinte ca la «*Deșteptarea*» și entuziasmul-deliciu, din timpul acela îmi va rămânea pururi neuitat. Chiar noaptea prin somn visam planuri de îmbunătățire a sortii poporului, și atunci

repede mă sculam, aprindeam lumina și mă apucam de lucru. Totdeauna, când mă puneam la scris, îmi închipuiam că un simplu bădică cărturar stă la spatele meu și-mi urmărește cu ochii tot cuvântul așternut pe hârtie, întrebându-mă la cu-

Anul I.

Cernăuț, 15/27 Aprilie 1893.

Nr. 8.

DEȘTEPTAREA

Gazetă pentru popor.

— Ea e la 1 și 15 a fie-cărei luni. —

Președintele Pentru abonamentele acestor cărți: pe un an 1 R. pe jumătate an 1 R. Pentru străinătate: 2 R. în plus pe an. Cu vouchere 10 R.	Redacția și administrația strada Ioan Nr. 6 Scrisori expeditoare se pot pune	Scrisorile din afară trebuie să se adreseze la administrația Direcției Generale la Cernăuț

Limba noastră.

Am vorbit până acumă mult despre limba românească, dară vorbu despre dinău nu putem sfîrși nici odată, căci limba românească este sufletul nostru, fără de dinău noi am pieri cu totul. De aceea cum ne rugăm seara și dimineața în Tăta! nostruș dînd „Doamne mîntuiește-ne de cel rău”, așa trebuie să ne rugăm în toată ziua. „Doamne, ajută-mă să ne mîntuim limba, care s-a mîntuit așa de tare și aceluiașă și astăzi de toate limbile!”

Înădușirea limbii românești din Bucovina de limbile străine cu greu se poate afla părechie în lume.

Nu-i vorba, se află venetici și prin alte țări, dară ei învață limba poporului în a căruia țară s-au așezat. Așa de pildă trăiesc între Nemți din Viena mulțime de lucrători, ciobani, burătăni și alte slugi de naște cerească, întocmai cum trăiesc între noi Polecii și Rușnaci galitieni, dară nici unul din ei nu învață limba noastră, ci veneticii învață limba Cechilor venetici, și veneticii învață limba Nemților și cu timpul se prefac în Nemți. Pentru aceea Nemții din Viena nu-și schimbă nici odată limba și nația, ci rămân în vece aceea ce au fost pînă la moarte și strămoșii lor. Așa este și așa a fost în toată lumea, și tot așa trebuie să facem și noi Românii din Bucovina, trebuie să știm pe ori-care străin că el se învață limba românească, dară nu noi poporul băstinaș se ne prefacem limba și nația de hăitnici ve-

neticii flămâzi năvăliți în țara noastră. Străinii poate că s'atînesc pe țărani noștri ca ei să se învețe și vr'o limbă străină, dară străinii aceea nu sunt prieteni poporului românesc. Da un Român învățat, de pildă un preot, un profesor, un avocat poate se învețe cât de multe limbi străine, că el nici odată nu-și uită limba românească, dară dacă învață țărani o limbă străină, ca de pildă la noi cea rusească ori leuască, apoi ei îndată își uită limba românească, grăesc numai în limba cea străină, și așa cu limba își schimbă și nația și se fac Ruși ori Poleci. Veneticii din Galizia o știu această pre bine și întar că ei ar trebui să învețe limba noastră, căci ei au venit să-și caute aici hrană între noi, ei tologii nu învață limba românească preste tot locul pentru că găsesc mai ales în ținutul Cernăuțului al Storojnejului și al Siretului destul Român aleși de ânger, cari își întocmesc graiul după placul venetilor.

Lăutul acesta este tare rău și neapăs de stîncioasă pentru țara română, căci în febul acesta s'au născut mulțime de sate românești din țara noastră, așa cum se rusec buncoară chiar și în ziua de azi satele Caminca, Barabî, moldovenească, Davideni și chiar Budeiul, apoi alte multe sate în ținutul Cernăuțului și al Siretului, ba chiar Românești și Storoiești în ținutul Sucevi.

Plăcerea ce o are poporul nostru pentru limbi străine este cea mai mare primejdie și cea mai străimnic boală a nației noastre. Boala această trebuie lăcută numai decăt, căci almintreia

va fi rău de tot de noi Românii. Este leacul.

„Tu popor român bucovinean la să-și pe străini, ei se-și deee silința, ai să se trudească, ei se-și învețe limba ta! Tu vorbesc cu toți străinii n-om să românească, chiar de ai scie și mai multe limbi! Toți dirăgătorii, toți comisarii, toți slujbașii împărătesci din Bucovina sînt datori după lege să scie limba românească, și dacă acești slujbașii nu și înțînesc astăzi datoră de a vorbi cu tine, poporul român, în limba ta, apoi numai tu ești de vină că, răbăgi lucruri de aceste, cu cari aduci alăta stîncioșune nației tale.

Și toate treburile ar merge mult mai bine, dacă tu poporul român ai vorbi cu toți slujbașii împărătesci numai românească, așa precum cer legile, și dacă ai scrie numai românește! La toate dirăgătorile, Atunci n-ai fi ai mîgii și înțînă așa de ușor va astăzi.

Poporul român! Este un pîcat strigător la ceru să nu vorbesc și să nu scriu tu limba ta românească, și este și mai străimnic pîcat să-și învețe limba ta și să grăesc în limbi străine. Căci de n'ar fi fost tu, Bucovina nu s'ar fi despărțit de Galizia, și tot tu de n'ar fi astăzi, Bucovina s'ar împreuna carăg cu Galizia pe totdauna. Atunci Leșii galitieni ț-ar dubi peia, cum ț-au dubit-o în cei 62 de ani de chinuri și de suferințe ne mai pomenite. Veneticii te în de prost, când te amăgesc cu minciuni și cînd că limba românească este limba păgînăscă, căci cea rusească limba lui Dumnezeu, a ângelilor și a raului! Dar

vintele neînțelese de el: da asta sau cutare vorbă ce va să zică? Așa mă siliam să scriu cât se poate de poporal. Sistemul îmi era să încep dela alfa condițiunilor ce garantează viața unui popor, anume dela limbă, istoria trecutului, școală, pămînt, lege, și să urmez succesiv mai departe.

Aproape tot ce s'a publicat în primi trei ani și jumătate ai foii, a trecut prin mâna mea, atât ca corectură de manuscris cât și de tipar, și cel puțin a treia parte din cuprinsul acelor ani e produsul meu, inclusiv 9 prim-articole din 1893, toate primarticolele din 1894 și 1895 și din jumătate a anului 1896, afară de cel din Nr. 2, apoi Regulamentul de alegere comunală care înzădar m'am interesat să-l serie un jurist, căci poporul ni-l cerea, mai departe Istoria Românilor bucovineni, Constituția împărăției Austriei, Pământul nostru¹⁾, Să ni strângem puterile la un loc. Despre nedreptățirea limbii am scris și în «Viața românească» din Iași, Nr. 6 din 1906, pag. 471—474.

Și atâta laudă prin foi și cu graiul viu n'am mai auzit. Parecă văd încă cum preoți de ai noștri de peste Prut intră la directorul tipografiei ca să aboneze foaia, și mereu o laudă zicând: De ce n'am avut noi așa gazetă cel puțin înainte de 20 ani, că acum n'am avea atâta pricină să cântăm: hai cu Domnul sfântul, haideți peste Prut să păzim pământul care l-am avut... Economul țăran Alecu Burlă din Cireș-Opaieț zice în scrisoarea sa publicată în Nr. 24 din 1893, pag. 191: «Să nu fi fost d-voastră domni și creștini ai lui Dumnezeu și prin d-voastră «Deșteptarea», venia noaptea și era prea târziu». — În ziua de Paști din 1894, întâlnindu-mă cu oaspele vărului meu Vasile, Ionel Grădișteanu, și vorbindu-mi el de gazeta noastră, la urmă mi-a zis: — Mă poți crede, d-le Morariu, că cunosc și eu multă literatură românească și chiar aceea trebuie să-ți spun, că foaie poporală ca «Deșteptarea» noi Românii n'am avut și nu avem. Avem în România «Gazeta săteanului» și «Gazeta țăranilor», avem în Sibiu «Foaia poporului»; te asigur că poporul nu le înțelege. «Deșteptarea» însă trimite-o în toate provinciile locuite de Români, tot poporul va înțelege-o, afară poate de-al 50-lea sau al 100-lea cuvânt care la dv. e provincialism. Noi în București ne-am înțeles vre-o câțiva inși să înființăm o foaie pentru trebuințele popo-

---

1) Cele zece articole din 1895, intitulate „Pământul nostru”, le-am publicat la dorința amicului meu Dr. George Popovici, mai modificate, sub titlul „Moșia și limba noastră” în Calendarul poporului pe 1902 și de acolo și separat în broșuri, ce le-am împărțit gratuit pe unde am putut.

rului nostru după modelul Deșteptării (Foaia aceea e «Albina»). — Prin Octombrie 1895 studentul ardelean Proca dela Universitatea din Cernăuți mi-a istorisit că în vacanțele acelei an l-a vizitat pe Mitropolitul Mețianu care i-a spus: «Uită-te, țin 9 foi române, dar din toate mai cu drag cetesc Deșteptarea asta din Bucovina!» — Prin Martie 1896 redactorul interimistic al «Gazetei Bucovinei», Desseanu, i-a spus lui Dimitrie Bucevschi că, pe când era el la gazeta «Dreptatea» din Timișoara, redactorul-șef li spunea adese colaboratorilor dela «Foaia de Duminecă», un anex popular al «Dreptății»: *Dece nu scrieți voi ca cei dela Deșteptarea?*

Cum am trebuit să părăsesc Cernăuțul, pe când dorința cea mai fierbinte a unchiului Mitropolit era să rămân paroh la Sf. Paraschiva, voiu arăta aici foarte pe scurt.

† Constantin Morariu

LUI ARTUR GOROVEI

Moldova, vatră a folclorului românesc, Moldova triadei folcloristice Simeon Florea Marian, Tudor Pamfile și Artur Gorovei, Moldova celor 25 volume de *Sezătoare* a lui A. Gorovei, și chiar și Moldova lui Creangă, se închină muncii cărturărești de-un semisecol a lui A. Gorovei, omului deci care și-a închis viața în răvășirea celui mai autentic etos românesc. Închinare care se aduce nu — ca la alții... — unui deținător de mărire socială, și închinare care vine nu — ca la alții... — dela acoliții cădelnițărilor ciracești. Spontană, slobodă, sinceră — s'a înființat această recunoștință, strop din marea-recunoștință care deapururi va purta în vederea vremii fapta și faima lui Artur Gorovei. Recunoștința care se dă din senina și desăvârșita dăruire a sincerității, e și dânsa o Răsplată..

Dar față de Artur Gorovei, față de învățătura lui, ne-ar mai rămânea și împlinirea altei răsplătiri. În «*Sezătoarea*», *Povestea unei reviste de folclor* 1932, părintele *Sezătorii* mărturisește: «Cu ultimul număr din vol. XXV, *Sezătoarea* și a

suspendat apariția. Mi-ar fi prea dureros să spun cuvântul că *a murit...* Dacă împrejurările vor îngădui, ni-i drag să sperăm că vom reîncepe să toarcem firul care s'a destrămat cu înecetul și s'a rupt, sau se vor găsi alți oameni cari să continue ceea ce am început noi». — «Fir» îi zice generoasa modestie a lui A. Gorovei, monumentalei opere de 25 volume ale *Șezătorii* !... Ei bine, a-l înădi și a-l toarce înainte acest «fir», — iată una din cele mai vrednice răsplătiri pe care i-o dorim și i-o urăm maistrului dintre maiștrii folclorului român Artur Gorovei!

Leca Morariu

CÂNTECE POPULARE

Nici la Paști, nici la Crăciun.

Niciodată n'am trai bun,

Că m'o maica blăstămat¹⁾

Să n'am pace niciodată,

Să n'am pace și-așezare

Cum nu are apa 'n vale,

Să n'am pace și ședere

Ca apa din vădurele.

*

Și iar verde de-alior

De când zac, și nu măi mor!

Da mă scol încetișor

Și mă razăm de ușior

Și mă uit în sat cu dor

Cum merg frați pe la surori

Și părinți pe la feciori...

1) Se cântă și : Că-s de maica blăstămată

Să n'am pace niciodată. — O. L.-M.

Totuși topica acestui: că *m'o maica blăstămat*, ca'n istoromână (cf. Leca Morariu, *De-ale Cîrcbirilor* I 1929, 85 Nota 99) e cât se poate de autentică și arhaică: cf. la fel: Tătăișă, draga mea, Nu te tare supăra — Dr. I. Urban-Jarnik și Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, 1885, 25 și, la fel, ibidem 32, 258, 320, 447, 497 și 498.

*Tu leliță de pe coastă,
Părul lung și mintea proastă,
De ți-ar fi mintea ca părul
Nu te-ai da cu tăt mișălul!...*

*

*Și cine-mi trece pe sub luncă?
Subîțirica fără furcă!
Fără furcă, fără fus,
Șuerând pe luncă 'n sus...*

Auzite dela Glicheria Moroșan (analfabetă de 45 ani) din Comănești (jud. Suceava) de

Octavia Lupu-Morariu

INCEPUTURI

(Pentru comemorarea celor 50 ani de activitate publicistică a d-lui Artur Gorovei)

Cartea lui Gaster «Literatura populară română» i-a stârnit brusc interesul, i-a ațâțat și întreținut vie dragostea de folclor. După citirea cărții a început a culege cu dragoste cimituri și cântece, la Bădilița, moșia părinților.

Primele cântece culese și însemnate în hârtiile sale i-au fost spuse de Ileana, femeia care l-a dădăcit și l-a îngrijit când era bolnav: «îmi spusese multe povești cu zmei, cu Cosânzeana și cu feți-frumoși, iar când eram bolnav, și voia să mă adoarmă, purtându-mă în brațe, dealungul camerei, îmi cânta niște cântece duioase al căror vers îmi sună și astăzi în auz»¹⁾.

Și, tânărul, fără niciun alt îndemn exterior din partea cuiva, fără a avea, la început, tovarăși sau prieteni, căci pe vremea aceea nu se arăta interes pentru folclor, a început, a continuat stăruitor și cu demnitate până azi, când lucrează la studiul comparativ despre ouăle de paști. Ce-or fi zis părinții și cunoscuții văzându-l cu ce se ocupă ?

Pe atunci, mărturisește folcloristul, colecția lui Alecsandri era prea puțin cunoscută și, deci, necetită. A cunoscut-o oare d. Gorovei la începutul drumului său ?

---

1) A Gorovei. *Alte vremuri*, pag. 9.

Reviste de folclor nu se pomeniau. Unele ziare publicau și material folcloristic, dar alterat de culegători după gustul lor individual. (Nu cred să fie tot «alterat» și folclorul tipărit în «Satul», despre a cărui autenticitate se îndoia «Adevărul literar»).

Revista «Contemporanul» a lui Ioan Nădejde, singura, a publicat lucruri mai curate și acătările.

Dupăce apăruse «Șezătoarea» sau chiar în vremea ivirii ei s'au arătat și alte reviste exclusiv folclorice, ca «Rândunica» (1893, Ianuarie-Faur, Iași) la care a colaborat și d-na Elena Niculiță-Voronca; «Doina» (1892), «Revista Critică» (1893, Ianuarie) în coloanele căreia întimpinăm și folclor.

Se pomeneste o revistă de folclor și în Ardeal, la Besterce-Monor: «Săteanul Român», cuprinzând material în proză și 'n versuri și apărând odată pe lună.

Primele cimilituri și cântece în graiu popular le-a publicat în «Revista Populară» apărută în 1884 la Paris.

Folclorist cu o activitate aproape gigantică, A. Gorovei ne-ar putea spune multe cari ar constitui mănunchiul de îndrumări indispensabile colecționarilor serioși.

Zaharie Macovei

EPIGRAME

Cuiva

Ce tristă mai e soarta
Când ai de toate cele
Și nu ai doar obrazul
Ca să te-arăți cu ele!...

Primadonei anticvate

Pentru vocea ta divină
Se impune un turneu.
Ce n'aș da să fiu și eu,
Nu să te aud cântând,
Ci, pe lume: fluerând...

Aceleiași

Râsul — spune medicina —
 La digestie ajută.
 Când te mai produci pe scenă ?
 Chiar de n'ai cânta; chiar mută...

Mască

Pregătiri de carnaval:
 Măști, costume-alergături...
 Fericită ești, îți zic :
 Ca s'apari la bal-mascat
 N'ai nevoie de nimic !...

A. Doina

DOUĂ EPOPEE ȚĂRĂNEȘTI — REYMONT ȘI REBREANU

Pentru *Ion* al D-lui Rebreanu se impune o comparație cu romanul *Chtopi* (Țăranii), al marelui scriitor polon Reymont.

Ambele romane reprezintă viața poporului de la țară, care este pătura cea mai numeroasă și importantă a națiunii române și polone dela începutul veacului al 20-lea. Analogia poate fi și mai interesantă, devremece în fiecare din aceste opere vedem zugrăvită viața unui neam care se află în robie politică străină. Amândouă romanele sunt premiate, unul cu premiul Nobel, al doilea cu premiul literar suprem al Academiei Române. Ambele sunt traduse în diferite limbi străine.

Pentru a trece la o comparație amănunțită, trebuie să dau cetitorului român un rezumat câtuș de succint al «Țăranilor».

Mediul este satul Lipce, aproape de orașul Radom, din fosta Polonie rusească, dela începutul secolului al 20-lea, înainte de războiul mondial.

Romanul desfășoară două acțiuni principale: una, drama iubirii personagiilor principale, a doua, drama politică-socială a întregii țărănime.

Intre Iagna, cea mai frumoasă fată din sat, și Antek,

fiul celui mai chiabur gospodar, începe o legătură de dragoste și aceasta tocmai atunci, când tatăl lui Antek, văduvul aproape sexagenar Matei Bornya s'a logodit cu Iagna. Intre tată de o parte, și fiul și nevasta lui, Hanka, de altă parte, mocnește dela o vreme focul urii, fiindcă bătrânul nu vrea să-i dea fiului său partea lui de pământ. Logodna bătrânului înăsprește și mai mult raporturile dintre cei doi bărbați. În ultima săptămână denaintea căsătoriei se iscă între dâșii o ceartă și o încăierare, de pe urma căreia bătrânul îi alungă din casă. Urmează fastuoasa nuntă a lui Boryna cu Iagna. Aceasta se petrece toamna.

Iarna Antek și familia sa, o duce foarte greu; în cele din urmă trufașul fiu de bogătan se umilește și se tocmeste muncitor la o cherestea. Aici se întâlnește cu fostul favorit al Iagnei, cu care, la un moment dat, se ia chiar la bătaie din pricina Iagnei. Iubirea dintre Antek și Iagna crește și ajunge până și la întâlniri tainice. Bătrânul Boryna începe a bănui ceva. Într-o seară de iarnă tinerii se întâlnesc în podul de fân al bătrânului. Acesta i-a urmărit și dă foc fânului. Totuși amănții scapă cu viața, dar Boryna își gonește soția la mă-sa și încredințează conducerea gospodăriei nurorii Hanka. Antek, certat de nevastă-sa pentru iubirea lui păcătoasă, se dedă beției.

Primăvara Iagna se întoarce la bărbat, dar gospodina continuă a rămânea Hanka. Iubirea dintre Antek și Iagna lăncezează. Într-o încăierare în pădure tatăl lui Antek e grav rănit. Pentru a răzbuna rănirea tatălui său, Antek îl împușcă pe pădurarul moșierului. Cu acest prilej se produce o împăcare tacită între tată și fiu. Țăranii din Lipce și cu ei împreună și Antek sunt băgați în închisoare pentru această bătaie. Aici Antek uită de dragostea sa pentru Iagna, care între timp își îndreaptă afecțiunea către tânărul cleric Iaș.

Vine vara. Satul rămas fără țăranii e pustiu și trist, pământurile aproape nelucrate. În timpul fânțelor Boryna moare. Hanka o gonește acum din casă pe Iagna, care, între timp a intrat în legături de dragoste cu Primarul satului, un bețiv bătrân, și totodată îl urmărește și pe clericul Iaș cu iubirea ei. Antek se întoarce din închisoare și-și ia în primire

gospodăria părintească. Și dânsul și Iagna își dau seamă că iubirea lor, odinioară atât de pasionată, s'a stins. Pela sfârșitul verii, satul, ațâțat de niște babe setoase de răsbunare, o alungă pe Iagna din sat, maltratând-o și cărând-o cu alai până 'n marginea satului, într'un car cu gunoi, ca să izbăvească astfel satul de o nelegiuită.

Acțiunea social-politică pentru drepturile sătenilor din Lipce se desfășoară paralel în lupta pentru pădurea moșierului și pentru înființarea unei școli polone în sat.

Lupta pentru pădure începe din clipa, când țăranii află că moșierul s'a hotărît să dea pădurea pe mâna evreilor. Lipcenii pornesc cu toții întru apărarea dreptului lor, încercând să-i gonească pe lemnari din pădure cu forța. Numai primarul, un individ corupt, cu un mic grup de lipași ai săi, se dă de partea moșierului. În această încăierare bătrânul Boryna cade grav rănit, și peste câțva timp moare. În Antek, care a fost venit la pădure cu intenția de a-și ucide părintele, văzându-l pe acesta lovit de o slugă a moșierului, se trezește instinctul de solidaritate; pentru a-și răzbuna părintele, îl împușcă pe pădurar. Țăranii din Lipce sunt duși la închisoare, pădurea e tăiată și pământul vândut unui grup de coloniști germani. Pela sfârșitul primăverii țăranii se întorc din închisoare, iar Antek, abia vara, după moartea tatălui său. În ziua de Sf. Petru și Pavel satul Lipce își serbează hramul și tocmai atunci se văd trecând prin sat coloniștii germani cari nu s'au putut menține în noua lor colonie. Bucuria celor din Lipce e nemărginită. În curând urmează și împăcarea între săteni și moșier, care le dă de fiecare pogon de pădure câte patru pogoane de arătură și câte patru pogoane din fosta colonie a nemților.

În câteva zile se întoarce și Antek din închisoare și ia, odată cu gospodăria tatălui, și conducerea morală a satului. Sosește ziua cea mare, când satul trebuie să vateze ce fel de școală cere, polonă sau rusească. Antek, fiu al unui insurgent anti-rus din 1863, e firește, cu trup și suflet pentru școala polonă. Mai tot satul e de partea lui; dar cinovnicii ruși, prin teroare și fraudă, izbutesc să obișnă o «majoritate» pentru școala rusească. Primarul cu mamelucii săi, votează cu gu-

vernul rus. Apare în sat și un detașament militar, ca să puie mâna pe Roch, învățătorul tăinuit, care mereu a fost conducătorul sufletesc al satului și care mereu îi învăța pe săteni, bătrâni și tineri, să-și iubească istoria neamului. Țăranii și-l ascund pe învățătorul lor și, noaptea, în taină, îl transportă din sat...

După acest scurt rezumat al *Țăranilor*, trecem la comparația celor mai însemnate detalii ale ambelor opere.

În amândouă avem două categorii de acțiuni, una a persoanelor individuale care constă în lupta dramatică pentru femeie și pământ, — a doua a obștei întregi care constă în lupta pentru existența națională. Aici însă putem înregistra o mare deosebire între ambele romane. La Rebreanu, o vădită distribuie a rolurilor. Acțiunea individuală e covârșitoare în construcția operei și, după dânsa, romanul e împărțit în cele două volume: I. *Glasul pământului* și II. *Glasul iubirii*. Agenții ei sunt țărani. A doua acțiune e reprezentată prin intelectuali. Ea ocupă un loc secundar în arhitectura romanului și deși caracterul ei este social și politic, totuși agenții ei manifestă mai mult interes pentru afacerile și mizeriile lor personale decât pentru cele obștești. La Reymont întreaga acțiune e pusă în mâinile țăranilor, puținii intelectuali jucând numai roluri secundare și auxiliare. Din aceste realizări rezultă însă o altă diferență de importanță fundamentală. Opera lui Reymont arată lămurit tendința de a creia din mulțimea caracterelor, situațiilor și acțiunilor o sinteză unitară, și anume, de a arăta că țăranul polon este acel element care singurul, e chemat și va fi în măsură să ridice și să susțină pe umerii săi viitorul Poloniei Independente. Și de această misiune a sa țăranimea lui Reymont este conștientă în majoritatea sa. Rebreanu nu urmărește o tendință similară. Dacă totuși găsim în *Ion* o mențiune despre rezistența țăranilor ardeleni în lupta lor cu Sașii pentru pământ, acest amănunt nu e reprezentat ca un factor activ, ci ca o impresie și reflexiune a lui Titu care constată în această atitudine pasivă și instinctivă a țăranului, elementul cel mai îmbucurător pentru viitorul neamului său. Acest Titu este și singurul care, în mod absolut neinteresat, e pătruns de aspirațiile naționale ale Românilor ardeleni de 'nainte de răz-

boiul mondial, dar autorul ni-l reprezintă ca o fire ușuratică, necumpenită, un utopist exaltat și semidoct. Incolo Rebreanu zugrăvește mai ales caracterele personagiilor, scoțând în relief mai mult elementul egoist, interesat și meschin (după formula naturalistă !) și neglijând valorile altruiste. Din toate aceste elemente autorul alcătuește un ansamblu solid și masiv ca construcție, un credincios tablou impresionist de moravuri ale Românilor ardeleni, fără însă a încerca de a da o sinteză sau o interpretare a sensului operei și fără a avea intenția de a generaliza sau de a crea tipuri.

O altă deosebire consistă în modul cum sunt reprezentate scenele colective.. Ambii scriitori reușesc deopotrivă de bine să dea viață grupurilor sau maselor cari trăiesc și acționează ca niște ființe individuale. La Rebreanu scenele de felul acesta sunt relativ mai puține și, ceea ce-i și mai important, aceste scene — deși sunt zugrăvite cu un realism impresionant și deși redau fidel moravurile țăranului și intelectualului român (hora, scena din cârciumă, nunta, sfîntirea bisericii, balul, alegerile), — totuși rar au o importanță decisivă pentru dezvoltarea acțiunii. La Reymont tocmai în aceste scene se desfășoară cele mai însemnate momente ale romanului (încăerarea din pădure, votarea școalei, isgonirea Iagnei, întoarcerea țăranilor din închisoare în timpul procesiunii, plecarea coloniștilor germani, petrecerea din cârciumă, nunta, înmormântarea, munca în grupuri pe câmp). În general în *Țăranii* lui Reymont se evidențiază cultul obștii și al solidarității.

În caracteristica personagiilor ambii autori redau diferite stări psihologice cu o desăvârșită măiestrie. Dar și aici deosebirea! La Rebreanu personagiile țărănești sunt naturi primitive, brutale și egoiste; beau mult, se bat, ba chiar se ucid pentru pământ sau sub imperiul unor pasiuni elementare. Sentimente mai delicate la *acești* țărani, nu întâlnim — lucru care însă — firește nu poate fi generalizat pentru toată țărănimea românească!... Și la Reymont caracterul rustic are trăsături generale similare. Dar scara sentimentelor lor este mult mai întinsă. Țăranii lui Reymont sunt capabili de fină subtilitate, când își manifestă iubirea familiară, mila cu cei obidiți, solidaritate obștească și sentiment național; dânsii sunt profund-

religioși și aceasta se evidențiază în orice situație a vieții lor. Ba și simțul estetic al țăranului la Reymont, e mai reliefat decât la Rebreanu, cu toate că noi nu i-am putea contesta țăranului (id est *poporului*) român că e generator de-o poezie și o artă cel puțin tot atât de bogată și frumoasă ca cea a Polonilor!... La țăranul polon, multă superstiție; la cel român, fatalismul. La Reymont, mai fiecare țăran, colcăie de umor și de spirit; lucru care la *ardeleanul* Rebreanu e mai rar...

Rebreanu încearcă în fața personagiilor sale atitudinea anatomului din prosectoriu: rece și obiectiv; deaceia aceste personaje nici nu ne inspiră decât... rigiditate; interesul nostru pentru soarta lor fiind mai mult curiozitate științifică decât emoțiune. Cu totul dimpotrivă, la Reymont! Grație notei personale și subiective a lui Reymont, cetitorul parcă-și identifică soarta sa cu cea a personajilor lui; pentru unii simte simpatie, pentru alții antipatie. Autorul își inspiră operei sale un sens moral. La Rebreanu, acest moment emoțional și etic lipsește.

Neamurile străine, până și Maghiarii, sunt tratați de Rebrenu cu imparțialitate perfectă. Herdelea, strivit de mizeriile vieții, din bun naționalist, devine oportunist și votează cu guvernul maghiar; el e poate singura figură tratată de autor cu sentimentalism și simpatie, și deși unii îl consideră re-negat (până și fiul său), totuși toți manifestă o completă înțelegere a atitudinii lui, ba în cele din urmă Herdelea se împacă chiar și cu cei mai pronunțați naționaliști. La Reymont atitudinea țăranilor față de Germani, și mai ales față de reprezentanții stăpânirii rusești, este intransigentă. Dacă între țărani se găsesc indivizi cari iau partea guvernului, atunci dânsii sunt înfățișați ca niște mișei și criminali.

Evreul e la amândoi... acelaș.

Natura apoi ocupă un loc excepțional de important în *Țăranii* lui Reymont. Descrierile ei sunt foarte numeroase și extrem de bogate în coloare. Natura apare de multe ori personificată. Ea este chiar una din forțele motrice principale cari influențează acțiunea. Aceasta se desfășoară în legătură cu, și în funcțiune de anotimpuri, fapt care se evidențiază până și în structura romanului, distribuit în 4 volume intitulate cu

etichetele anotimpurilor. La Rebreanu natura apare rar, nu are aceea importanță nici acel pitoresc ca la Reymont; dar și la Rebreanu întâmpinăm câte o personificare izbutită a naturii.

Limba și stilul constituiesc cea mai mare deosebire între aceste două romane. Reymont se servește atât în narațiune și descrieri, cât și în dialoguri de limba populară din părțile orașului Radom, ceva stilizată și adaptată de autor scopului artistic. Reymont are față de limba populară polonă aceeași atitudine ca și Creangă în literatura română, ridicând-o la rangul unui desăvârșit instrument de expresie literară. Această limbă bogată, plină de imagini și comparațiuni, de fraze caracteristice, cântece, zicale de multe ori ironice, sublinează puternic realismul romanului lui Reymont. Stilul acesta e poetic și de o clasică frumusețe. Și la Rebreanu întâlnim uneori expresii populare, dar numai în dialog, — și, cu acest mijloc, autorul redă câte odată dintr'o singură trăsătură caracterul sau situația dorită. Incolo însă, limba lui Rebreanu e convențională, — stilul, potrivit situațiilor și caracterelor, sobru și prozaic...

Incheind această schiță comparativă, putem conchide că ambii autori sunt talente puternice cari au reușit să formeze din acelaș material două opere originale și corespunzătoare fiecare mediului său și rasei deosebite.

Dar pentru a lămuri marile deosebiri dintre aceste două opere, mai ales cu privire la tendința lor generală, să nu uităm că *Țăranii* lui Reymont sunt scriși în 1903, deci *înaintea* războiului mondial, pecând *Ion* e un făt postbelic...

Deaceea la Reymont domină o puternică notă romantică și tendințe pronunțat naționale, iar la Rebreanu, un accentuat naturalism și tendința de a trece peste antagonismul naționalist, pe care autorul îl consideră, poate, ca fiind perimat...

Emil Biedrzycki

A B O N A M E N T U L !

ALECSANDRI ȘI BUCOVINA

— Sfârșit ¹⁾ —

În chip deci prea firesc, Alecsandri trebuia să prindă și 'n scrisul românesc din Bucovina, nu numai prin faptul că chiar personal alimentează atât de spornic literatura periodicelor noastre *Bucovina* și *Foaia societății*, ci și prin faptul că determină evoluția câtorva scriitori bucovineni, cuprinzându-i în raza influenței sale literare. Să nu-i amintim decât pe Vasile Bumbac și Dimitrie Petrino.

V. Bumbac, tipic de conservativ, nici nu putea să treacă dincolo de Alecsandri: «om vechiu, a rămas poet de modă veche, poet al generației dela 1860—70. Modelele sale au rămas un Asachi, Alexandrescu, Bolintineanu și mai ales Alecsandri» Victor Morariu în «Junimea literară» 1923, 81). Dovezi (după același specialist pentru acest capitol de istorie literară bucovineană): «Prolixitatea îl predestina pentru genul *epic* și *descriptiv*. Inspirându-se din Alecsandri, scrie aceste *balade* în vers și în stil popular, în 7, 15 și chiar 20 de cânturi. Ca și Alecsandri, B. aduna cântece populare (din Bucovina) și le publică în *Foaia societății*, și tot ca la Alecsandri, baladele și poemele sale epice sânt versificări ale unor tradiții și basme din popor» (V. Morariu, «Jun. lit.» 1923, 181).

Juxtapunerile (după același V. Morariu) sunt concludente; d. p. începutul baladei lui V. Bumbac, *Piatra corbului* (cu titlul împrumutat din *Piatra corbului* a lui Al. Rusu)

Prin strâmtoarea munților,

Prin peștera codrilor...

— ne duce la *Sentinela română* a lui Alecsandri:

Din vârful Carpaților,

Din desimea brazilor...

Când apoi Bumbac continuă:

Dar deasupra râului

La gleznele muntelui —

— atunci ecoul *Sentinelei* intervine cu:

1) Vezi „Făt-frumos” VII, 1932, 24—32.

Dar în naltul ceriului,
Deasupra mornântului...

Și iată cât de alecsandricește gângurește «plăieșul plăieșilor, voinicul voinicilor» către *Corbița* din *Piatra Corbului* a lui V. Bumbac:

— Bună ziua, fetișoară
Cu ochi vii de căprioară,
Cu piept gingaș, cu sân dalb,
Dela tine 'n depărtare
Merge vestea sburătoare
Și departe duce 'n lume
Fala marelui tău nume!...

(„Jun. lit.”, 1923, 183)

Un pendant al lui Alecsandri pentru acest fel de langaj «poetic» e versificația care, nu știu de ce și-o fi pus titlul de contrabandă *Doina*:

De-aș avea o puiculiță
Cu flori galbene 'n cosiță,
Cu flori roșii pe guriță!

De-aș avea o bălăioară
Naltă, rumenă, ușoară,
Ca un pui de căprioară!

Și iarăși — Alecsandri e atât de curent în Bucovina din epoca *Foii*, încât până și adolescentul Mihai Eminovici, de 15 ani vârstă, e luat de șuvoiul-Alecsandri, și una dintre cele dintâi versificații ale lui Eminescu *De-aș avea*, nu-i decât o searbădă copie după acelaș searbăd model al lui Alecsandri ²⁾:

De-aș avea o porumbiță
Cu chip alb de copiliță,
Copiliță blândișoară
Ca o zi de primăvară,
Cât îți ține ziulița
I-aș cânta doina-doinița...

În sfârșit, cutare scenă din *Dragoșida* lui Bumbac, «e un tablou de pribegie ca cel din *Țeara în picioare* în *Dumbrava*»

2) Cf. și buletinul „Mihai Eminescu” An. II, 1931, 58.

va roșie a lui Alecsandri» (V. Morariu, loc. citat 246). Etc. etc.

Și acum celalt emul al lui Alecsandri dintre scriitorii bucovineni: Semibucovineanul D. Petrino (născut la Rujnița, în Basarabia!). Nici nu ne mai oprim la versificația lui, fredonată atât de mult în ritmul lui Alecsandri, ci — fapt mai puțin, și uneori chiar de loc cunoscut — insistăm asupra acelui euminte protest al lui Petrino împotriva ardelenizării (= pumnulizării) limbii românești din Bucovina: *Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina de D. Petrino*, Cernăuți 1869. Petrino e aici nu numai un războitor în semnul sănătoasei reacțiuni moldovenesti a lui Alecsandri, pentru respectarea graiului viu, modelat mai ales de larga pătură rustică și neoblojit de laboratoriile mai mult sau mai puțin filologicești, — ci (lucru, până acum nebăgat în seamă) Petrino e aice un perfect discipol al lui Alecsandri, discipol care face uz chiar și de paradigmele maistrului său. Și iată cum anume!

1) Militarea antipumnulistă o ilustrăm cu următoarele citate din *Puține cuvinte*:

INTRODUCERE (pag. 3).

Cu inima zdrobită, o dulce Bucovină,
Eu plâng, văzând că nime durerea nu-ți alină;
Căci toți te lasă pradă turbatelor minciuni,
Care încep cu uă, care sfârșesc în ciuni.

Să-i bată sântul trăsnet pe acei făr de rușine
Ce vreu să schimbe astăzi chiar sângele din vine.
Și pe Românul negru, cu ochiul lucitor
Voesc să-l facă *rumân* ca Iuda trădător.

Să piară în „*Leptura-i*” rumânul *papă-lapte*
Iar tu, o Bucovină, cetind a ta dreptate
În munți, în văi, în codri, — acolo vei simți
Că României soare, el nu-ți va asfinți.

Și a lui Ștefan umbră, cu glas răsunător,
Îți spune azi în limba românului popor,
Că 'n libertate este *frumosul ideal*!
Deci calcă în picioare glodul „*cunfășunal*”!

Deci încondeierea următoarelor pumnulizări: *uă*, care ar fi să înlocuiască articolul nehotărît *o*; terminațiunea *ciune* pentru *-țiune*; *rumân* în loc de *român*; *leptură* p. *lectură*; și

apoi, la un temperament atât de impulsiv ca cel al lui Petrino, chiar invectivele: *rumânul papă-lapte* pentru exponentul pumnulismului I. G. Sbiera, și *glodul «cunfășunal»* (= confesional) al... Blajului.

Și continuă șarjele antipumnuliste:

„Băieți români din toate părțile Bucovinei cercetează gimnaziul din Cernăuți, unde se propune limba română. Ei vin vorbind românește, vorbind cum se vorbește în toate țările locuite de Români, și se întorc vorbind cum nu-i mai în-

Sculptorul D. Paciurea și pictorul M. Teișanu
(după o fot. din 2 Febr. 1915)

telege nime. Ei se întorc *filologi*, chiar atunci, când ar fi studiat numai o clasă din gimnaz; fiindcă filologia a devenit la noi o boală de carea se umple omul cel mai sănătos, din momentul când calcă pe pragul vre-unei școli din Bucovina unde se propune limba română; dar mai ales *buni filologi* sunt toți aceia, a căror picior calcă pe pragul gimnaziului din Cernăuți sau a(1) *Societății pentru cultura și literatura poporului rumân din Bucovina*. Aceste sunt institute fermecate, fabrici ce lucrează cu vapor...” (pag. 9—10). Iar produsele acestor fabrici sunt „cuvinte... care se pot măsura cu cotul” (pag. 10); Petrino exemplifică (pag. 11): *Obsărbăciunile predilăpciunale* (Observările de predilecție), *Fundăciunile cunfășunale*, *Argumentăciunile demonstravere*.

Și, drastic, Petrino continuă:

„Eu însuși (sic: însumi) am avut prilejul de a vorbi cu un tânăr care a studiat la gimnazul din Cernăuți, și carele vroia să deie, cum zicea el, *lepăciuni*

de limba rumână. El mi s'a prezentat mie cu cuvintele *Sălutarea mea plecătivă*, și văzând că nu-l înțelegem, el mi-a zis pe scurt: *Vă fac plecământul meu*. — Ce faci? — l-am întrebat spăriat, și în urmă, din mișcarea lui am văzut că nu face nemică rău... De atunci m'am ferit de a mai sta la vorbă cu un învățător de limba rumână care ar vrea să deie *lepiciuni*, și care sparie oamenii amerințând de a le face *plecământul său*" (pag. 12—13).

Și 2) Petrino propovăduiește principiile lui Alecsandri, cu specimene scoase din chiar *Dicționarul grotesc* al lui Alecsandri. D. p.: Alecsandri condamnă mania pumnulistă de a-l preface articolul nehotărît feminin o în uă: «Uă! Sughiț disgrățios, introdus în ortografia română de vreun pedant ce nu-i deprins a păzi regulile bunei-cuviințe în societate». Petrino se referă direct la această încondeiere a lui Alecsandri, citând (pag. 18) chiar și *Convorbirile literare* din 1 August 1869, unde apăruse dânsa, și apoi o mai înfierează, nu numai în *Introducere*, ci și 'n următoarele reprimande:

„Eu însuși (sic: însumi) am avut onorul de a vedea poezii de a(le) mele tipărite în coloanele *Foaiei*, și aceasta chiar m'a întărit în intenția mea de a-mi rosti în public părerea despre limba și ortografia din Bucovina, fiindcă n'aș dori să creadă publicul că aș fi fost vreodată în stare de a sughița în poezie prin rostirea vreunui uă care mi-a fost impus de *redăpciunea Foaiei* fără știrea mea” „...Cauza că nu am protestat până acuma este aceea că m'am mângăiat văzând chiar poezii de a(le) lui V. Alecsandri tipărite în *Foaie* cu Uă, pe când, știu bine, că acest poet renumit nu s'a putut niciodată hotărî a sughița în fața publicului, dovadă *Convorbirile literare* din 1 August a. c.” (pag. 17—18).

Iar altă dovadă că Petrino e propagatorul alecsandrismului lingvistice în Bucovina, e cuvântul *onor* din chiar adi-neori-citatul pasagiu, căci Alecsandri — greșia chiar și dânsul — debitează (în același *Dicționar grotesc*) o întreagă pledoarie pentru substituirea cuvântului *onoare* cu *onor*, raționând atât de geometricește (când limba ca orice alt fenomen natural e atât de departe de orice geometrism!):

„La toate popoarele de sânge sau de rudire latină, acest sentiment are un caracter de bărbăție și este exprimat prin cuvinte de soi masculin. Latinul zice *honor*. Francezul zice *l'honneur*. Italianul — *l'onore*. Spaniolul — *el honor*. Era deci foarte logic și foarte natural ca și Românul să zică *onor*; însă nu, căci pedanții au găsit de cuviință... gramaticală, a schimba sexul acestui sentiment de demnitate energică, a-i da o natură muieratică, a-l înfățișa în poale lungi și a-l boteza *onoare*... A zice dar *onoare* în loc de *onor*, este o probă de corumpere morală într'o societate...”

Și singurul argument al lui Alecsandri care ne-ar mai putea ispiti astăzi pentru deochiatul *onor* (rămas doar fosilă militară¹⁾ e următorul:

„In fine atâtea acte desonorabile s'au comis în România sub regimul *onoarei*, că pentru a păși într'o eră mai demnă de numele ce purtăm, e timpul să ne lepădăm de *onoare* și să ne înfrățim cu *onorul*”.

Atât despre influența lui Alecsandri asupra lui Bumbac și Petrino! Ar mai putea fi vorba și de alți scriitori bucovineni. Unul dintre dâșii își amintește (în «Viața românească» 1907, Nr. 2) cum în vacanțe alerga dela țară la biblioteca tainică a elevilor din Suceava pentru ca în schimbul unor merinde de-ale gurii să împrumute cărți românești... Și amintirile lui se încheie cu mărturisirea: «Nu voi uita niciodată ce impresie deosebită a făcut asupra mea cetirea pentru prima oară a scrierilor lui Alecsandri».

Incât — ca să încheiem — ne mai întrebăm odată: care dintre provinciile României de astăzi putea fi mai chemată să se închine în acest comemorativ 1930 umbrei și luminii lui Alecsandri, decât această Bucovină, — chiar și atunci când n'o prea simțim împlinirea preconizării lui Alecsandri, că celelalte trei surori ale Bucovinei (cari după Alecsandri ar fi «Țara», Ardealul și Basarabia) ar fi privind cu suspine, deci cu tandreță, cu duioșie cătră această pretinsă «Dulce Bucovină, veselă grădină», cum o vedea Alecsandri, și cum n'o prea văd alții și nici chiar noi...

Iar dacă acestei închinări i se întovărășește astăzi metropola Țării prin d-na Maria Filoti, Ardealul prin maistrul Z. Bârsan și Basarabia prin directorul Teatrului Național din Cernăuți, d-l Eugeniu Bădărău, — dacă această simbolică triadă, a celor trei pământuri românești vizate de Alecsandri în imnul Bucovinei, ARE CINSTEA de a-l sărbători în Teatrul Național din Cernăuții Bucovinei pe Alecsandri — îmi dați voia să nu mă sfiesc de această precizare: dacă deci d-na Filoti și d-nii Bârsan și Bădărău AU CINSTEA de a-l sărbători *aice* pe Alecsandri, — atunci, poate că totuși se împli-

---

1) „Trăiască regele în pace și onor”; „Pentru-onor la drea-pta!”

nește cuvântul celui mai optimist dintre cântăreții neamului nostru și — celelalte trei surori ale tale,

Dulce Bucovină
Vesele grădină

— de fapt «cătră tine, privesc cu suspine»...

Leca Morariu

DE PLECI...

De pleci cu clipa care pleacă,
Iubirea noastră o să treacă,
Și ea, 'n cămărilor uitării,
Adânc, sub bulgări de lopată...
Ca și cum n'ar fi fost vreodată.

De-ascuți poruncile plecării...
O, nu vom fi pe vârf de creste
Ș'om înglota yechea poveste
A tuturor, c'un ton sărac,
Ș'om fi doar ca umila floare,
Sub freamăt crâncen de copac!

De nu 'nțelegi să mai rămâi;
Să-ți faci iubirea căpătâi;
De nu pui semne la hotare
Și de n'aduni nămeți de soare,

Să faci dintr'înșii temelia
Pe care să clădim vecia,...
O, nu vom isbuti nicicând
Să logodim cu noi slăvirea,
Și n'ai să știi ce e iubirea
Durută 'n fiecare gând.

Cum n'ai să afli crezământ
Decât în mâna de pământ,
Te-i istovi prin praf și grindeni.

Te-i înșela ispititoare
Mereu cu clipa trecătoare,
Și nu vei mai putea aprinde 'n
Altare sfintele lumini !..

Și 'n miezul unei primăveri,
Ce va 'ngâna pe cea de ieri
Cu ramuri svelte și foșniri,
N'om mai culege amintiri,
Precum odată ți-am fost spus,
Căci pe fiorul descompus,
Innăbușit și fără grai,
Vor crește flori de mucigai !

Pan. M. Vizirescu

**SCRISOARE INEDITĂ
A LUI I. AGÂRBICEANU *)**

Cluj, 30 Nov. 1932.

Sunt născut în comuna Cenade, județul Alba-inferioară, vr'o 14 km. nord-est dela Blaj, la 19 Sept. 1882. Părinții mei sunt amândoi țărani, tata Niculae Agârbiceanu e, după moșul său, strămoșul meu, originar din comuna Agârbiciu, — stație de cale ferată între Sibiu-Copșa mică. În satul de origină familia purta conumele de Boariu; dela venirea strămoșului în Cenade i s'a zis Agârbiceanu, după satul de origină.

Muma e dintr'o familie băștinașă din Cenade, cu conumele *Olariu*. Amândoi părinții în juneta lor nu trăiau în sat. Moșul dinspre tată era pădurar la pădurea Redea-mare, de pe teritoriul satului. Moșul dinspre muma, avea casa și acareturile economice pe moșia sa la câțiva km. de sat. Dinspre partea mumei tatii, Cinăzeană, aveau o casă și în sat, unde s'au mutat părinții mei după căsătorie. Casă bună, de piatră, coperită cu țiglă, unde m'am născut și eu.

---

*) Din **Muzeul Seminarului român II** (de literatură modernă și folclor) dela Universitate Cernăuți. Suprimăm părțile nepublicabile.

Comuna Cenade are 1800—2000 suflete; vr'o 400—450 Sași, încolo Români împărțiți în două confesiuni, gr.-orientali și gr.-catolici. Eu aparțin confesiunii din urmă.

Comuna Cenade avea pe teritoriul său trei domenii, unul al erariului, celelalte două ale fundațiunilor Mitropoliei din Blaj. Cu toate acestea, sat bogat, cu pășuni extinse, cu păduri bogate, cu pământ destul de roditor. Încă subț Unguri, nu știu să fi fost cinci familii care să nu fi avut un petec de pământ.

Tata de tinăr știa ceti și serie bine. Când am început eu să umblu la școala poporală din sat, — aveam două școli românești și două biserici, — tata avea abonată o revistă umoristică, una «Calicul» ce apărea la Sibiu, iar peste câțiva ani când eram de 7 ani, avea abonată «Gazeta Transilvaniei», numărul de Duminecă; mai apoi «Foaia Poporului» din Sibiu, «Tribuna poporului» din Arad. Apoi, nu știu de pe unde, avea istorisirile de Haiduci ale lui N. D. Popescu. Erau foarte folosite; bănuiesc că treceau din mână în mână între știutorii de carte din Cenade.

Până la vârsta de 8—9 ani cetiam poveștile din foiletonul *Gazetei*, glumele din «Calicul» care mă atrăgea îndeosebi prin ilustrații, și Haiducii lui N. D. Popescu.

Când m'am trezit copil, pe tata l-am apucat pădurar la o pădure a fondului Basilitan din Blaj, la «Tufe», de pe teritoriul satului. Aveam acolo întâi o colibă de nuiete, mai pe urmă o «căsuță» unde stăteam peste vară cu vitele, cu oile, o sluguliță, o soră a mea mai mare, Iustina, și eu. Seara venia să ne aducă merinde sluga cel mare, («Sluga nostru Culița», întâia bucată din «Dela Țară» ed. III. Steinberg). Era un mare cântăreț de doine, și-l auziam seara de-departe. De multe ori peste noapte se abătea și tata pe la «căsuță». Cânta foarte frumos din fluer. Eu, de pe la vrâsta de cinci ani păziam, primăvara și vara, oile; le pășteam în jurul pădurii, și prin pădure. Simt și acum mireasma pădurii, începând cu mirosul lăgerilor tineri și a(l) florilor de primăvară și până la aroma ei de toamnă. Aproape cu ziua de cap eram singur cu oile și cu pădurea.

Iernile, pe când eram de 7—8 ani și umblam la școală,

vedeam că tata rămâne foarte mult seara, și scrie mereu în caiete groase din niște cărți tipărite. Cărțile erau cu nume latinești de arbori, de plante. Se pregătea pentru un examen de vigil de pădure, pe care l-a și dat peste un an la Sibiiu. Ajunsese astfel sub controlul său pădurile fundațiilor din Blaj de pe teritoriul Cenade, Cut și Șpring. Forestierul își avea reședința la Blaj. În aceeași vreme fuse și primar în comuna Cenade. Și tot atunci, când eram de 9 ani, la un examen la sfârșit de an, am avut de recitat un dialog cu alt coleg fiind de față și protopopul din Blaj. A insistat și el, dar avea și tata dorința, așa că am făcut cl. IV primară la Blaj, și apoi, pe rând, tot aici cele 8 clase de liceu.

Muma nu știa ceti, dar asculta cu plăcere tot ce-i cetia tata sau noi copiii. Ii era mare necaz că n'a învățat slova. Foarte religioasă, foarte bisericască, ne-a învățat de mici pe toți copiii, — opt de toți, patru feciori și patru fete —, o serie întreagă de rugăciuni. Știa din auzite, dela niște mărgineni ce erau cu oile pe hotarul nostru, de când era fată, povestea lui *Arghir și Elena* și *Leonat și Dorofata* (din cărțile noastre populare tipărite la Brașov, și pe care le vindeau iconarii pe la târguri...).

Imi aduc aminte cum judeca de bună și rugăciunea unui păcurar pe care l-a văzut de copilă, și care neștiind altă rugăciune, tot săria un părau zicând: «Asta-i a Ta, Doamne; asta-i a mea, Doamne!» după fiecare săritură.

Mai târziu învăța pe din afară multe poezii pe care noi copiii le învățam la școală. Și tata ajunsese să știe pe din afară multe din poeziile lui Coșbuc, pe care le mai recitează și azi.

La Blaj, în cl. I—II de liceu am citit toate poveștile cu «Pieile roșii», poveștile lui Ispirescu iar din literatura cultă am vetit mai întâi, așa cred, «Poveștile alese» de N. Petra-Petrescu și «Nopti de iarnă» nuvele ardelenesti de C. Simu.

Până în cl. VIII am citit tot ce are mai de seamă literatura noastră, începând cu Cronicarii și până la revistele de atunci «Familia», «Vatra». Colecția de poezii populare a lui G. D. M. Teodorescu mi-era foarte dragă. Am citit asemenea studiile istorice, critice. Mi-aduc aminte ca unele articole din

Criticile lui Gherea nu le prea înțelegeam, dar tot le citeam. Verva lui Hajdău mă însenina, nuvelele lui Gane și Slavici îmi plăceau mult. Prin cl. V—VI citeam cu predilecție pe Eminescu și Vlahuță, mai târziu ne-a îmbătat Coșbuc, întreaga generație de atunci.

În cl. V de liceu am primit ca teză schimbarea poeziei *Bărăganul* de Alecsandri în proză poetică. Aveam de profesor pe *Gavrilă Precup*, unul din dascălii care au făcut cinste Blajului. După ce și-au cetit mai mulți lucrarea fără ca să-l satisfacă, un coleg care o văzuse pe a mea, se ridică în bancă și spuse că eu am o lucrare reușită. Provocat, o cetii și-i plăcu profesorului.

Dar primele încercări ale mele au fost în versuri. Ca elev de cl. VII—VIII, eram secretar la Societatea noastră de lectură, și la ședințe, citeam versuri. Apoi am publicat versuri sub pseudonimul «Alfius» (după numele unei ode din Horat) în «Unirea» din Blaj, foaie săptămânală, vr'o doi-trei ani, din 1900—1902. Nu mai țiu la nici una din poeziile acele. Singur la două țiu, apărute în «Sămănătorul» prin 1902—1903: *Cântec* și *Legendă slavă*.

În 1900 am luat bacalaureatul și în toamna aceluiași an am fost trimis la Seminarul central din Budapesta, de pe lângă facultatea teologică de acolo.

Aici am început să scriu proză, fiind una dintre cele dintâi schițe ale mele «Mistrețul» și «Hoțul».

M'a impresionat mult limba nouă literară a scriitorilor dela «Sămănătorul» cetit în Seminar, mai ales poveștile lui Sadoveanu (*Zina lacului*). Era o limbă plină de sevă.

De la vârsta de 16—20 ani mă credeam un om fără nici o voință. Nu știam ce-mi lipsește: Imi lipsia o concepție intrată în conștiință și convingere, asupra lumii și vieții. Am aflat-o, după mult sbucium în seminar, pela sfârșitul anului al doilea: concepția creștină.

După terminarea seminarului în 1904, un an am fost «sub-prefect de studii» la internatul de băieți de pe lângă liceul din Blaj.

În 1905 toamna, am mers, ca bursier al Blajului iarăși la Budapesta să mă pregătesc pentru profesoratul de istorie

și latină. N'am stat decât un semestru: nu m'am putut împretini nici cu lecțiile profesorilor, nici cu colegii ieșiți atunci din liceu, nici cu limba ungurească.

Am venit la Blaj, am stat vr'o două luni în cancelaria mitropolitană, apoi m'am căsătorit în Martie cu fiica protopopului din Uioara de Mureș, fost profesor în Blaj, Dr. Sebastian Radu, cu Maria Aurelia Radu, și în April, în săptămâna Paștilor am mers preot în *Bucium-șasa*, comună în Munții apuseni lângă Abrud, — sat cu băieși la minele de aur («Arhanghelii»).

Aici am scris «În întunerice» și multe colaborări la «Luceafărul», «Vieața Românească», și «Ramuri», «Unirea», «Revista politică și literară», «Lupta», etc.

După 4 ani am trecut preot în Orlat, lângă Sibiu, o fruntașă comună de graniță, unde am funcționat până în 1916 toamna când, odată cu armata română, am trecut în Regat cu întreaga familie: patru copii și soția.

În Orlat am scris, pe lângă nuvele și schițe, romanele «Povestea unei vieți» (Legea trupului), «Arhanghelii» și în 1915 «Povestea altei vieți» (Legea minții), în manuscris până azi.

Totodată am colaborat la «Tribuna», mai apoi la «Românul» din Arad, cu foiletoane și articole.

În Regat am stat în Oltenia (Râmnicul-Vâlcea) apoi la Roman în Moldova. Am trecut în Ucraina, apoi în Basarabia și iarăși în Moldova, de unde în Decembrie 1919 m'am înapoiat în Orlat. Din 1919 Februar dirijez ziarul «Patria», întâi la Sibiu, apoi la Cluj.

Din trecutul îndepărtat îmi aduc cu drag aminte de anii când păziam oile, — copil — și de cei doi ani din urmă de seminar, după-ce mi-am aflat drumul vieții. Prieteni de joc n'am avut, am trăit mereu singuratic.

Din literatura străină m'au mișcat mult Balzac și Flaubert, Gogol, Tolstoi, Dostoiewsky. Întâi coloritul stilului îl aveam fără să-l caut; de pe la 27 ani mă atrage tot mai mult analiza psihologică.

Ion Agârbiceanu

SATRAPUL

(Audiență)

*Ce tot lătrați, moșicilor? —**V'apasă bir și angarale?**Și 'n sat la voi e mare jale? —**Acuș vă scuiș, calicilor!...**Ce mai vreți, nătărăilor? —**Nu mai aveți mălaiu, nici straiu?**Vă pier de foame plozii, hai? —**Să vă ia dracul, răilor!**Și tu miști, invalidule? —**N'ai labă?... Slab ești ca un țâr?**Și țării-acum îi ceri hatâr? —**Să piei de-aici, stupidule!**Știu fabula nevoilor —**Ce vă boldiți?... Ce așteptați?...**Și-acum, dacă nu vă cărați,**Vă iau cu biciul, boilor!***George Voevidca****FILOROMÂNUL CAROL UMLAUFF *)**
(1796—1861)

O întâmplare fericită a voit ca să dau de o scriere biografică aproape complet uitată, care cuprinde câteva date foarte importante, și 'n cea mai mare parte necunoscute, din istoria culturală bucovineană.

Spicuiesc deci din cartea «Viața și activitatea unui magistrat austriac. Monument biografic ridicat în amintirea decedatului președinte i. r. la curtea de apel Ioan Carol cavaler Umlauff de Frankwell de Victor cavaler Umlauff de Frank-

*) Comunicare făcută în 26 Nov. 1932 la Institutul de istorie și limbă dela Universitatea din Cernăuți.

well. Viena, 1861, F. Manz și Comp.¹⁾», evenimentele cele mai însemnate din bogata viață a acestui funcționar din preajma revoluției dela 1848 și mai ales acele părți, cari se referă la manifestațiile lui filoromâne.

Familia Umlauff este originară din Silesia prusiană; de acolo derivă nobila seriozitate, prin care se disting membrii ei, oriunde le-a fost dat să-și desvolte activitatea. Când însă, după primul război silezian (1742), patria lor ajunsese sub stăpânirea regelui Fredric al II-lea al Prusiei, străbunicul lui Carol Umlauff s'a refugiat în Moravia austriacă, unde o atmosferă mai ușoară și veselă îl va influența apoi în chip hotărâtor și pe strănepotul său.

Născut la 23 Dec. 1796 în Mährisch-Schönberg, ca al treilea copil al dascălului Vincentie, Carol își face studiile elementare și începe cele liceale în orașul său natal, continuându-le apoi la Olmütz (1809). Cântecul bisericesc și lumești îl atrag foarte mult rămânându-i toată viața izvor de plăceri frumoase și curate. La 1816, interveni mutarea zeosului student la Viena, acea Vienă, legănată în melodiile lui Schubert, care, cu toate nevoile pricinuite de campaniile napoleoniene, uita grija cotidiană, meritând astfel muștrările lui Grillparzer, care o poreclește «Capua der Geister», și reproșul lui Schiller exprimat în una din celebrele sale *Xenii*, când vorbește de Pheacienii moderni.

Umlauff e primit în cercul prietenilor intimi ai lui Schubert, îi interpretează «lied»-urile, asistă deseori la compoziția lor, învață canto la baritonistul Johann Vogl, frecventează lumea muzicală din capitala Austriei și dobândește o rară virtuozitate în multe instrumente. Indelețnicirile artistice însă, nu sunt în stare să-l abată dela studiile sale juridice, începute

---

1) *Leben und Wirken eines österreichischen Justizmannes. Ein biographisches Denkmal, zur Erinnerung an den jub. k. k. Oberlandesgerichts-Präsidenten Johann Karl Ritter Umlauff von Frankwell von Victor Ritter Umlauff von Frankwell. Vien, 1861. F. Manz & Comp. Carte donată Bibliotecii Universității din succesiunea profesorului Dr. Constantin Tomașciuc. Un extras din această biografie se găsește în C. Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Wien, 1884, vol. 49, p. 26—33. Biografia datorită lui Victor Umlauff va fi citată de noi: „Biografia“*

încă la Olmütz (1813). La 1818 intră ca practicant la tribunalul civil din Viena și în curând avansează la rangul de auscultant.

Simțind că viața vieneză, cu multele-i distracții, ar putea să-i periclitaze cariera de magistrat, așa cum o înțelegea el, își cere transferarea la tribunalul «districtului» Suceava (1821), resistând ispitei de a fi angajat ca bariton (cu un salariu de 1000 de galbeni) la opera dela Kärntnertor.

Cinci ani, până la 1826, i-a fost dat să trăiască la Suceava, unde se simțea foarte bine. Prima grijă a lui a fost, să învețe «moldovenește». Șeful său serie părintelui lui Umlauff, că fiul său «e iubit de toată lumea ca un compatriot, fiindcă vorbește moldovenește așa de bine, ca indigenii». C. Umlauff culege cântece populare românești, traducându-le în nemțește. Fiul său Victor a văzut aceste texte, n'a îndrăznit însă să le publice neputând distinge ce anume dintr'însele era original și ce traducere. În amintirea prieteniei sale cu Schubert, întocmește texte moldovenești și franceze pentru cântecele lui Schubert; ele au fost răspândite și în Moldova și în Basarabia ¹⁾.

Datorită boierilor refugiați în vechea capitală a Moldovei, pe timpul eteriei, Suceava se bucura atunci de o viață socială foarte pronunțată, plastic descrisă în Biografia folosită de noi ²⁾. «Acest vechiu oraș, fiind atâta timp reședință a Domnilor naționali, a fost totdeauna un loc de ședere favorit al boierilor moldoveni, cari erau obicinuiți cu el și mai ales acum veniau mulți dintr'înșii încoace, refugiindu-se, cu familiile lor, parte din cauza ciumei care bântuia în patria lor, parte din cauza domnitorilor cari stăpâneau țara cu cruzime. Această bogată aristocrație moldovenească dela Suceava duce o

1) Părțile din biografia lui Umlauff, cari se referă la activitatea lui muzicală, au fost folosite de Adalbert Mikulicz în lucrarea sa „Die Musik in der Bukowina vom Jahre 1775 bis zur Gründung des Vereines zur Förderung der Tonkunst im Jahre 1862”, formând primul capitol al monografiei jubilar „Der Verein zur Förderung der Tonkunst in der Bukowina, 1862—1902”, de Dr. A. Norst. Cernăuși, 1904. D-l Severin Hamburg reproduce într-o serie de articole, intitulată „70 Jahre Czernowitzer Musikverein”, în ziarul „Czernowitzer Morgenblatt” din 13 și 20 Noemvrie 1932 cele povestite de Mikulicz, aproape literalmente.

2) p. 31 a Biografiei.

viață veselă, caracterizată de Bell ¹⁾, într'o scrisoare din anul 1824 cu următoarele rânduri:

Les beautés, que vous y avez,
Le bon vin, que vous y buvez,
Tout semble s'accorder
Pour vous bien égayer.
Bachus avec l'amour
Vous font, tour à tour, la cour".

La 1826, Umlauff părăsește Suceava, fiind numit secretar la nou-înființatul tribunal penal din Cernăuți. Un an mai târziu, se serbează cununia sa cu Luiza, fiica avocatului Dr. Franz Frank din Lwów și tot atunci e înaintat — în vârstă de numai 30 de ani — la gradul de consilier. În cursul șederii sale la Cernăuți (1826—1829), se dedică mai mult studiilor

D. Paciurea după o fot. din 1 Iunie 1917

profesionale, ocupându-se ca judecător cu chestiunea cărților fonciare și a intabulărilor din Bucovina.

Preocupările artistice rămăneau neglijate.

Dela 1829—1837 i-a fost încredințată funcția de consilier la tribunalele galițiene din Stanislau, Tarnów și Rzeszów, aci e numit și președinte, la 1836. După un an (1837),

1) Francois Bell, francez din Elveția, a fost — după cum ne spune prietenul său Umlauff — guvernorul copiilor marelui boer Cantacuzino, care a fost probabil marele vornic Alexandru Cantacuzino-Pășcanu, proprietarul moșiei Ocna din Bucovina.

probatul și eruditul magistrat se întoarce la locul activității sale de odinioară, de data aceasta în calitate de președinte al tribunalului din Cernăuți. Prima sa lucrare a fost redactarea unui istoric al institutului prezidat de dânsul. Noua organizare, înființată de el, avu îmbucurătorul efect, că adescori împričinații cari veniau din cele mai depărtate colțuri ale Bucovinei, puteau să plece acasă, în aceeași zi, cu sentința gata dată și redactată în formă definitivă.

Toate păturile sociale îl stimau în chip neobișnuit; țărării îl numiau «Prezidentele nostru»; boerii bucovineni cerură (1844) împăratului Ferdinand să-i confere lui Umlauff un titlu de nobleță, ca să fie egal cu ei; dorința le-a și fost împlinită.

Domnul Moldovei, Mihai Sturdza, îi trimite la 18/30 Iulie 1845, împreună cu o tabacheră bătută în pietre scumpe, o adresă oficială, drept recompensă pentru meritele sale față de cetățenii Moldovei.

Pe lângă însărcinările ce rezultau din președinția tribunalului, el mai avea de îndeplinit și o altă misiune, în care filoromânismul lui putu să exceleze într'un chip cu totul neobicinuit la colegii săi.

La 12 Octomvrie 1841¹⁾, e desemnat director al studiilor filozofice din Cernăuți. Școlile secundare aveau pe atunci 5—6 clase, după cari urma un curs de 2 ani de studii filozofice, ca pregătire pentru universitate. Conducătorul pedagogic, numit prefect, asemănător cu directorul de astăzi, mai avea un șef ierarhic, cu atribuția de a reprezenta institutul în afară de școală și să poarte între altele corespondența oficială cu autoritățile superioare; acest șef cu titlul de director s'ar chema astăzi curator sau guvernator.

Directorul liceului era, conform tradiției, cel mai înalt

---

1) Wurzer, R., Geschichte des K. K. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz, Cernăuți, 1909, p. 36, nu-l menționează pe Umlauff ca director al studiilor filozofice, indicând pentru epoca 1840—1849 pe căpitanul districtului Cernăuți, Gheorghe Isăcescu ca titular al acestui post. Se contrazice însă la p. 54, când spune că Umlauff a fost la 1844 director și la p. 81, unde vorbește de ultima ședință a corpului profesoral dela institutul filozofic de sub președinția lui. Datele exacte și oficiale se găsesc în biografia noastră la pp. 54 și 72.

funcționar politic din județ (prefectul administrativ); în epoca, de care ne ocupăm, la liceu funcționa prefectul Gheorghe de Isăcescu, iar supravegherea studiilor filozofice era încredințată lui Umlauff. După câte am auzit până aci din biografia lui Umlauff, putem să ne imaginăm, că dânsul nu neglija deloc îndatoririle legate de directorul său. Vom găsi într'adevăr proiecte de organizare foarte bine chibzuite pentru progresele studiilor, numai că, din nenorocire, ele n'au fost aprobate de forurile competente astfel, că putem înregistra numai inițiativele lui Umlauff, pe când realizarea propunerilor sale se săvârșește deabia mulți ani în urmă.

Umlauff împiedică economii inoportune, împotrivindu-se desființării catedrei de agronomie, atât de necesară Bucovinei de pe atunci, și contribuie la amplificarea organizației defectuoase.

Imediat după numirea sa ca director, la începutul anului 1842, face propunerea ¹⁾, să se creeze o catedră de limba și literatura «moldovenească», documentând necesitatea ei prin bogate dovezi istorice și etnografice. Propunerea n'a fost admisă. Deabia 8 ani în urmă Aron Pumnul își începe rodnică sa activitate, și tot cu concursul lui Umlauff, care cerea suma de cel puțin 1000 florini anual pentru plata profesorului ²⁾, accentuând că această sumă deabia ajunge pentru strictul necesar al traiului și adaogând că ³⁾ «nu s'a făcut până acum nimic în Bucovina pentru o cultivare superioară a limbii moldovenești, din care cauză în țară nu se găsesc cărțile necesare, ce ar trebui procurate cu cheltueli mari din străinătate; acest mare sacrificiu (de a procura cărțile) nu se poate cere nici dela profesor și nici dela elevi: avându-se în vedere această situație se impune necesitatea absolută de a înființa o bibliotecă națională în această limbă, pentru a cărei complectare un spor anual de 100 florini (din fondul religiosar) ar fi desigur indicat».

Aci trebuie să reținem inițiativa pentru înființarea unei biblioteci românești, la 1848, încă înainte de ce ivește ideia

1) Biografia, p. 54.

2) Ibidem, p. 71.

3) Biografia, p. 72.

«Bibliotecii Țării» de mai târziu, care, precum știm, n'a fost o bibliotecă curat românească ¹⁾).

Tot harnicului apărător al intereselor românești i se datorește un raport înaintat ministerului ²⁾ arătând că învățământul primar al Românilor din Bucovina este subordonat consistorului arhiepiscopal catolic din Lwow, și relevând mai ales faptul că bogatul fond religios al Bucovinei, administrat la Lwow, nu se întrebuintează pentru nevoile școlilor elementare ale provinciei, ci pentru alte scopuri străine destinației sale.

În această manifestație vedem tendința lui Umlauff de a-i asigura Bucovinei independența administrativă față de Galiția, cerută de dânsul la orice prilej. Cât de mult se simția unit cu destinele Bucovinei rezultă dintr'o poezie ³⁾, ce o trimitea copiilor săi, din Marienbad. Versurile au titlul «Nostalgie» și sfârșesc cu următoarele rânduri:

*Nicht wo unsere Wiege stand :
Wo wir Glück gefunden haben,
Teuere Tote wir begraben,
Dort ist unser Heimatland''.*

În perfectă concordanță cu cele povestite până aci, fu și ultimul gest al directorului Umlauff, când în ședința cu prilejul desființării studiilor filozofice ca institut independent (31 August 1849) Umlauff cerea, cu toată autoritatea sa, întemeierea unei facultăți juridice ⁴⁾ la Cernăuți. Dacă considerăm că o facultate teologică ortodoxă exista în Bucovina încă în epoca dinaintea anexării, trebuie să constatăm că planul propagat de Umlauff, 25 de ani înainte de inaugurarea Universității, n'a fost prea depărtat de cele realizate mai pe urmă, căci studiile filozofice, conduse chiar de el, puteau fi privite ca începutul facultății de litere de mai târziu.

1) Reifenkugel, k., Die Bukowinaer Landesbibliothek, etc., Cernăuți, 1885 nu cunoaște acest fapt, indicând anul 1851 ca data primelor încercări de a crea o bibliotecă în stil mai mare, în Bucovina.

2) Biografia p. 71.

3) Biografia, p. 61. Soția sa a muri în 1843 la Cernăuți, unde a fost și îngropată.

4) Wurzer, 1 c. p. 82

Activitatea acestui luminat om de bine se oglindește în mare parte în rapoarte și referate oficiale; opere tipărite nu ne-au rămas dela el, afară de un singur elaborat mai voluminos, editat de fiul său și anume broșura ¹⁾: «Despre recomandabilitatea de a introduce institutul de jurați în Galiția și Bucovina. Din opera postumă a rep. președinte i. r. de curte de apel Ioan Carol cavaler Umlauff de Frankwell, editat de Victor Cavaler Umlauff de Frankwell, Viena, 1861».

Cartea cuprinde argumente serioase și bine dovedite pentru instituirea în Bucovina a curților cu juri, menționând însă și păreri contrare. Concluzia ultimă, că, din punct de vedere politic, Bucovina ar trebui dăruită cu acest câștig moral, garantat de constituție, căci nimic nu îndreptățește guvernul central, ca să trateze Bucovina mai rău decât celelalte provincii. Din punct de vedere juridic ar exista încă unele bănueli, căci condițiile puse pentru exercitarea funcției de jurat, cunoștința de carte, posedarea limbii germane și plata unui bir de cel puțin cinci florini, ar putea să aibă în Bucovina consecința, ca mulți oameni chemați de altfel la această misiune să fie neglijăți, în vreme ce alții, mai puțin chemați, îndeplinind însă condițiile cerute, ar judeca procese importante fără să aibă calitățile morale trebuincioase acestei însărcinări.

Vom releva din această broșură câteva pasagii, foarte interesante pentru felul cum Umlauff privia situația din Bucovina în baza experiențelor sale de atâția ani de activitate serioasă: «Națiunea română este cea primordială în această țară și are majoritatea, dacă considerăm populația... Cea rutenă ca cea mai importantă după cea română se deosebește de ea numai prin limbă, are însă religia, moravurile, obiceiurile și tradițiile comune și este, în parte, de origine română» ²⁾. «Limba română este limba cea mai răspândită și chiar limba țării» ³⁾.

---

1) Über die Rätlichkeit zur Einführung des Geschworeneninstitutes in Galizien und der Bukowina. Aus dem schriftlichen Nachlasse des jub. K. K. Oberlandesgerichtspräsidenten Johann Karl Ritter Umlauff von Frankwell, hg. von Victor Umlauff Ritter von Frankwell, Wien, 1861.

2) Über die Rätlichkeit, etc. 1. c., p. 24.

3) Ibidem, p. 33.

Printre multele lucrări și proiecte de organizație, făcute sub egida lui, în folosul Bucovinei, ar mai fi de menționat planul unei «organizații judecătorești a ducatului Bucovina» (1848), care însă n'a fost pusă în aplicare la redactarea data problemei de el și de colaboratorii săi.

Simpatiiile lui Umlauff pentru Români n'au izvorât dintr'o preferință vagă romantică, ci sunt bazate pe temeinica cunoaștere a situației de pe atunci, dobândită în urma unei șederi îndelungate și în urma unor experiențe solide.

In Umlauff salutăm cu adâncă recunoștință pe unul din primii folcloriști bucovineni, pe acela care, cel dintâi, a cerut oficial catedra pentru limba și literatura română, pe inițiatorul unei biblioteci românești, pe unul, care a sprijinit foarte energic ideea unei universități bucovinene, cu un cuvânt, pe omul care a dat Bucovinei românești atențiunea ce i se cuvenia.

Ca în orice viață, nici în biografia lui Umlauff nu lipsesc umbre și supărări, datorite chiar caracterului său just și blând. Revoluția dela 1848 l-a surprins în Cernăuți. Prin măsuri bine potrivite dânsul a reușit, datorită simpatiilor ce le avea pretutindeni, să liniștească spiritele revoluționare și să împiedice manifestări turbulente, exercitând mai ales o stăpânire absolută asupra legiunii academice compusă din studenții dela filozofie, conduși de el ca director al lor¹⁾. Din Cernăuți a fost mutat la 1850 în Ardeal ca șef al Curții de apel din Sibiu, însărcinat fiind cu organizarea judecătorească a Transilvaniei.

Dar acolo Umlauff suferi o nemerită înjosire din pricina că ministerul dăduse crezământ unor calomnii, pretinzând că ar fi fost prea indulgent, din motive oportuniste în timpul șederii sale în Bucovina, față de mișcările revoluționare. E destituit și degradat la funcția subalternă de referent la Curtea de apel din Lwow. În scurt timp însă, câștigă din nou încrederea superiorilor săi, trecând ca președinte al

1) Kaindl, R. Geschichte von Czernowitz, Cernăuți, 1908, p. 57—59, descrie evenimentele dela 1848 având ca bază părțile respective din biografia lui Umlauff.

Curtii de apel întâi la Pressburg (Bratislava) apoi la Buda-
pesta.

Dualismul politic adoptat în Austro-Ungaria la 1860 și, în consecință, schimbarea autorităților judecătorești cu limba oficială germană, în oficii maghiare, a pus capăt carierei sale strălucite. Adânc lovit în suflet de căderea sa, Umlauff își supraviețuește retragerea din viața publică numai cu un an, dându-și obștescul sfârșit în 8 Martie 1861 la Viena, unde se retrăsese. Chiar în agonie se credea că mai e președinte activ și dispunea în ultimele sale halucinații cașicând ar mai fi avut în fața sa o înaltă curte.

*   •   *

Carol Umlauff a venit la Bucovina, în tovărășia melodiilor schubertiene. La Suceava muzica continuă să aibă un mare rol în viața lui, dar în cursul primei lui șederi la Cernăuți, muzele ajung pe al doilea plan al preocupărilor sale; seriozitatea profesiei sale de magistrat primează. Când însă se reîntoarce în capitala Bucovinei ca președinte al tribunalului, ariile operelor mari răsună iarăși în ospitaliera lui casă, stăpânită de tânăra sa soție.

Și-i deci numai un prinos simbolic adus amintirii acestui ins înzestrat cu calități rare morale și sentimentale, dacă ne încheiem aceste rânduri cu o scurtă privire asupra contribuției ce a dat-o vieții muzicale din Cernăuți.

În casa lui au fost reprezentate, fără costume și aparat scenar, dar cu o ireproșabilă execuție a părților muzicale, operele și piesele de căpitanie ale lui Beethoven, Haydn, Meyerbeer, Mozart, etc. La dânsul virtuozii epocii găseau cea mai frumoasă primire în turneurile lor, când se opriau la Cernăuți, înainte de a se îndrepta spre Iași și Constantinopole.

Culmea acestor vizite a fost trecerea prin Bucovina a marelui Liszt. Umlauff, funcționar-model, exact și pedant în exercitarea îndatoririlor oficiale, fu atât de impresionat de covârșitoarea personalitate a genialului compozitor, încât zile întregi își neglija biroul. Din casa lui Umlauff, după o serată dată în cinstea rarului oaspe și prelungită până 'n zori de zi, Liszt urca în diligență, pentru a pleca mai departe spre Moldova (1847).

Dar viața de magistrat a președintelui era întreruptă, în clipe de recreațiune, și de încercări poetice. Cu toate că poeziile sale sunt pline de idei frumoase, ele nu sunt atât de merituoase ca să le dăm atenție specială. Vom cita însă ca ultim acord parafraza poetică și muzicală, sub titlul «Cântecul unui surghiunit», a poeziei lui Alecsandri «Adio Moldovii».

Poezia, scrisă de Alecsandri la 1848 și publicată în revista «Bucovina» din 13 Aprilie 1849, a fost cetită de Umlauff chiar în Bucovina; Umlauff a compus melodia având drept bază o traducere abreviată în nemțește, făcută tot de el, păstrând totuși ideile principale ale bardului dela Mircești. Piesa era închinată prietenului său, bătrânul Doxachi Hurmuzachi, făcându-se aluzie «că a imigrat de mulți ani din Moldova și Bucovina, ținând însă cu dragoste credincioasă la patria sa și cu duiosă pietate la moravurile și obiceiurile ei»¹⁾. Iat-o:

Lied eines Verbannten.	Wo geschwätzig rauscht und springt Der Najaden Lebensquelle Und der Sehnsucht Lied erklingt!
Teures Land, so reich an Freuden. Moldauland so heiss geliebt, Dich verlassen, von Dir scheiden O wie tief bin ich betrübt!	Himmelsträume den umschweben Wer an deinem Busen lag, Wonnig süß fließt dort das Leben, Wie ein junger Maientag.
Muss zur herben Trennung schreiten. Unglücksstunde, Grab dem Glück! Hoffen, Träume, Seligkeiten Alles bleibt bei Dir zurück.	Tief im Herzen tönt's wie Lieder: Moldauland so sehr beklagt, Lebe wohl, ich seh Dich wieder, Wenn ein besserer Morgen tagt!
Grüne, waldumsäumte Stelle,	

Aceeași poezie, a tradus-o în nemțește și biograful bătrânului Umlauff, fiul său Victor²⁾. Tălmăcirea ei face parte dintr'un grup de 30 de poezii de Alecsandri traduse în nemțește, de cari ne vom ocupa altă dată.

Eugen I. Păunel

1) Biografia, p. 61.

2) Pentru versificatorul Victor Umlauff cf. și I. E. Torouțiu și Gh. Car-
daș, *Studii și documente literare* vol. I 1931, 198—199.

PENTRU MIHAI TELIMAN *)

Cu ocazia publicării *Foiletoanelor* lui Mihail Teliman, d. Iorga plângea moartea prematură a scriitorului care a fost prea puțin cunoscut în România liberă de atunci (1906). Cei ce nu l-au uitat și cultivau cultul lui au fost «tinerii bucovineni cari cetiau pe băncile școlilor schițele și atacurile, glumele

D. Paciurea

Zeul Marte

și blestemele lui Teliman» ¹⁾). Acești tineri erau studenții din «societatea academică» *Junimea* dela Cernăuți, cari după N Iorga «au merite însemnate față de cultura românească» ²⁾). Căutând foiletoanele lui Teliman, editate de «*Junimea*» din Cernăuți, d. Iorga cerea aceloraș Junimeni «să caute mai departe într'o zgură de proză gazetărească unde sunt încă fără îndo-

*) Articol din 1928, care însă merită să fie dat în vileag și la 1932! — Redacția „Făt-Frumos”.

1) N. Iorga, Oameni cari au fost, p. 153.

2) Idem, op. citat p. 153.

3) Idem o. c. p. 155.

ială strălucitoare diamante»³⁾ ale acestui «om cu gând adânc și cumpanit — asemenea în mai mic, cu al lui Eminescu»⁴⁾.

Acest îndemn «Junimea» l-a urmat, — și, cu prilejul comemorării unui sfert de veac dela moartea lui Mihai Teliman, părăsitul mormânt dela Siret a fost împodobit cu un modest monument ridicat de «Junimea», iar uitata lui operă a fost cercetată și scoțându-se la iveală într'adevăr «strălucitoare diamante», ele se vor bucura de lumina tiparului când... se vor găsi fondurile materiale necesare, fiindcă «Junimea» dispune mai mult de fonduri morale, decât de cele materiale care sunt în mâinurile altora...

Serbările aranjate la Siret în 28 și 29 Aprilie 1928⁵⁾ i-au făcut desigur pe mulți să se întrebe asupra legăturilor dintre Teliman și acea *Junime* care-i păstrează atâta venerație.

La Viena, abia la Viena⁶⁾, Teliman a simțit pentru prima dată fiorii sentimentului național pe care și l-a cultivat în «societatea academică» *România Jună*. Aici a luat în primire un prețios *talant* pe care se simția dator să-l înmulțească. Intors în patrie, în Bucovina urgisirilor de ieri, Teliman a fost fericit să poată găsi la «Junimea» aceeași lume entuziastă pe care o părăsise plecând din «România Jună». Era vremea când «Junimea» era expresia viguroasei vieți naționale și a revindcărilor poporului românesc. Viața studentască deci îl trezi pe Teliman la o nouă viață și deaceea dânsul nu se simția nicăeri mai bine decât în mijlocul Junimenilor cărora le întorcea înzecit și însutit *talentul* câștigat la Viena... Dela studenție l-a fost primit și cu multă recunoștință tot studenții i l-a întors. Condeiu cel aprig și cuvântul cel plin de duh al lui Teliman se înfrătea cu titanica muncă a unui Grigori Filimon pentru desrobirea politică și economică a neamului românesc din Bucovina...

Mihai Teliman, Grigori Filimon, Gheorghe Popovici, ostași ai aceluiaș război românesc, îndurând cu toții aceeași soartă a uitării...

Dar Teliman se distinge între tovarășii săi și prin cre-

4) Idem, o. c. p. 154.

5) Cf. „Făt-Frumos”, An. III 1928, 199—200.

6) Cf. rev. „Făt-Frumos” An. III 1928, 66.

dința în vigoarea neamului său și prin convingerea că izbăvirea nu poate întârzia. «E minunat popor acesta» — zicea dânsul. «Priviți-l numai bine. La trup sănătos ca măduva stejarului. Nalt ca bradul muntelui. Femei frumoase ca poveștile din una și o mie de nopți. O poezie populară ce nu are pereche. Tenacitate spaniolă, glumă franceză, profunditate germană, fatalism turcesc, răbdarea lui Iov și lene italiană»⁷⁾. Și a fost adevărat profet când scrie: «De secole întregi serbăm numai săptămâni de patimi. Dar sosi-va și ziua noastră de înviere. Razele ei virginale se arată deja pe vastul orizont al neamului nostru... Iar codrii și șesurile Daciei vor răsună de un singur glas de biruință, glas ce va ieși triumfal din mormântul Marelui dela Putna, resfângându-se în mii de ecouri în stâncile Ardealului, iar mândrul Olt va duce spumegând bătrânei Dunăre vestea reînvierii gloriei străbune»⁸⁾.

Iar fericitele vremuri pe cari clarviziunea naționalistului Teliman le-a simțit atât de apropiate, s'au învrednicit a poameni cel puțin *jertfa lui*, și cu drept cuvânt, slova, săpată în granitul ce-i străjuește astăzi mormântul, spune că: «Societatea academică *Junimea* din Cernăuți cinstește memoria scriitorului care a fost un atât de viteaz crainic al conștiinței românești».

Laur Gârbu

7) M. Teliman, *Foiletoane* p. 152.

8) *Foiletoane* p. 157.

A apărut:

I. E. TOROUȚIU

Studii și Documente Literare Vol. III

București 1932 (512 pagini)

Acest monumental „Hurmuzachi al literaturii“ cum i s'a zis...

CIMILITURI

1. Am trecut prin vamă
Fără să dau samă.
(Vântul)
2. Tata, vâj uscat, săracu,
Și mămuca, verde!
(Haragul și fasula)
3. Tot sub tufă
Și nu suflă.
(Piatra)
4. Măriuța lui Gheorghiiță
Fierbe niște chisăliță.
(Nasul mucos)
5. Cinel, cinel,
De bătrână ce-i săraca, îi curg
măselele pe gios.
(Păstaia răscaptă)
6. Zi-i Rască-Parască
Și las-o să crească!
(Fasula)
7. În lunca lui Prepeleac¹⁾
Se dă dracu' peste cap.
(Puricul)
8. Vin oițele din munte
Tăti (toate) ținățele 'n frunte.
(Fulgii de omăt)
[Nr. 1—8 din Pătrăuți pe Suceava,
1898].
9. Cinel, cinel
Se culcă pe apă
Și nici că se-adapă.
(Umbra)
10. Să tot fugi câtui fugi,
De mină nu te-i izbăvi!
(Umbra)
[Nr. 9—10 dela fetișcana Ioana Iliciș
din Sadova, 7 Nov. 1913].
11. Fugi cât vrei de mine
Că eu tot vin după tine!
(Umbra)
12. Dintr'un ciur întreg de-alune
Abia doauă se-aleg bune.
(Ceriul, soarele și luna)
13. Este-o vacă mare-mare
Poartă-și pulpa în spinare.
(Biserica)
14. Mă face cântând,
Mă poartă plângând.
(Săcriul)
- [Nr. 11—14 din Ceahor, jud. Cernău-
ți, auzită în 1922 dela Mama mea Elena]
15. Sus bat dobele
Gios picură nourii.
(Săta, cernutul)
16. Ce-are omul, i-o poartă cu capu'n
gios?
(Țânta la papuc)
[Nr. 15—16 din Toporăuți, jud. Cer-
năuți, auzite în 1932 dela cantorul Onu-
frei Dobrea].
17. În dealul Dealăului
Tună glasul zăului.
(Clopotul)
18. Bețișor de tei
Fără dânsul poți să piei.
(Chibritul)
19. Cinel, cinel
Gâscă albă 'ntr'un picior.
(Ciuperca)
20. Cini mă poartă, nu mă vede,
Cini mă vede, nu mă poartă.
(Sicriul)
[Nr. 17—20 din satul Rotunda, com.
Liteni, jud. Baia, culese în 1932 dela Gh.
Vornicu, de 28 ani, știutor de carte].

Culese de LECA MORARIU

1) În pofida unui „lungan de flăcău deșirat ca prepeleacul”.

RECENZII

KLABUND DESPRE LITERATURA ROMÂNEASCĂ *).—Sunt patru ani de când la Davos se stângea, în vârstă de abia 37 ani, Alfred Henschke, poet german expresionist, cunoscut sub pseudonimul Klabund pseudonim pe care el însuși îl definea ca identic cu noțiunea de „schimbare” (Wandlung). Și într’adevăr schimbarea, neastâmpărul, varietatea era elementul lui.

Poet liric, dramaturg și romancier; maestru al tuturor stilurilor și gamelor, ecou al cântului popular și artistic chinez, japonez, persan; fire de vagabond înrudită cu acel François Villon, căruia i-a închinat un epitaf în versuri, cutreierând Europa, din Danemarca până în Italia — a fost cât se poate de firesc ca într’un asemenea suflet să incolțească proiectul unui *raid* prin poezia tuturor popoarelor și timpurilor: *Literaturgeschichte. Die deutsche und die fremde Dichtung von den Anfängen bis zur Gegenwart*“. Nu era deci să fie o operă savantă, filologică sau filozofică, ci o încercare de a înfățișa literatura universală în manieră populară și cât mai plină de viață, ca să se poată ceti „in einer Stunde” (= într’o oră!!!), cum zicea subtitlul.

Ediția întâia se compunea din două părți, cea dintâiu conținând istoria literaturii germane, a doua a celorlalte literaturi.

Acum de curând (1932), editura Phaidon (Viena) ne dă o nouă ediție, prelucrată de Ludwig Goldscheider, în care literatura germană nu mai e separată de cea universală.

— Presa ¹⁾ a avut aprecieri elogioase, găsind că e o istorie literară unică în felul său, având o puternică notă personală și dând formulări „fericite și uimitoare” — elogii pe cari însă, nicidecum nu le putem împărtăși, dacă avem în vedere cele 23 de rânduri, de care abia de se învrednicește literatura românească, — într’un volum de 413 pagini — deschizând capitolul — „Der Balkan” (pag. 393—396), urmând apoi literatura neogreacă, cea sârbească, croată, slovenă și bulgară. Într’adevăr, dacă expunerile privitoare la literatura noastră au o notă

*) După articolul d-lui Victor Morariu *Klabund über die rumänische Literatur* op. în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung” An. XXX Nr. 8346 din 8 Ian. 1933.

1) Presa superficială și . . . mai ales iudaică, „Klabund” aparținând neamului „ales” și „genial”! — Nota Redacției.

personală — personală și originală la superlativ — dacă prezintă o formulare „uimitoare“, aceasta e departe de a fi „fericită“. Căci iată ce știe capriciosul expresionist german despre noi:

„Die rumänische Literatur beginnt einen selbständigen Charakter zu zeigen mit den 1852 von *Vasile Alecsandri* veröffentlichten „Poesie populari“. An der Gestaltung der rumänischen *Sprache* (!) hatten *Deutsche* den dervorragendsten Anteil (!). Besonders Klein (!!) mit seiner rumänischen Grammatik (1780). Die Königin *Carmen Sylva* hat in ihren „Rumänischen Dichtungen“ Lyrik von *Alecsandri*, *Bolintineanu* und anderen ins Deutsche übertragen. Die beiden (!) Genannten sind stark vom Volkslied beeinflusst, das in allen balkanischen Literaturen aussergewöhnliche Leistungen aufweist, mit denen sich, nach meiner Kenntnis, die Kunstdichtung nicht messen kann.

M. Eminescu (1850—1889) ist von Schopenhauer angeregt. Er besingt das Nirwana und stirbt irrsinnig „im ewigen Nichts versinkend“. *J. Slavici* schreibt Dorfnovellen. Die jüngste rumänische Dichtung hat sich vom deutschen Einfluss emanzipiert (!) und unterwirft sich dem französischen: schreibt z. T. wie *Tristan Tzara* (!), der Dadaist, in französischer Sprache. Französisch schreibt auch *Panait Istrati* seine herrlichen Banditengeschichten („*Kyra Kyralina*“, „Die Halduken“), die mit der epischen Urwüchsigkeit eines Märchenerzählers von Tausend-einer-Nacht hingespinnen sind“.

Iată deci desvoltarea literaturii românești redusă la opt nume și la două perioade: una de esență germană, influență covârșitoare chiar asupra plasmuirii limbii (întrucât *Samuil Micul Klein*, părintele gramaticii românești, a fost firește — german!!!) —, a doua, franceză, recentă de tot, reprezentată doar prin — *Tzara* (unul din inventatorii acelei psihoze literare care își zice „dadaism“, ca atare deci una din puținele „glorii“ internaționale ale neamului nostru *) și prin celebrul *Panait Istrati*.

Eminescu e citat și el doară ca reprezentant al germanismului, și pentru acelaș motiv se va fi învrednicit de o mențiune și *Slavici*. Dar unde e *Maiorescu* și „*Junimea*“? Ai zice că *Klabund* n'a avut nevoie de ei, întrucât pentru el aproape toată istoria literaturii noastre se reduce la... influența germană, de care ne-am fi „emancipat“ abia astăzi!

În total e o expunere imposibilă, cu atât mai stranie, cu cât, chiar în limba germană, autorul putea să găsească expunerii cu adevărat merituose, oricât nici acestea nu sunt ireproșabile.

VICTOR MORARIU

I. E. Torouțiu: STUDII ȘI DOCUMENTE LITERARE. Vol. II. București 1932. Institutul de arte grafice „Bucovina“. XLII + 450 pagini. Prețul 350 lei. — În Octomvrie 1931, lumea literară românească avu surpriza apariției pri-

*) *Albert Soergel* în „Dichtung und Dichter der Zeit“, vol. II, ed. IV-a (1927), citează, la capitolul „Satyrspiel nach der Tragödie. — Dada!“, printre întemeietorii curentului acestuia și „die Rumänen (!!!) *Tristan Tzara* und *Marcel Janco*“ (pag. 623)!...

mului volum al acestei monumentale publicațiuni, în care d-l Perpersicius, cu drept cuvânt a văzut „un Hurmuzache al celor literare”. Am semnalat atunci și noi acest eveniment literar, fără exagerare *epocal*, datorit generosului avânt creator, spiritului de inițiativă și energiei omului de înaltă cultură care e domnul Torouțiu. Prefața ne vestia serii de câte 10—12 volume — și cine îl cunoștea pe d-l Torouțiu, putea să-și dea seama că făgăduința aceasta nu era să fie un bluff. Și iată că nici anul n'a trecut, și mașinile institutului „Bucovina” ne dăruiesc un al doilea volum, de aceleași impozante dimensiuni, în aceeași sumptuoasă execuție tehnică și înfățișând aceeași arhicinstită muncă, preocupată de exactitatea riguroasă a oricărui amănunt, — ba venind și cu un considerabil plus de muncă, dacă avem în vedere că, pentru acest al doilea volum, d-l Torouțiu, n'a mai avut colaborarea lui Gh. Cardaș.

Dacă vol. I era închinat lui Iacob C. Negruzzi, „la al 90-lea an din viață”, noul volum e un „pios omagiu”, adus *memoriei* aceleiași „organizator, animator și promotor” al literelor române, decedat la începutul anului 1932, curând după sărbătorirea sa ca nonagenar. Și, ca și vol. I, acesta îi oferă memoriei marelui dispărut „ale sale dintre ale sale”, adică scrisori primite de el între anii 1863—1913, dela: Costache Negruzzi — Gr. M. Alexandrescu — Costache Negri — Vasile Pogor — Al. D. Xenopol — Samson Bodnărescu — George Sion — Vasile A. Ureche — Vasile Conta — Iosif Vulcan — I. Slavici — Nicolai Schelitti — Teodor Șerbănescu — Th. C. Văcărescu — George I. Lahovari — Ion S. Nenițescu — Alexandru Odobescu — Mihail Zamfirescu — Andrei Bărseanu — Mihail Strajan — Grigorie H. Grandea — Alexandru Candiano Popescu — Constantin Esarcu — Ciru Oeconomu — Virgil Onițiu — Constantin I. Istrati — George Bengescu — Dumitru C. Olănescu. Astfel și volumul acesta are subtitlul „Junimea”.

Introducerea evocă din nou figura lui Iacob C. Negruzzi, a cărei personalitate „nu s'ar putea desena decât în lumina operei complete, deci după ce se va termina cu publicarea și a întregii corespondențe care privește perioada Junimii și care se va încheia cu volumul al IV-lea”.

Un punct de vedere bine inspirat este acesta: „Înainte de a fi un document în mâna cercetătorului nostru literar sau istoric, colecția aceasta cată să fie o lectură frumoasă pentru oricine își petrece prisosul vremii în tovărășia cuminte și caldă a slovei”. Deaceea textele sunt prezentate în ortografia curentă, „supuind cuvintele unei curățiri de mucegaiul sau paianjenishul trecutului”. Totuși „s'au păstrat forme moldovenești și alte provincialisme, pentru ca din când în când să se indice cetitorului originea autorului”.

Introducerea insistă apoi asupra importanței unora din scrisori, îndeosebi ale lui A. D. Xenopol — cele mai numeroase — care ne duc într-o „atmosferă de sobră și înaltă intelectualitate” și ale lui Slavici, care constituie „un emoționant roman autobiografic în 5 mari capitale sau o sguuitoare tragedie”. Pe alocuri se dau inițiative ca aceasta: „Nimeni încă n'a fixat principiile filosofice care se degajează din fraza epistolară, nuvelistică și romancieră a lui I. Slavici. Poate că și din cauza necunoașterii acestor scrisori, atât de revelatoare pentru procesul său sufletească”.

La sfârșit introducerea revine la Iacob Negruzzi, dând o schiță a vieții lui: conferința dela Radio a d-nei Ella Negruzzi, fiica lui Leon Negruzzi, nepoata scriitorului.

Scrisorile fiecărui autor sunt urmate de *note*, nespuse de bogate; autorul încă în prefața volumului I mărturisia că înțelege să dea mai curând prea mult decât prea puțin. Și astfel, alături de bio — și bibliografia unui Lessing, Schopenhauer, Buckle etc..., se desgroapă nume și figuri necunoscute ca acel bizar poliglot dascăl bucovinean Ioan Dan, dascăl de limbi, vecinic călător, om „genial” în felul său, dar „cam decăzut”, internat și în ospiciul de alienați din Cernăuți; apoi găsit mort pe șoseaua... spre Ițcani, la 22 April 1892, etc.

Un indice de nume, foarte bogat și foarte exact, sporește considerabil valoarea volumului, a cărui tot mai înaltă și mai neprețuită valoare rămâne să ni se reveleze pe îndelete, din sesizările viitorilor cercetători...

M. A. TEIU

APEL LITERAR

„Astra” literară și științifică a hotărît să publice o istorie a literaturii române-ardelenești: 1850—1916.

Cu adunarea și coordonarea materialului m'a însărcinat pe mine.

Dintre scriitorii acestei epoci trăesc mulți, care ar putea contribui cu lămuriri despre sine și alții (prietenii literari). Îi rog să ne ajute *colaborând*. Și anume:

1. scriindu-mi date biografice exacte (cât se poate mai amănunțite);
2. indicând revistele și ziarele, în care-au publicat (și cele „provinciale”); lămurind și multele pseudonime;
3. trimițând exemplare din operele lor;
4. dând lămuriri despre dezvoltarea lor și influențele suferite; c'o vorbă: dând lămuriri folositoare *drepte!* înfățișări a figurii lor.

Vorba este ca dintr'un *tot mai* însemnat decât se crede, evoluția literară-ardelenească — anterioară unității naționale — să apară cât mai clară.

Despre literații morți aș ceti bucuros documente, înapoiindu-le după cetire. În vorba *literați* cuprind și pe femeii!

G. BOGDAN-DUICA

Nota redacțiunei. — Periodicele noastre sunt rugate a reproduce acest apel.

Abonamentul se achită anticipativ !

MULTE ȘI MĂRUNTE

FOLCLORISTUL ROMÂN CAROL MICULI (1821—1897). — Foarte prețioase informațiile d-lui Octavian Beu asupra *Compozitorului Carol Miculi* („românului bucovinean Carol Miculi” îi zice d. Beu, deși tot d-sa va preciza: „Carol Miculi este descendentul unei vechi familii moldovenești de origine armeană”) în „Societatea de mâine” VIII 1931 Nr. 18, 347—348. — acest „Miculi care a petrecut întreaga sa copilărie într-un mediu de folclor atât de viu și de variat ca cel românesc”. Reținem deci următoarele; întâiu știri cari îi privesc și pe Porumbăștii noștri: „In ultimii ani ai șederii sale în Bucovina îl găsim (pe Miculi) foarte des cutreerând satele din apropierea Cernăușilor. Lunile de vară le petrecea întotdeauna la părintele Porumbescu, tatăl compozitorului, în comuna Șipote. La rugămintea sa părintele Porumbescu trimitea în fiecare an o cărușă cu șase cai la Cernăuși pentru a-i transporta pianul de concert la Șipote. Acest pelerinaj anual al pianului a contribuit probabil și el la trezirea talentului muzical al lui Ciprian Porumbescu, care, deși încă copil de tot mic, a învățat unele noțiuni elementare dela prietenul tatălui său. In preumblările sale prin munți în care îl întovărășia întotdeauna elevul său, compozitorul Gustav Lange, se îndeltnicia în ascultarea cântecului ciobanilor dela stânele împrăștiate. Ca o dovadă a simțului său folcloristic pronunțat găsim în colecțiunea sa de folclor predominant nota pur țărănească. Aceasta ne indică o îndepărtare conștientă dela crezul folcloristic al lui Liszt care se sprijină aproape fără excepție pe muzica lăutarilor, cari transformă întotdeauna melodiile împrumutate dela țărani, apropiindu-le de concepția lor estetică muzicală”. Apoi valorificări și precizări ca aceste pentru opera *folcloristului nostru C. Miculi*: „Din întreaga sa operă ne interesează mai mult colecția sa de cântece și jocuri românești publicate sub titlul *Quarante huit airs nationaux roumains*. In această colecție cântecele și jocurile românești sunt armonizate fără vre-o schimbare melodică, păstrându-se nealterată claritatea stilului popular. Chiar și nota melancolică mai înceată a melosului nostru popular moldovenesc este păstrată cu multă atențiune. El nu introduce în acompaniament genul lăutăresc, așa de obicinuit, nici chiar unde, ca în jocuri, ritmica de dans ar câștiga în varietate și colorit printr'o stilizare mai instrumentală. Selecționarea cântecelor și jocurilor ridică valoarea acestei colecțiuni la un nivel care nici până astăzi n'a fost întrecut de folcloriștii noștri. Ea suportă

orice comparație cu colecțiunile celorlalți compozitori ai noștri... Ca valoare artistică trebuie menționat în mod special *Cântecul lui Dari* de o frumuseță cu totul particulară și totodată unul din cele mai vechi cântece moldovenești până azi cunoscute... Intre *Dix Pièces*, dedicate lui Eduard Hanslick sunt două compoziții cu titlul *Alla rumana*, ambele în stil concertant cu indicațiunea *tempo di arcanu*, conținând în a doua parte cea mai frumoasă horă moldovenească care o cunosc până acum... Toate aceste compoziții aproape necunoscute ar trebui înscrise în programul literaturii noastre muzicale... Colecțiunea de cântece și jocuri populare românești a cunoscut-o desigur Chopin¹⁾ care avea un interes deosebit pentru folclorul muzical. Într-una din mazurcile sale (Nr. 6) se distinge în mod lămurit una din *Horele* publicate în *Quarante huit airs nationaux roumains*.

Iar noi, mergând pe urma acestor revelatoare comunicări, suntem în măsură de a mai reține astăzi (dintr'un răspuns adresat nouă de d. Dr. Octavian Beu, din Viena la 28 Oct. 1932) următoarele precizări: „Articolul meu despre Miculi... l-am scris pe baza materialului muzical care l-am găsit în arhivele dela Lipsa. unde mi-am procurat și o completă colecțiune a compozițiilor sale, aproape necunoscute de alți specialiști. Informațiunea despre legătura lui Miculi cu familia lui Porumbescu am luat-o dintr'o scrisoare care mi-a adresat-o Doamna Rațiu, sora lui Porumbescu, în care îmi răspunde la mai multe întrebări ce i-am adresat”. Și iarăși, din această scrisoare a d-lui Beu: „Cele patru caiete de cântece și jocuri românești au fost una din puținele colecțiuni de folclor muzical românesc cunoscută în lumea din apus de mari compozitori și virtuosi cu care Miculi întreținea relațiuni de prietenie și o corespondență foarte vastă. Astfel marele violonist și compozitor spaniol Pablo Sarasate a transcris prima Horă din caietul al III-lea din colecțiunea lui Miculi cântând-o la *concertele*²⁾ ce a dat în mai multe rânduri la București”.

PENTRU GUSTAV WEIGAND. — Câteva precizări și rectificări în necrologul nostru din „Codrul Cosminului” VII 1932, 566—567 — fiindcă precizia, orcât de filigrană, ni-i orcând foarte scumpă. G. Weigand a murit la 8 Iulie (nu la 9 Iulie cum înseamnă S. Pușcariu în „Dacoromania” VI 1931, 646) 1930. Anuarele (*Jahresbericht-urile*) lui W. cuprind în 20 (nu 29, cum spune greșala de tipar din „Codr. Cosmin.” 567) volumele I—XXIX (1894—1921), nu numai I—XXV (1894—1919) volume cum înregistrează Pușcariu loc. cit. 646. Cele 4 vol. din *Balkan-Arhiv* au apărut în 1925—1928, nu 1925—1929. — Greșeli de tipar în „Codr. Cosmin.”: pag. 566 șirul 4 — în loc de „în ce privește” citește „în ce ne privește”; pag. 566 Nota 3 — în loc de „Rolul”, cit. „Rodul”; pag. 567 șirul 3 de jos — în loc de „îndurerară”, cit. „înduraseră”; pag. 567 șirul 2 de jos — în loc de „1925—1929”, cit. „1925—1928”.

LECA MORARIU

1) C. Miculi fiind elevul lui Chopin.

2) Ce imposibile par aceste lucruri pentru... un Gh. Enescu și alții... din zilele noastre... (Nota lui „Făt-frumos”).

„ORFANUL DIN DORNA” DE CIPRIAN PORUMBESCU? — Lămurirea întrebării acesteia pe care o solicitam în n-rul precedent al revistei noastre, ne-a și venit prompt, prin d-na *Dr. Livia Cionca* dela Cluj, fiica defunctei surori a lui Ciprian. D-sa ne scrie, privitor la Bobescu tatăl, directorul celebrei trupe de operetă din Craiova: „Lui i-a încredințat *Moșul* *), prin Dr. Crăiniceanu, opereta „Craiu nou”, ca s-o reprezinte și el a fost acela care a sustras partitura cu orchestrația. După multe rugăminți, amenințări, abia au obținut vocile, de rest n'a vrut să știe. În 1896, făcând un turneu, a ajuns cu trupa sa și la Buzău, unde se aflau părinții mei. Spre marea lor surprindere, văd afișat *Orfanul din Dorna de Ciprian Porumbescu*. Mama, știind că fratele ei *n'a scris nici o operetă cu numele acesta*, a bănuir că pe muzica din *Craiu nou* a pus alt libret și s'a dus cu tata, să pună mâna pe operetă. Au constatat însă că *nu era nimic de unchiul Ciprian* și că uzase de nume, ca să atragă publicul”. — E deci ceea ce bănuiam și noi, aici în Bucovina, și totuși muzica avea pe alocuri factură porumbesciană. Să fi fost compozitorul însuși Bobescu, influențat de maniera măiestrului, sub numele căruia se ascundea? Aci lămurirea ar putea să ne-o completeze d. Jean Bobescu, fiul, care s'a învrednicit să repare oarecum greșeala părintelui său, prin faptul că a ajuns să dirijeze reprezentațiile operetei *Craiu Nou* la Opera din Cluj”.

V. M.

BUCOVINEANCA. — Scriitoarea Constanța Dunca, domnișoară încă, vorbind la Craiova, în 25 Aprilie 1869 st. v., despre chestiunea feminină, a spus vorbe bune despre Bucovinene. Un S.(imion) M.(ihali) profesor, un emigrat din Ardeal, a comunicat Gazetei 1869, Nr. 34, pag. 3, cele spuse de d-ra C. Dunca, adevă următoarele:

„In fine laudă femeia română din Bucovina, care prin talentul rasei latine, prin stăruința adoptată dela rasa teutonică, a ajuns la cel mai înalt grad de cultură între toate femeile române. Femeia bucovineană cultivă artele frumoase: muzica, pictura, științele; afară de aceasta este și cea mai laborioasă”.

GH. BOGDAN-DUICĂ

POEZII ROMÂNEȘTI ÎN COLECȚII GERMANE. — În modestul Muzeu al societății culturale germane din Cernăuți de sub conducerea d-lui prof. F. Lang, se află câteva caete manuscrise cu cântece populare germane, adunate din auzite de către niște oameni de rând germani, cari abia mai știau să scrie. Între aceste cântece dăm din când în când și de cântece românești, cu o ortografie greșită și într'o românească stranie, cum o vorbește populația germană și astăzi încă. Astfel în caetul intitulat „Ein Volksliederbuch — Erhalten (sic!) die Sorgfältigst auserlesenen Sammlung von verschiedenen Burschen... ge-

*) Iraclie Porumbescu.

sameit von Peter Urich — Czernowitz am 15.1.1880", găsim la num. 24 cunoscuta poezie a lui V. Alecsandri „Hora dila Blena". Reproduc câteva versuri, comparându-le cu cele originale:

Kolo in Blena schy in Reidute,
Stau paygne mie sche suty
Stau la pónța by talaz
ka schowece cé turbatz.
lasa schaza mar schie mijc,
traszec hora moj wonytz.

Colo 'n Plevna și 'n redute
Stau págânii mii și sute,
Stau la pândă tupilați
Ca zăvozi de cei turbați.
Las' să șează mari și mici
Trageți hora, măi voinici.

Sau la n-rul 37 altă horă de Alecsandri:

Mántra en Kale my eszét
Dar in mini ai Brisatit
Sze de a luna ban a kum
Brisadit ma ci in Drum.

Mândra 'n cale mi-a ieșit,
Doru 'n mine-a răsădit,
Și de-o lună pân'acum
Răsădit mă ține 'n drum.

Cântecul la n-rul 24 cu titlul „Abschiedlied" (sic!) începe astfel: „Untru wárdi gradinuca mi se primla Kopilica". N-rul 38 „Iuj matug la Manastira"; Nr. 91: „Kuszaly sze ku machnyri". Nr. 92, 94 și 96 alte cântece de felul acesta.

În alt caet manuscris, din 1883, al lui Franz Fritz, la care se remarcă ceva mai multă cărturărie, găsim 4 cântece românești: De ex. „Tu pletsch Maritza di linga mine" sau „Da cas fi o pasarica", etc.

În caetul lui Titus Kosminski din Ciudeiu dăm la pag. 11 de cântecul „Nus pàrale", stălcit într'adins prin amestec de limbi ca în versul: „Und mit Welcher bucurie". La pag. 13 sub titlul „Ein Rumenişes (sic!) Lied" de „Ficăi mami unde ai fost assarâ" (scris le 8.5.1909)! Din seria cântecelor românești amintesc numai de cunoscuta „Hora unirii" a lui V. A., scrisă la Komaneșt, în 1911 în formă de proză: „Hei să dăm mână cu mână și cu inima Română... unde Unu nui Putere la nevoi și la doreri, unde iz doi Puterea Crește și Dușmanii nus Porește (vezi pag. 47).

Amintitul muzeu mai posedă și alte caete cu cântece populare germane din Bucovina, mărturii vădite pentru răspândirea cântecelor românești în Bucovina de altădată, dar mai ales pentru horele lui Alecsandri, cari au fost atât de gustate nu numai de Români, ci și de ceilalți cetățeni, chiar și 'ntr'o vreme când cultura germană în Bucovina era covârșitoare.

TRAIAN PRODAN

Sporiți colecțiile Muzeului Porumbescu!

C R O N I C Ă

ȘI TOTUȘI UNIVERSITATEA CERNĂUȚEANĂ POATE FI DISTINSĂ CHIAȚ DE MAREA LUME SAVANTĂ DIN STRĂINĂTATE! — Bucovineanul Mihail Gușuleac, profesor la Facultatea de științe dela Universitatea din Cernăuți, a fost numit membru onorific al Societății de științe „International faculty of sciences” din Londra.

OCTAVIA LUPU-MORARIU LA „LIEDERTAFEL” — Ziarul bucureștean „Datoria” (An. II Nr. 30 din 11 Dec. 1932) are, în raportul său asupra Marelui concert festiv (din 3 Dec. 1932) cu care octogenara soc. „Bukarester Deutsche Liedertafel” și-a atins apogeul serbărilor sale jubiliare, — următoarea subliniere pentru compatrioata noastră D-na Octavia Lupu-Morariu, singura solistă a acestui festival: „Iar adevărata și perfectă savoare artistică ne-a oferit-o bucovineanca Octavia Lupu-Morariu. O aveam în vie amintire din neuitatul ei debut bucureștean în Festivalul-Goethe dela Ateneu... Acuma revenia înaintea noastră și ca biruitoare din Marele Concurs internațional de canto dela Viena (Iunie 1932). — distincție pe care și-a legitimat-o definitiv și 'n fața auditorului bucureștean”.

PENTRU CEL DE-AL DOILEA CONCURS INTERNAȚIONAL DE MUZICĂ. — Primim prospectele pentru cel de-al doilea mare concurs internațional de muzică dela Viena. De data aceasta, alături de cânt, e pianul. Sorocul: 26 Mai — 16 Iunie 1933. Condițiile aceleași ca anul trecut: Participă numai candidați sub 30 de ani și numai candidați cari, nefiind titrați, n'au trecut în categoria profesionismului „artistic”... Decât întrebarea e ori de cel puțin acum aceste fundamentale condiții vor putea fi respectate. Ori de sub presiunea intervenționismului și protecționismului nu se vor repeta și acuma acele atât de regretabile manopere cari au stârnit proteste chiar și 'n publicistica vieneză. Să se limiteze d. p. numai la Neues Wiener Extrablatt 'din 24 Iunie 1932 care zice textual: „In den Preiskonditionen stand zu lesen, dass sogenannte *arrivirte Künstler vom Wettbewerb ausgeschlossen wären, aber diese Bedingung sei auf Schritt und Tritt nicht befolgt worden*”.

Între concurenții cântului s'a putut iți chiar și... „doamna Tabakova, „prima-dona Operei din Sofia”; ba chiar și un venerabil domn care face pe profesorul la un conservator vienez!!! „So mussten in mannigfachen Fällen, Anfänger mit

fertigen Persönlichkeiten konkurrieren, und es sei kein Wunder, wenn das Gros der Preise, Künstlern zukam". Și ne-ar putea prinde mirarea că chiar și sub patronajul unui Karl Seitz, primarul Vienei și chiar și cu supravegherea artistică a unui Clemens Krauss, directorul Operei de stat dela Viena, se pot produce asemenea sforării. Ne-ar putea prinde mirarea dacă n'am ști cât de intens și cât de pretutindeni amestecată e chiar și la Viena *șurubăria iudaică*...

E. P.

A GOROVEI SĂRBĂTORIT LA... BUCUREȘTI! — Spicuim din simpatica proaspătă revistă „Inmuguriri” (pornită la Piatra-Neamț și ajunsă acum la Făl-ticeni) An. I, 1932, Nr. 6—7 următoarele atât de elocvente mărturisiri scăpate de A. Gorovei într-o întrevvedere cu redactorul *Inmuguririlor*:

— Und ați făcut războiul?

— In timpul războiului am fost la Făl-ticeni. Am scris acum un volum intitulat *Zile de groază*, — căci zile de groază au fost acelea pentru noi, L-am prezentat editurii „Cartea Românească” pentru publicarea și MI L-A REFUZAT.

— Ce lucrări mai pregătiți?

— Nimic, nimic... N'AM AVUT TALENT și pace! Acum sunt bolnav; imi caut de sănătate. Sunt străin pe lume. Uneori imi pare rău că n'am rămas la București dela început. Greșeala cea mare, aceasta a fost! Dacă aș fi rămas, desigur că aș fi avut o situație mai bună ȘI, POATE, ȘI... TALENT... — (!!!...)

I E. TOROUȚIU. — Abia am fost apucat (în acest Nr.) să ne achităm de datoria unei recenzii asupra vol. II din monumentalele *Studii și documente literare* ale „Hurmuzachelui” Torouțiu, când

ne trezirăm în redacție cu vol. III (treil) din *Studii și documente literare*! De data aceasta scrisori ale „Junimiștilor schimbate între ei”, scrisori dela: A. Cihac, N. Xenopol, I. Ghica, A. Guvernatis, T. Alexi, I. A. Cantacuzino, Fr. Damé, I. Sbiera, N. G. Pruncu, Gr. Tocilescu, N. Gane, Eminescu. Delavrancea, St. O. Iosif, Vlahuță, Creangă, Colo (?), „Tribuna”, I. U. Jarnik, Teatrul Național (București), Slavici, A. Chibici-Revnea-

Tipografia „Bucovina” București

nu, I. C. Negruzzi, T. Maiorescu, V. Conta, Coșbuc, Odobescu, M. Pompiliu, P. P. Carp, D. Onciul, Caragiale, S. Bodnărescu, G. Bengescu-Dabija, S. Harret, G. Panu, Matilda Poni, S. Fl. Marian, Șt. G. Vărgolici, N. Petrașcu, T. Rosetti, M. Sadoveanu, Al. D. Xenopol, C. I. Istrati, Vicențiu Babeș, V. A. Ureche și Mite Kremnitz. Aceeași superioară execuție științifică (Introducere, Note și Indice) și tehnică, în 480 pagini 8°. Și iarăși — ca și la vol. I și II — 20 exemplare trimise redacției noastre pentru a fi distribuite gratuit bibliotecilor din Bucovina!...

Ne fură gândul că Bucovina noastră se popularizează la București cu numele de aur al Tipografiei „Bucovina” (precum d. p. Ardealul și-a înfierat stigmatul în mucenicia noastră culturală cu nume ca Boilă, Bocu etc...). Și rămân adevărate minuni realizările Tipografiei din str. Gr. Alexandrescu, București, realizările lui I. E. Torouțiu. Incât iarăși ne oprim asupra binemeritului recunoștințe pe care savantul G. G. Longinescu le semnează în rev. „Natura” 1932 Nr. 8 pentru I. E. Torouțiu:

„Domnul I. E. Torouțiu e vrednic de toate laudele. Adunând aceste scrisori, adnotându-le și tipărindu-le pe cheltuiala sa le-a ferit de pierdere oricât de bine ar fi ele păzite în vre-o bibliotecă. Și mai mult decât atât, domnul Torouțiu le-a pus astfel la îndemâna tuturor celor de azi și mai ales a celor de mâine. Și rapta vrednică de recunoștința tuturor, și pe care puțini o știu, e și dărnicia cu care domnul Torouțiu a dăruit aceșie cărți fără să fi primit prea multe mulțumiri dela noi.

Din volumul I, uitasem să spun că aceasta e al doilea volum, autorul a vândut șase exemplare mari și late și poate spune totuși că l-a vândut aproape complet. N'a apelat la fondurile secătuite ale Statului, n'a cerut nimănui nimic. Numai lui Dumnezeu i-a cerut sănătate ca să publice șirul lung și greu de 12 volume.

Domnul I. E. Torouțiu a trimis câte un exemplar din aceste cărți, tuturor universităților și marilor biblioteci europene. Dela Lisabona până la Petrograd și Moscova, dela capitalele Norvegiei și Suediei și până la cea a Turciei moderne, pretutindeni a trimes câte o carte spre a duce pretutindeni cu ea numele de Român și de știință, cultură și civilizație românească. Dacă întâmplător, în

bite cetitor, vei trece vreodată prin unul din cele mai îndepărtate centre europene, vei putea adevări singur aceste spuse. Și în această adevărire găsește autorul cea mai mare mulțumire a sa”.

A. STEJARU

CALOMNIE IUDAICĂ. — Și pentru ca să se confirme ceea ce s'a mai spus în acest „Făt-frumos” (1932, 150), că „în publicistica iudaică, procedeul calomniei e cât se poate de firesc”, — iată că un „C. Cristobald” (!) debitează în iudaica *Facă* (An. XI Nr. 472 din 26 August 1932) următoarele calomnii pe seama d-lui Leca Morariu: „Domnul Leca Morariu, „în calitatea sa de profesor universitar în Cernăuți și membru (!) în diverse (!) comitete (!) și comisii școlare (!), a obligat (!) băeții (!) și fetele (!) dela școlile din Bucovina (!) să-i cumpere (!) cărțulia porcoasă”!

„SOCIETATEA PENTRU CULTURĂ” LA MUNCĂ. — Astra Bucovinei, readusă la adevăratele ei rosturi, s'a așternut pe muncă reală. Volumul, cu placheta chilometrică*), *Șaptezeci de ani dela înființarea „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina” (1862—1932)* ...ne dăruiește, în 254 pagini, conferințele „ținute în cadrul serbărilor jubiliare” și datorite d-lor profesori: Toader Balan, Const. Loghin, Victor Morariu, Grig. Nandriș, Gh. Onciul și Samuil Reli. Iar gazeta țărănească „Calendarul poporului” (un fel de *Deșteptare* a lui Constantin Morariu, și totuși mai puțin decât aceasta, fiindcă, de dragul lozincei *nu vom face politică*, nu putem renunța la lupta afirmării noastre

*) Manie încă mereu stăruitoare în... carul cu boi al intelectualității bucovinene, dovadă chilometricele titluri din broșurile părintelui S. Reli.

etnice), apărută odată cu sacul răspânditor de haruri al lui Moș Crăciun 1932, și chiar în semnul lui (căci zice: „Foaia aceasta... este în afară de politica partidelor și nu se va amesteca într'însa”) are de împlinit un mare gol.

CORUL MITROPOLITAN, SAU MAI BINE ZIS: ALEX. ZAVULOVICI. — Căci a lui e toată faima corului mitropolitan dela Cernăuți și ale robusteții lui energii sunt concertele jubiliare cu cari acest cor (de 10 ani vârstă) a purtat, de curând, șuvoi de cântare românească prin cele centre — unele atât, atât

ALEX. ZAVULOVICI

de părăsite — ale Bucovinei: Suceava (23 Oct.), Cosmeni (26 Oct.) și Storojineț (18 Dec.). Dar dacă Corul nostru mitropolitan împlinește abia o decadă de viață, ne întrebăm câți ani de... abnegație, ca să nu zicem *hamalac*, duce în spli-

nare omul de atâta largheță sufletească. oridecâte ori e vorba de-o manifestare a muzicii românești în Bucovina? Cine s'ar încumeta să răsplătească acest apostolat cu adevărat bucovinean, și cu adevărat provincial? Vre-o Societate a compozitorilor români, care o fi existând ea de cândva, undeva?..

Dar un Zavulovici nu e ahtiatul răsplătirilor. Și să ne ierte cuviința și modestia lui, că totuși noi, cu concursul câtorva prieteni ai lui (și Zavulovici are această mare calitate de a ști să aibă prieteni), vom divulga, la acest jubileu de 10 ani ai Corului mitropolitan și de cam 20 ani ai muzicianului Zavulovici, câte una-alta despre dânsul și despre activitatea lui.

S'a născut în Suceava noastră la 17 Iulie 1889. A urmat liceul din Suceava și Școala normală din Cernăuți. A trecut bacalaureatul în 4 Iunie 1912, iar capacitatea la 29 Sept. 1917 în fața unei comisiuni din Viena. E absolvent al Conservatorului din Cernăuți (elev al lui Al. I. Zirra) și al unui Curs special dela Academia de muzică din Viena (Nov. 1921—Martie 1922), unde a avut profesori: pe marele Esebie Mandicevski la armonie, contrapunct și muzicologie, pe Gottfried Feist la violină, metodică și literatură, și pe Franz Bagger la canto. Și-a dat examenul de capacitate p. școli secundare, cu specialitatea muzică, în 1929. În învățământ a intrat din Sept. 1912. A fost profesor de cântare la următoarele școli din Cernăuți: Școala profesională de fete R. F. R., Liceul „Arca Pumnul” și Liceul real ortodox. Din Ian. 1919 e prof. la Școala Normală de învățători, Cernăuți.

Zavulovici s'a afirmat întâi ca un mare organizator de coruri. A dirijat mase corale de peste 1.500 voci. În 3 Iunie 1921 ia, între 44 coruri. Premiul I

la Concursul de coruri aranjat de soc. „Tinerimea Română”, București. A mai fost dirijorul următoarelor coruri: Corul asociaț. învățătorilor din Cernăuți, 1913-1914 (cu acest cor a concertat la București, Cacica, Câmpulung, Cernăuți, Chișinău, Cocorozeni, Humor, Iași, Orhei, Rădăuți, Siret, Vatra-Dornei și Vășcăuți); Corul Rgt. 3 grăniceri, Cernăuți (cu acest cor de 140 soldați, a dat o serie de concerte în Teatrul Național din Cernăuți). Din 1922 conduce Corul mitropolitan din Cernăuți, iar din Oct. 1931 e distins cu conducerea Corului soc. „Armonia” din Cernăuți. Și mai știm noi că Zavulovici a pregătit ansambluri întregi de opere pentru alții, cari au cules laura și... gologani acestei munci...

Dar Al. Zavulovici nu-i numai un atât de expansiv purtător de cântec românesc prin toate meleagurile ci și-un apreciat compozitor. În Noembrie 1927 își cucereste premiul de 5.000 lei la Concursul organizat de Soc. ortodoxă a femeilor române din București de sub patronajul D-nei Alexandrina Gr. Cantacuzino. În juriul acestui concurs se aflau D. G. Kiriac, G. Cucu, I. Chirescu ș. a. Din compozițiile lui Al. Zavulovici, publicate semnalăm: 1) *Coruri*: 25 Coruri p. voci egale, Coruri mixte în stil popular, Coruri mixte cu pian, Coruri bărbătești, Coruri mixte în bibl. „Trezvia”; 2) *Voce și pian*: Pe cel deal, Frunzuliță două poame, Frunză verde merisoru, Noaptea n văi coboară. Cântec, Singur, Și dacă ramuri bat în geam; 3) *Pian solo*: Hora Nataliei, Cântec, Zefirul (vals), Fantezie; 4) *Imnurile Sfintei Liturghii* (coruri mixte și bărb.), *Imnuri funebre*. Din cele manuscrise: *Fantezie* p. flaut, 2 violine, violoncel și pian.

Și dea Dumnezeu ca indiscreția noastră de astăzi să fie ispășită de noi toți cu mai multă atenție față de stăruința și

avântul unui om de bine care numai cinstirea ne poate face!..

AL. CRÎȚĂ

FĂT-FRUMOSUL PAN-MOLDOVEAN! — Și va să zică *Fătul* nostru, infipt în coasta Burdujenilor, după ce (cu colaborarea Moldovenilor N. A. Bogdan, Tiberiu Crudu, A. C. Cuza, Dim. Furtună, Artur Gorovei, Ioan S. Ionescu, Petru Iroaie, M. Gr. Poslușnicu, N. N. Răutu, I. Șiadbei, V. Tempeanu și Al. I. Zirra) de mult dărmase zidurile chinezești dela Burdujeni și de la Bunești, își sărbătorește astăzi definitivă sa revărsare în marea Moldovenie Culturală a lui MIHAIL SADOVEANU și ION SIMIONESCU, cari n'au pregetat de a ne întinde mână de ajutor întru cinstirea vredniciei lui Artur Gorovei.

MUTAREA MĂNĂSTIRII PUTNA LA... TURNU-MĂGURELE! — De o bucată de vreme, Universitatea din Cernăuți, cea mai neglijată instituție culturală din întreaga Românie, găsise îndrăzneala de a-și striga în gura mare (deși nu oficial!) păsurile și selbetea ei călcare în picioare. Călușul care să-i închidă gura (și cătuși de ieftinioară amuțirea celor slabi de inger!) trebuia neapărat găsit. Un pezivenchescu l-a și găsit, în lozinca: „Periclitată de prea multe curente subversive, Universitatea din Cernăuți va fi mutată la Craiova”! Decât să nu uităm că, datorită politicianismului român și datorită devotamentului patriotic (!) al unui Zalozițchi sau al directorului Starciuc dela Toporăuți, presumpțiva frontieră pentru Ucraina din Nordul Bucovinei nu e Prutul, ci-i valea Siretiului. Încât, pentru ca pacea fărăi să fie perfectă și pentru ca Universitatea din Cernăuți să nu-și mai reclame pentru profesorii săi salarele restante de câte 4—14 (patrusprezece!!!) luni, iar pentru

institutele sale (seminarii și laboratorii) achitarea datoriilor restante încă din anul izbăvirii 1930 (biete sume de câte 6.000-7.000 lei, deci nu pensionare de Regenți pensionari!!!), și pentru ca bravii noștri sportivi (inclusive frumos-uniformații „cercetași”) să-și poată purta huzurul, nederanjați, chiar dincolo de hotarele României, — s'ar impune chiar și mutarea Mănăstirii Putna la Turnu Măgurele!...

MEREU ACEEAȘI BĂIEȚĂNDRIE.

Gloriomania vârstei pubescente, care, după un zdravăn anumit procedeu de descărcare a surplusului de secrețiune glandulară, se mai manifestă apoi și în cele mai lugubre îngăimări stihuite (aceasta e geneza fiziologică!), e lucru firesc să rămână mereu aceeași (ca atunci când noi îi administrăm terapia unui duș, d. p. în „Junimea literară” 1924, 67—68). Din strada Berzei, București ne sosesc „Muguri literari” An. I Nr. 3. În copertă căpușorul lui... Ego Munteanu (=Geo Montana). Buze de iepuraș plâpând, crăpate de primul colț al ierbii în care au intrat de curând; urechiușe cari, fiind abia în formație, schițează tendințe liliacești; și nici gulerul resfrânt de bēbē nu lipsește... Fenomenul va rămâne mereu acelaș. Regretabilă e numai patronarea lui de către firme serioase și lăfăirea lui (ca între efemerizii politice, unde treaba își are mai iute rost, dată fiind efemeritatea sujetelor politice) în tot întinsul suratorilor noastre literare, începând de la Geo Montana și până la „autoportretul” (!) lui G. Călinescu din „România literară”!

SUUM CUIQUE! — Mihail Sadoveanu, închinându-se amintirii lui Spiru Haret, cuvintează:

„Caracteristica personalității lui nu era

inteligența. Asta e o marfă care se debitează cu îmbelșugare în țara noastră și e destul de ieftină. Era rectitudinea morală și noblețta caracterului. El știe oare cineva că s'a manifestat ca partizan? Ar fi fost vreodată capabil să încheie o tranzacție cu propria lui conștiință? Numai bănuiala ar aduce umbră și coborire acestui incoruptibil. În natura lui domnia într'adevăr puritatea unei formule matematice”.

Și acum reversul; un ziar bucovinean despre preaslăvitul I. Petrovici, a cărui maleabilitate „filozofică” cu privire la tranzacțiile conștiinței deține recorduri unice:

„Binecunoscutul aviator politic, d-l profesor I. Petrovici dela Iași a aterizat în condițiuni fericite în partidul național agrar al d-lui Octavian Goga. Aceasta este a cincea aterizare dacă nu ne înșelăm. Ea învederează statornicia politică a faimosului aviator precum și foloasele ce le prezintă pulverizarea politică și crearea de bisericuțe. Grație lor, profesioniștii transformismului politic găsesc căminuri mereu noi, în care să poposească puțin în trudnica lor nomadizare politică”.

DIALOG ACTUAL (URARE DE ANUL NOU D-LUI MINISTRU AL „INSTRUCȚIEI”). — La Cernăuți. Profesorul de drept: — Ei ce zici, colega, ne mutăm la Craiova?

PROFESORUL DE TEOLOGIE CARE NU ȘI-A VAZUT SALARIUL DE 1 AN ȘI 7 LUNI: — Ce nă mai zic! Ia riscăm să ne primim și noi sa'arele!...

† ALEXANDRU GH. MORĂRIU — Fatalul 21 Sept. 1932 ni l-a luat, nouă celor de la „Făt-frumos” și întregii Bucovine, pe cărturarul de elită, pe tova

rășul de muncă, pe săritorul în ajutor chiar și cu atât de greu agonisitul său ban, pe omul de dragă și scumpă omenie, pe unanim-regretatul Alexandru Gh. Morariu. Copil al celei moldovenești Bucovine, fiu de țăran din Mitocul-Dragomirnei (jud. Suceava), profesorul și preotul Alexandru Morariu rămăsese un minunat depozitar al folclorului nostru. Cântăreț de seamă, știa s'o zică melopeia populară ca mai rar altul, — așa cum

† Alex. G. Morariu

ne-a comunicat-o d. p. și nouă, în „Făt-frumos” An. II 1927 Coperta N-rului 4. Și mare ni-i păcatul că n'am reținut mai mult din cele știute de el! Nouă ne-a mai dat doar cântecele populare din „Făt-frumos” 1927 pag. 60 și 116, și — două luni înainte de tragica lui săvârșire — schița, înfiripată cu pronunțat talent, *Ctitoria dela Horeccea* publ. în „Făt-frumos” 1932, 182—185. Cu câtă

ardoare ne vorbea atunci de planul lui. un album în schițe turistice asupra monumentelor noastre istorice! Și ce-o mai fi rămas printre sertarele lui?... Viața de mucenic al școlii și mai ales nobila lui modestie l-au făcut să cam întârzie cu publicatul. A colaborat (și cu alte schițe cari ar putea fi reținute) la ziarul „Glasul Bucovinei”. Preot, îngrijorat și de sănătatea sufletească a sătenilor noștri (aprig băntuiți de boliștea sectariștilor), abia a apucat să deie în vileag broșurica *Maria Egipteanca, simbol al luminii dumnezeiești prin căință*, Cernăuți 1932. Moartea, crudă și haină moarte, a ținut să-și răzbune, fiindcă dânsul o prea înfruntase, stăruind să rămână — așa cum a fost oricând — un eroic împlinitor al datoriei; și ni l-a rupt când el se afla abia la începuturile generosului său avânt...

L. M.

ACADEMIILE „ARMONIEI”. —

Importanța acestor harnice prilejuri artistice de cari i-i dat să se bucure publicului românesc din Cernăuți a subliniat-o, cu o sollicitudine vrednică de toată recunoștința, cronica muzicală a emnmentului cotidian „Glasul Bucovinei”. Sunt însă, în menționatele cronici, mărurii și fapte ale vremii cari se impun unei speciale atenții. D. p. cuvintele lui Leca Morariu, președintele *Armoniei*, cari (la 11 Nov.) au inaugurat, cu biciu de foc, cel de-al treilea ciclu de Academii: „*Armonia* neavând șansa sau grija de a fi mutată la Craiova, *Armonia* nefiind o biată instituție a statului¹⁾ (pusă la cheremul câtorva inconștienți), *Armonia*

1) Ca d. p. atât de bietul Conservator dela Cernăuți, mereu cu sufletul la gură, deși la Cernăuți ființează *Musikvereinul* neromân, cu un trecut de 70 ani și cu un întreg palat al său!!!!.

odraslă de soiul a Bucovinei culturale (deci nu corcitură a ogărjitei oficialități), *Armonia* copil plin de viață al generoasei Inițiative particulare (pe care nici o labă păroasă nu-l poate atinge), *Armonia*, înfruntând vitregia zilei de astăzi, își continuă dârz tradițiile și-i gata să vă ofere hebdomadarele ei agape de antrenare a melomaniei românești dela Cernăuți..." („Glasul Bucovinei" 1932, Nr. 3927). Sau, mai ales, faptul că melomanii Români din Cernăuți s-au învrednicit a se pătrunde de cel mai neaș cântec popular al nostru, când, într'a 39-a Academie din 16 Dec. meșterul *Alexandru Vasiliu* dela Tătăruși (Baia) a zis la „Cernoviț" din gură și din fluier... Și glăsuiește iarăși cronicarul A. Zdrăncu (din „Glas. Buc." 1932 Nr. 3958), reproducând oarecum cuvintele lui Leca Morariu:

„Răspundem întâi unui zvon venit din auditoriul nostru, că *Armonia* riscă să devină pepinieră de debutanți. Răspundem, — și ne încărcăm chiar voioși cu această învinuire. Ba sperăm să... prefacem porecla în renume, căci în adevăr intenția noastră nu poate fi de-a reedita clișee și de-a părănda mereu aceleași valori consacrate, ci de-a activa cât mai multe energii latente, de-a le descoperi și de-a le angrena în opera noastră de cultivare *prin noi* a unui cât mai larg domeniu muzical. În semnul acestei programatice voințe deci, va debuta astăzi în fața D-voastre și tânărul Octavian Ștefureac. Și'n semnul acestuiaș program de sporire, mai intensivă și mai expansivă, a activității noastre, avem azi bucuria de-a ne inaugura ciclul de audiții autentic-folclorice. Căci astăzi va zice din fluier și din gură înaintea D-voastre d-l și bădica *Alexandru Vasiliu*, învățător pensionar din Tătăruși, jud. Baia. Va cânta deci cântece populare zătorui

acestor vajnice opere folclorice din colecția Academiei Române: *Cântece, urături și bocete*, cu 43 arii notate, 1909 și *Povești și legende* 1928 (Cărțile citate de d-l L. Morariu sunt apoi imediat puse la dispoziția auditorului pentru a fi pipăite, foietate...) Și dacă cineva din D-voastră, cu simțul muzical mai supțiat (ca să nu zic: anemiât și uniformat!) se va simți poate nedumerit în fața acestui fel de cântec, atunci îl rugăm să nu uite că ascultă un cântec care-i merită, nu pentru strâmta sală a *Armoniei*, ci pentru sloboda lume a lui Dumnezeu. Și ascultându-l acel cineva n'are decât să închiză ochii și să se viseze într'un câmp cu maci înfloriți și cu spice de grâu, în plin aier deci, unde ființează acea întreagă atmosferă specială care facilitează valorificarea estetică a cântecului popular..."

„Și deci, în pervazul ușei din care de obicei apare programul armonist, ră sare „bădica" Al. Vasiliu, atât de bădica, după vorbă, după port! Nici o singură notă falsă și nici umbră de stridență cărturească sau de țărănie de salon. Programul se vede a fi bine pregătit după cât de variat îl tot anunță Leca Morariu, și după cât de felurit îl zice meșterul *Alexandru Vasiliu*, când din fluierașul de metal cu un timbru ca zingănitul coasei și ca răsutul cel gâlgător al unui cârd de fete mari, când din gură, recitând numai vorbele cântecului sau chiar cântându-l, cu cel mai veridic-popular alean târăgănat, când din fluierul cel mare, cu bâzâitul lui de bondar încărcat cu aur și cu miere... Etichetele pieselor se alungă spornice: *Doina haiducului*, *Frunză verde rug de mure*, *Arcanaua zisă și Brăduț* („Joc, dans, despre care d-l Vasiliu ne spune că chiar și'n Tătăruși începe a fi uitat, înlocuit fiind de... Boston, Fox-trot etc." — lămurăște men-

torul acestei audiții folclorice). Frunză verde iarbă neagră... Și — opt piese cântate de acest de real folclorist, nu pot epuiza entuziastele aplause cari detună în liniștea de biserică a Salei „Armonia” și cari alternează în chip binevenit cu alergatul batistelor dela nasuri la ochi...

A cântat deci țăranul Al. Vasiliu de-avalma cu măestrul violonist și prof.

de Conservator Al. Garabet, a cărui minunată vioară vine nu numai cu cel mai sobru stil academic, ci și cu acea inflexiune lirică pe care, împotriva oricărei rigidități, vioara o reclamă aproape ori-când și oriunde: și s'au spus deci cântece populare de-a-una cu recitățile atâr de antrenant-debitate de plusquamperfectul Mihail P. Balaban” etc. etc...

VERA MORA-VENDULKA

VERA MORA. — Distinsa noastră compatriotă *Vera Mora* (= Carolina V. M. Șesan), pe care noi o cunoaștem

frumos" 1932, 211) cu creația *Vendul-kă-i*, rol protagonist din opera *Hubicka* (= Sărutul) de Bedrich Smetana, inter-

CAROLINA V. M. ȘESAN

doar ca colaboratoare la „Junimea literară” și la „Glasul Bucovinei”, și-a încununat de curând briliantele ei izbândiri muzicale din Cehoslovacia (cf. și „Făt-

pretat sub orice raport (în joc și cântec) cu succes strălucit la Opera din Bratislava.

† DIMITRIE PACIUREA. — A murit Dimitrie Paciurea, profesor între profesorii dela Bele-Arte București, și sculptor între toți sculptorii din trecut și din prezent, ai României. A murit maestrul care (după ce ni l-a dat așa cum ni l-a dat pe-un Beethoven și pe-un Marte) ne-ar fi putut dăruia (ca s'o avem în sfârșit...) și imaginea plastică a lui Eminescu. Și după ce periodicele „capitale” au înregistrat numai atât de pripit, de banal, de incolor săvârșirea lui D. Paciurea

(suflet de elită, de două ori stingher prin sensibilitatea sa de adevărat artist și prin ipermodestia adevăraților aleși) s'a putut întâmpla ca gravitatea pierderii îndurate să ni se vestească dintr'o parte de unde, poate, am fi așteptat-o mai puțin: dela Cluj; căci ne-o spune V. Beneș în „Societatea de mâine” An. IX 1932, 208 că l'am pierdut „pe cel mai mare sculptor ce l-a avut țara noastră”.

CONST. I. POPESCU

A apărut :

D. MURĂRAȘU

Naționalismul lui Eminescu

BUCUREȘTI, EDITURA „BUCOVINA” — I. E. TOROUȚU (1932)

FĂT~FRUMOS

LITERATURĂ - ARTĂ - ȘTIINȚĂ - VIAȚĂ SOCIALĂ

SUCEAVA An. VII 1932

NU UITAȚI DE FONDUL „ANDREI GLAVINA“
FONDUL CULTURAL ISTOROROMÂN!
DARURILE LE ADRESAȚI REVISTEI „FĂT-FRUMOS“!

CUPRINSUL ANULUI 1932

VERSURI

Bibescu Alex., Preludii 192.

Doina A., Epigrame 244.

Grimm P., Traducere din W. Wordsworth 29. Iubire (trad. din S. T. Coleridge) 105.

Hașeganu G. T., Deapururi... 55; Strofe... 67; Primăvară 115.

Popescu Elena, Lăutarul (trad. din W. Müller) 237.

Sânger Aurel V., Urna funerară 2; Dimineața 145.

Vîzirescu P. M., Intoarcere târzie 181 (și pag. 4 coperta Nr. 5—6); De pleci... 258.

Voevidca G., Doină 102 Epigrame 186; Dorul meu pe unde trece 233. Sa-trapul 264.

Cântece populare, culese de Octavia Lupu-Morariu 242.

Cimilituri, culese de Leca Morariu 277.

PROZA BELETRISTICĂ

Crudu Tiberiu, Ceasul ispitei 93; Săhăstria Sihlei 226.

Iroaie Petru, Drăguș la căuș (folclor) 32.

Morariu Leca, Drumuri cirebire 6.

Teliman Mihai, La pipa Dacului 2.

PROZA ȘTIINȚIFICĂ

Agârbiceanu Ion, Scrisoare inedită (1923) 259.

Bibescu Al., „Răsul roșu” de L. Andreiș și „Intoarcerea de pe front” de E. M. Remarque 62.

Biedrzycki Emil, Două epopee țărănești: Reymont și Reboreanu 245.

Bodnărescu Leonida, Despre opereta lui C. Porumbescu 14; S. Fl. Marian și ceilalți... 103; Un prea puțin cunoscut portret al lui C. Po-
Porumbescu și alte cele... 190.

- Boodan-Duică Gh., *Apel literar* 282; *Bucovineanca* 285.
- Botuș L., *Tiberiu Crudu* 186.
- Bucevschi Epăminonda, *Despre biserică din Arbore* 189.
- Criță Al., *Corul mitropolitan sau, mai bine zis: Alex. Zavulovici* 290.
- Gârbu Laur, *Pentru Mihai Teliman* 275.
- G., *Iarăși barba lui Ștefan cel Mare* 199.
- Gh. C., *Epaminonda Bucevschi despre biserică din Arbore* 188.
- Gorovei A., *Simeon Fl. Marian* 217.
- Ieșan A., *Școlarul-Baccalaureus din „Faust” al lui Goethe* 106.
- Ionescu Gavril, S. Fl. Marian și Soc. p. cultură din Cernăuți 176.
- Ionescu Ioan S., *Din glumele lui Ion Creangă* 20.
- Lupu Al., I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, *Studii și documente literare I 1931* (Recenzie) 76.
- Macovei Zaharia, *Inceputuri* (pentru A. Gorovei) 243.
- Marian S. Fl., *Scrisoare* (inedită) către Gh. Bogdan-Duică (1895) 193.
- Morariu Alex. Gh., *Ctitoria dela Horecea* 182.
- Morariu Constantin, *Gazeta populară „Deșteptarea”* 237.
- Morariu Leca, *Scriitorul Ispirescu* 80; *Alecsandri și Bucovina* 24 și 252; † Taniu Dracinschi 206; † Partenie Siretean 207; † Alex. Gh. Morariu 292; „Glossa” lui Eminescu (împotriva lui Tudor Weinbaum-Vianu) 200; *Pentru Gustav Weigand* 284; *De-ale Cirebirilor III: Texte istroromâne din Jieiă* 151; *Laslo Göbl. A magyar szótárirodalom hatása az oláhra, Budapest 1932* (Recenzie) 198; *Folcloristul român Carol Miculi (1821—1897)* 283; *Folcloristul Marian* 200; *Pentru Animpodist Dașchevici* 200.
- Morariu Victor, *Un sfert de veac dela moartea lui S. Fl. Marian* 87; *Liviu Marian, Alexandru Hasdeu și Academia Română* 1932 (Recenzie) 194; *Liviu Marian, Dela Hasdeu cetire* (Recenzie) 196; *Rudolf von Jhering, Lupta pentru drept, trad. de C. Turtureanu* 1930 (Recenzie) 68; *Gudruna trad. de V. Tempeanu* 1931 (Recenzie) 69; *Klabund despre literatura românească* 279; „Orfanul din Dorna” de C. Porumbescu ? 199 și 285; *Elevii primei clase românești a liceului din Suceava* 199.
- Murărașu D., *Eminescu și clasicismul greco-latin* 115.
- Păunel Eugen I., *Filoromânul Carol Umlauff* 264.
- Popescu Const. I., *Christea Geagea, Elementul grec în dialectul aromân* 1931 (Recenzie) 197.
- Popescu Elena, *O monetă nouă dela Ștefan Tomșa* 202; *Viabilitatea lui C. Porumbescu* 202.
- Preajbă Scarlat, I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, *Studii și Documente literare I 1931* (Recenzie) 35.
- Prodan Traian, *Poezii românești în colecții germane* 285.
- Răutu N. N., „La cinzeci de ani” (p. A. Gorovei) 231.

- Sadoveanu M., „Răvașul poporului” (p. A. Gorovei) 215.
 Simionescu Ion, Modestie... (A. Gorovei) 224.
 Stejaru Al., Anuarul „Armoniei” semicentenare 1931 (Recenzie) 196.
 Tarnavski Dr. V., Răspuns la o „recenzie”!... (Impotriva calomniei jidănești) 145.
 Tempeanu Virgil, Artur Gorovei 234.
 Teiu M. A., I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare II* 1932 (Recenzie) 280.
 Torouțiu I. E., Rectificări pentru istoria literaturii române 173; *Const. I. Emilian, Anarhismul poetic* (Recenzie) 77 și 142; Un simbol; J. Huskova-Flaishanova 56; Răspuns (ocazional) 54.
 Topa Ovid, Opera lui Alexandru cel Bun 162.

CRONICA

- Criță Al., „Soc. p. cultură” la muncă 289.
 „Cuvântul studentesc” (București), O cântăreață a Bucovinei (Octava Lupu-Morariu) 86.
 „Glasul Bucovinei”, O mare izbândă a Bucovinei cântărește 203.
 Morariu Leca, †Iacob C. Negruzzi 82; Lui Artur Gorovei 241; „Junimea literară” 82; „Pagini moldovene” 207; Făt-frumos pan-moldovean! 291; Dela cea mai neglijată Universitate a României 82; O nouă cinstire a științei românești din... Bucovina! 208; Diversificarea și cătră cultura italiană! 83; Septuagenara „Astră” a Bucovinei 208; Pentru bustul C. Porumbescu 84; A murit sora lui C. Porumbescu 219; Violoncelistul N. Papazoglu 84. Cântec românesc la Roma! 209; Soc. „Armonia” pentru Moldova de peste Nistru 210; O cântăreață Bucovineană în Cehoslovacia (Carolina V. M. Șesan) 211; Expansiune culturală bucovineană 82; Un alt Erou-Necunoscut 1; Mereu aceeași băiețândrie! 292.
 Morariu Victor, Intru cinstirea memoriei lui S. Fl. Marian 201; „Revista germaniștilor români” 211; Arhim. I. Scriban la Suceava 204.
 Musicus, Dela Conservatorul de muzică 81.
 Popescu Const. I., † Dimitrie Paciurea 296; Academiiile „Armoniei” 393; Vera Mora (Carolina V. M. Șesan) 296.
 Popescu Elena, Și totuși Universitatea Cernăuțeană poate fi distinsă chiar de marea lume savantă din străinătate! 287; „Meseriașul Român” 84; „Armonia” 85; Octava Lupu-Morariu la „Liedertafel” 287; Pentru cel de-al doilea Concurs internațional de muzică (...cu șurubărie iudaică) 287.
 Stejarul Al., A. Gorovei sărbătorit la... București! 288; I. E. Torouțiu 288. Bucovina culturală 84; O mare cinstire a Universității Cernăuțene 204; Cinci sute ani dela moartea lui Alexandru cel Bun 205; Conservatorul Cernăuțean 84; Enescu la Suceava 204; „Armonia” 205; Bucovina la Radio-București 205.
 Teiu M. A., Inaugurarea Casei Naționale din Suceava 201.

PAGINA SOCIALA

Crișă Al., Calomnie iudaică !! 289.

Morariu Leca, Mult-trâmbițata „culturalitate” 207; Trăiască politica, piară România! 207. O mare și adevărată „decorare” 208; Ca la noi la nimeni! 208; Și iarăși o distincție pentru Universitatea din Cernăuți 209; „Amicii României”! 209; Crainici ai filologiei ardelenice în Bucovina 210; Mutarea Mănăstirii Putna la... Turnu-Măgurele! 291; Suum cuique! (Omenia lui Spiru Haret și lichelismul filosofului Ion Petrovici) 292; Dialog actual (Urare mult-sărbătoritului ministru D. Gusti) 292.

Stejarul Al., Basarabia rediviva 204; Progresul Bucovinei românești în 80 ani de zile 205.

VARIA

Pentru cetitorii de ziare, pag. 4 coperta Nr. 5—6.

Redacționale: Ilustrația noastră pag. 4 coperta Nr. 5—6; Errata pag. 4 coperta Nr. 5—6.

Poșta administrației noastre 213 și pag. 4 coperta Nr. 5—6.

Bibliografie pag. 3 (resp. și 4) coperta N-urilor 1—2, 3—4, 5—6.

ILUSTRAȚII

Sim. Fl. Marian coperta Nr. 3—4; A. Gorovei coperta Nr. 5—6. Tiberiu Crudu 93; † Partenie Sireteanu 207; † Taniu Dracinschi 206; † Alex. Gh. Morariu 293; Biserica din Arbore 188; Biserica dela Horecea 184; Biserica dela Horecea (după T. Bendella, 1845) 232; Veche casă moldovenească din Suceava coperta Nr. 1—2; Casa care a adăpostit redacția „Deșteptării” 238; Pagină din gazeta „Deșteptarea” (1893) 239; Tipografia „Bucovina” (București) 288; Epaminodă Bucevschi, Dorneancă (*Trihromie*) în Nr. 3—4; † D. Paciurea (1917) 267; Dim. Paciurea, Zeul Marte 275. Sculptorul D. Paciurea și pictorul M. Teișanu (1918) 255; M. Popp, C. Porumbescu 191; Ioan Cârdei, C. Porumbescu 15; † Maria Rațiu-Porumbescu 210; N. Papazoglu 83; Octavia Lupu-Morariu 203; Alexandru Zavulovici 290; Carolina V. M. Șesan 296; Vera Mora (Vendulka) 295; Serpentinele Mestecănișului 29; *Dela frații Istro-Români: Cum se cară apa în Jieân* 152; *Cum se toarce lâna în Jieân* 153; *Povestea Matei Doriciu Martinina* 154; *Satul Jieân* 198; *Vignete* 80, 81, 195, 199, 201, 279, 283, 287.

REVISTA „FAT-FRUMOS”

și Bucovina culturală și integral-românească aduce pururi—îndatorate mulțumiri d-lui

I. E. TOROȚIU
(București)

care, spontan și cu o Unică Generozitate a luat asupra-și cheltuielile de tipar ale revistei „Făt-frumos” pentru Anul VII 1932.

Răspândiți Revista

„FAT-FRUMOS”

Cea mai Liberă și cea mai desinteresată tribună din Republica literelor române!!!

BIBLIOGRAFIE

- MIHAIL SADOVEANU, *Uvar* (Roman), București.
- TH. SIMENSCHY, *Panciatantra* (trad. din sanscrită), București.
- G. M. VLĂDESCU, *Menuetul* (Roman, București (1932) Tipografia «Bucovina», I. E. Torouțiu.
- ALEXANDRU IEȘAN, *Goethe-Faust și tendințele spiritului actual*, București, Tip. «Bucovina».
- AL. IEȘAN, «Școlarul» - «Baccalaureus» din *Faust* al lui Goethe. (Extras din «Făt-frumos» 1932).
- HORIA OPRÎȘAN, *Teatrul lui B. P. Hîjdău*, București 1931.
- N. PETRAȘCU, *Dimitrie Bolintineanu*, București 1932.
- VICTOR MORARIU, *Povestea vulpei de Anton Naum și «Reinecke Fuchs» de Goethe*, București 1932, Tipografia «Bucovina», I. E. Torouțiu.
- DR. AUREL MORARIU, *Istoricul Soc. Meseriașilor... români din Moldova de sus (1907—1932)*, (Cernăuți 1932.
- LECA MORARIU, *Pe marginea cărților IV Creangă*, Cernăuți 1932.
- ION I. NISTOR, *Alexandru cel Bun*, Cernăuți 1932.
- TRAIAN PRODAN, *In Hotin*, Cernăuți 1932.
- GEORGE ONCIUL, *Din trecutul muzical al Bucovinei*, Cernăuți 1932.
- CONSTANTIN LOGHIN, *Societatea pentru cultura... română din Bucovina, 1862—1932, Schiță istorică*, Cernăuți 1932.
- TEODOR BĂLAN, *Serbarea dela Putna 1871*, Cernăuți 1932.
- Șaptezeci de ani dela înființarea «Societății pentru cultura și literatura română» (1862—1932)*, Cernăuți 1932.
- Anuarul Arhivei de folclor I*, Cluj 1932.

OCTAVIAN I. POP, *Colecție de doine și colinzi... p. cor mixt...*, Cluj.

Liga culturală (Botoșani), *Botoșanii în 1932* (Schită monografică).

GEORGE VOEVIDCA, *101 Epigrame* (Bibl. «Făt-frumos» Nr. 2), Suceava 1932.

«Lud», organ polskiego towarzystwa etnologicznego (rev. soc. polone de etnologie) Redactor: Adam Fischer.

I. E. TOROUȚIU, *Studii și Documente literare Vol. III «Junimea»* (Serisori ale Junimiștilor schimbate între ei) București 1932, Tip. «Bucovina». Cuprinzând Un pas înainte; Introducere; Texte și Note; Indice, 480 pagini 8°, Prețul 350 lei.

REDACTIONALE

ILUSTRAȚIA NOASTRĂ. — Infruntând toate sacrificiile, revista „Făt-frumos” se străduiește să ofere și ochiului o cât mai bogată recoltă. Dar și aicea, o preciz-voită conduită! Respingem cu toată hotărîrea ilustrația autoafîșării, a reclamagismului sau, Doamne-păzește, cea de cadelnițare à la manière de „Cele trei Crișuri”... Rosturile noastre, pentru alții și pentru altele! Un pitoresc colț de țară, un monument istoric, un document etnografic, o piesă de muzeu, un scump dispărut, un nedreptățit sau un *real-merit* din zilele noastre... Atât! Pentru farafastăcuri și slugărnice, poftiți aiurea!

Errata. — In versificația *Intoarcere târzie*, următoarele îndreptări:
pag. 181 versul 8, în loc de *canal*, îndreaptă: *caval*.
pag. 182 versul 2, în loc de *incovoindu-și* îndreaptă: *încomându-și*.
pag. 182 versul ultim, în loc de *căzuse* îndreaptă: *căzute*.

DE-ALE ADMINISTRAȚIEI NOASTRE. — Fondurile revistei „Făt-frumos” au *sporit* cu 400 lei, dar din partea d-lui *Ilie Doboș-Boca*, institutor Suceava. Cinste acestei generozități culturale!

PENTRU CETITORII DE ZIARE! — Cetitori de ziare Români, din centrele cari au colportori români (ca d. p. Suceava, Rădăuți, Câmpulung), nu uitați că, cumpărându-vă ziarele la colportorii copii Români (deci nu direct la chioșcurile străine!) vi-i ajutorați pe ai voștri!...